

Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Cluster Sociaal-Agogisch Werk

Academiejaar 2022-2023

Het samen doen, kan wonderen doen

Een studie over gedeeld en betrokken ouderschap
bij Home-Start Vlaanderen

Bachelorproef aangeboden door

Barbara Dergent

tot het behalen van de graad van

Bachelor in de Gezinswetenschappen

Bachelorproefbegeleider

Philippe Noens

Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Cluster Sociaal-Agogisch Werk

Academiejaar 2022-2023

Het samen doen, kan wonderen doen

Een studie over gedeeld en betrokken ouderschap
bij Home-Start Vlaanderen

Bachelorproef aangeboden door

Barbara Dergent

tot het behalen van de graad van

Bachelor in de Gezinswetenschappen

Bachelorproefbegeleider

Philippe Noens

Voorwoord

Een onderzoek doen over “gedeeld en betrokken ouderschap” voor Home-Start Vlaanderen, dat leek me een interessant onderwerp voor mijn bachelorproef ter afsluiting van de opleiding Gezinswetenschappen. Als vrijwilliger was ik al een jaar aan de slag bij Home-Start Domo vzw toen ik er ook een job kreeg aangeboden. De perfecte combinatie om mijn eerste werkervaring als gezinswetenschapper meteen te kunnen combineren met deze bachelorproef.

Gedurende de voorgaande jaren van de opleiding had ik al een aantal onderwerpen verzameld die me interessant leken om een bachelorproef over te schrijven. Eén ervan was ‘vaderbetrokkenheid in het gezin’. Dit onderwerp sluit mooi aan bij het project over Gedeeld en Betrokken Ouderschap.

Ik wil Karlien Craps, algemeen coördinator van Home-Start Domo vzw, bedanken om me deze job aan te bieden en de combinatie met mijn studies en meer bepaald mijn bachelorproef, mogelijk te maken. Dank ook aan alle Home-Start collega’s die zich hebben ingezet voor het zoeken en vinden van respondenten voor de rondetafelgesprekken.

Ik wens hier ook mijn dank te betuigen aan Philippe Noens en Kristien Nys, beide onderzoekers aan het Kenniscentrum voor Gezinswetenschappen en leden van de projectgroep. Samen hielpen ze om het project vorm te geven en een adviserende rol te spelen bij het onderzoek. Philippe Noens heeft me als bachelorproefbegeleider doorheen dit werk intensief begeleid. Hij heeft me bijgestaan met interessante input, opbouwende feedback en gaf me nieuwe inzichten op momenten dat ik vastliep. Mr. Noens, ik wil je bedanken voor je waardevolle bijdrage. Je gaf het juiste evenwicht tussen bijsturen waar nodig en de autonomie om er mijn eigen werk van te kunnen maken.

Ik wil mijn ouders bedanken voor hun eeuwige steun en geloof in mij, ook als hun 40-jarige dochter plots beslist om opnieuw te gaan studeren. Mama, dank je voor je bemoedigende woorden als het even moeilijker ging. Papa, dank je voor het nalezen van dit werk. Jullie zijn beide toppers!

Ik deel mijn persoonlijke “betrokken ouderschap” met Jan, mijn rots in de brandig, al 26 jaar lang! Samen hebben we al wat watertjes doorzwommen in ons ouderschap en in ons partnerschap. We deden dat altijd met de neuzen in dezelfde richting, in overleg en met respect voor elkaar. Jan, ik ben blij dat we dit traject samen lopen. We doen nog even verder, we doen dat samen goed!

Tot slot wil ik onze 3 fantastische kinderen bedanken. Door hen kan ik de rol vervullen die ik het allerliefste doe: mama zijn. Rianne, Arthur & Lucas, jullie zijn de meest geweldige kinderen die een moeder zich wensen kan: warm, beleefd, vriendelijk, respectvol, ambitieus, ondernemend, tweetalig ;-),... Jullie maken papa en mij daar enorm trots mee. Jullie moedigen me aan in wat ik bereiken wil, ook al gaat het ten koste van tijd met jullie. Die tijd samen komt terug, en gauw!

Abstract

Hoe kunnen we ouders bevestigen of stimuleren om een actieve en gelijkwaardige rol in de opvoeding op te nemen en hoe kan een gezinsondersteunende organisatie daartoe bijdragen? Dit is de centrale vraag van deze bachelorproef. Deze kwam tot stand in samenwerking met Home-Start Vlaanderen en het kenniscentrum Gezinswetenschappen door een actieve verkennende rol te spelen in de dialoog-component van het project "gedeeld en betrokken ouderschap".

De rolverdeling tussen man en vrouw in het gezinsleven is de laatste decennia gewijzigd. Maar zijn we daarmee tot een meer gelijkwaardige verdeling gekomen of is er nog steeds gebrek aan evenwicht in de rolverdeling? Hoe ervaren ouders hun ouderschap en partnerschap? Komen hun verwachtingen overeen met de realiteit? En hoe kan een gezinsondersteunende organisatie hier een rol in spelen?

In dit werk wordt aan de hand van rondetafelgesprekken verkend hoe gezinnen 'gelijkwaardig ouderschap' reëel en wenselijk ervaren en begrijpen. Dit onderzoek laat toe om het concept 'gelijkwaardig ouderschap' te construeren en te finetunen vanuit het perspectief van de gezinnen in een kwetsbare situatie zelf, eerder dan vanuit het maatschappelijk opgemerkt vermeend gebrek aan vaderbetrokkenheid (in vergelijking met moeders).

Het gezin van vandaag wordt benaderd door het oog van enkele evoluties die zich de laatste decennia hebben afgespeeld en een invloed hebben op de betrokkenheid van ouders naar hun gezin toe. Desondanks dat er een aantal positieve evoluties hebben plaatsgevonden, zijn er toch een aantal knelpunten die het ouderschap vandaag de dag bemoeilijken. Een aantal concepten die aan bod kwamen in het onderzoek worden afgetoetst aan theoretische kaders. Er wordt breder ingezoomd op het effect van sociale normen en genderstereotypering, het zoeken van een work-life balans en hoe een diversiteit aan gezinsvormen verschillende uitdagingen ervaren op vlak van ouderschap.

Aan de hand van de modellen van D. Baumrind, Darling & Steinberg en Bronfenbrenner worden opvoedingsstijlen en -doelen met elkaar vergeleken en tegen een cultuur-sensitieve achtergrond gehouden. Gezinnen met een andere culturele achtergrond ervaren een grote druk door deze verschillen en moeten zoeken naar een evenwicht tussen verschillende opvattingen. Steun van sociale netwerken kan hen daarin helpen. Het helpt hen om dagdagelijkse opvoedingsproblemen het hoofd te bieden, in dialoog te gaan en te zoeken naar een goede manier om meer kans te maken op maatschappelijk succes.

Zowel vanuit inzichten die het resultaat zijn van de bevraging tijdens de rondetafelgesprekken, als vanuit de theoretische onderbouwing zijn we in staat om veranderingsdoelen en -strategieën te concretiseren om vervolgens een aantal aanbevelingen te formuleren.

Deze doelen bevinden zich op micro-niveau d.m.v. het bepalen van enkele strategieën om ouders meer bewust te maken over 'gelijkwaardig ouderschap'. Daarnaast wordt er bekeken hoe Home-Start Vlaanderen als organisatie het concept van gelijkwaardig ouderschap kan integreren en stimuleren in zijn werking. Dit werk biedt hierbij een aanzet tot het ontwikkelen van een vorming rond gelijkwaardig ouderschap en voert een pleidooi voor het verenigen van ouders en vrijwilligers

rond opvoedingsthema's. Tot slot richten we ons tot beleidsmakers die zich bewust moeten worden van de voordelen van gedeeld en betrokken ouderschap en kunnen helpen door beleidsmaatregelen te treffen die het gezinsleven ten goede kan komen.

Opvoeden is een taak op zich, die uitermate belangrijk is. Een goede vorming van kinderen van vandaag, creëert een beloftevolle maatschappij voor morgen. Dit is niet enkel de verantwoordelijkheid van individuele ouders, maar een maatschappelijke taak. Ook hier geldt: het samen doen, kan wonderen doen!

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Abstract	4
Inhoudstafel	6
1. FASE 1 Probleemstelling: De hedendaagse opvatting rond ouderschap - over moeders als hoofdopvoeders en “de nieuwe man”	10
1.1 Inleiding	10
1.2 Probleemoriëntatie : gelijkwaardig ouderschap en zijn uitdagingen	10
1.2.1 Definiëring ‘gelijkwaardig ouderschap’	11
1.2.2 Kwantiteit versus kwaliteit	11
1.2.3 De rol van de moeder	12
1.2.4 Beeldvorming	12
1.2.5 Beleidsmatige beslissingen vs sociale druk	13
2. Een praktijkgerichte verkenning van gedeeld en betrokken ouderschap bij gezinnen in een kwetsbare situatie	15
2.1 Home-Start Vlaanderen als gezinsondersteunende organisatie	15
2.2 Casusbeschrijving	16
2.3 De visie van gezinsondersteunende organisaties met betrekking tot vaderbetrokkenheid	16
2.4 Centrale vraag : Hoe kunnen we ouders (in maatschappelijk kwetsbare situatie) bevestigen of stimuleren om een actieve en gelijkwaardige rol in de opvoeding op te nemen en hoe kan een gezinsondersteunende organisatie daartoe bijdragen?	17
3. Veranderingsdoelen	18
3.1 Hoe ouders bewust kunnen worden gemaakt over ‘gelijkwaardig ouderschap’	19
3.2 Hoe Home-Start Vlaanderen het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’ kan integreren en stimuleren in de werking	19
3.3 Hoe het beleid bewust kan worden gemaakt van het maatschappelijk belang van ‘gelijkwaardig ouderschap’ en het daarop kan inspelen	20
4. FASE 2: Theoretische analyse vanuit drie invalshoeken	21
4.1 Inleiding	21

4.2	Gelijkwaardig ouderschap actief bevraagd d.m.v. rondetafelgesprekken	21
4.2.1	Methodologie	22
4.2.2	Grenzen van het onderzoek.....	23
4.2.3	Rondetafelgesprekken.....	23
4.2.4	Analyse rondetafelgesprekken	24
4.2.5	Codeboom	25
4.2.6	Eerste indicaties van vaststellingen.....	27
4.2.7	Conclusie.....	34
4.2.8	Kritische reflecties	35
4.3	Gelijkwaardig ouderschap sociologisch bekeken	37
4.3.1	Het gezin in historisch perspectief.....	37
4.3.2	Het gezin van vandaag.....	40
4.3.3	Conclusie.....	47
4.4	Gelijkwaardig ouderschap cultuur-sensitief bekeken	48
4.4.1	Een stukje geschiedenis van de pedagogiek d.m.v. veranderende mensbeelden	48
4.4.2	Over opvoedingsstijlen, -doelen en -context.....	49
4.4.3	Culturele invloed binnen en buiten het gezin	54
4.4.4	De invloed van steun van sociale netwerken	55
4.4.5	Conclusie.....	56
5.	FASE 3: Veranderingsdoelen, -strategieën en aanbevelingen	57
5.1	Inleiding.....	57
5.2	VERANDERINGSDOEL 1: Hoe ouders bewust maken over ‘gelijkwaardig ouderschap’?	57
5.2.1	Veranderingsstrategie: ouders bewust maken over ‘gelijkwaardig ouderschap’ d.m.v. een bevraging over de beleving van hun ouderschap	57
5.2.2	Aanbeveling: bijkomende input van vaders en kinderen nodig	58
5.3	VERANDERINGSDOEL 2: Hoe Home-Start Vlaanderen het concept van ‘gelijkwaardig ouderschap’ kan integreren en stimuleren in de werking.....	59
5.3.1	Veranderingsstrategie: vrijwilligers bewust maken over het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’.....	59
5.3.2	Aanbeveling 1: aanzet voor vorming rond gelijkwaardig ouderschap	60
5.3.3	Aanbeveling 2: ouders en vrijwilligers verenigen rond opvoedkundige thema’s	61

5.4	VERANDERINGSDOEL 3: het thema van “gedeeld en betrokken ouderschap” inbedden in het maatschappelijk discours vlak en daarbij aandacht hebben voor de elementen die nodig zijn om de betrokkenheid van beide ouders te vergroten.	62
5.4.1	Veranderingsstrategie: de overheid bewust maken van het belang van maatregelen die ‘gedeeld en betrokken ouderschap’ mogelijk maken	62
5.4.2	Aanbeveling 1: samenwerken met andere projecten rond (gelijkwaardig) ouderschap .	62
5.4.3	Aanbeveling 2: kentering van een individuele naar een meer collectivistische opvoeding creëren	63
5.4.4	De rol van de overheid.....	64
6.	Algemeen besluit	65
7.	Bronnenmateriaal & Literatuurlijst	67
8.	Overzicht figuren.....	70
9.	Bijlagen.....	71

Inleiding

In juni 2021 publiceerde de podcast van “De wereld van Sofie” een aflevering over vaderbetrokkenheid (Lemaire, 2021). In de podcast kwamen Lien en Frederik aan het woord, die zelf net ouders waren geworden van een dochter. In deze perinatale periode merkten zij verbaasd op hoe alle communicatie rond hun toekomstig kindje voornamelijk op de moeder werd gericht en de aanstaande vader daarbij vergeten leek te worden. Ze stelden vast dat bij een bezoek aan de kraamkliniek of het samenstellen van de geboortelijst telkens Lien werd aangesproken en Frederik “niet werd gezien”.

Dit is maar één voorbeeld, maar het wijst er wel op hoe men vandaag de dag met ouderschap omgaat. Ouderschap wordt verengd tot het engagement en verantwoordelijkheid van de moeder waarbij de rol van de vader nog te veel wordt geminimaliseerd. Ouderschap veronderstelt echter het engagement en betrokkenheid van beide ouders.

Uit literatuurstudies blijkt echter dat vaderbetrokkenheid minstens even belangrijk is als de liefdevolle zorg die moeders doorgaans op zich nemen. In hun onderzoek “*The Role of the Father in Child Development*” stellen Michael E. Lamb en Charlie Lewis in 1976 al vast dat vaderbetrokkenheid essentieel is voor het welzijn van het gezin. Een gezin met een aanwezige en betrokken vader kent ontzettend veel voordelen en voorkomt tal van problemen die hun uitwerking hebben op gezin, omgeving en maatschappij. Een positieve vaderbetrokkenheid in de opvoeding zal leiden tot meer zelfvertrouwen, sociale vaardigheden en betere schoolresultaten (De Gendt, 2019). Bovendien is het een krachtig preventief middel tegen tienerzwangerschappen, familiaal geweld, criminaliteit enz. (Lamb, 1976).

Het belang van gelijkwaardig ouderschap is er voor alle gezinnen, ongeacht hun sociale status of achtergrond. Maar meer nog dan in het middenklassenperspectief is gedeeld en betrokken ouderschap een grote uitdaging te zijn voor gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Als erkende gezinsondersteunende organisatie kiest Home-Start Vlaanderen ervoor om de ouders van gezinnen in een kwetsbare situatie te versterken in het (verder) opnemen en invullen van hun ouderrol. In samenwerking met het Kenniscentrum Gezinswetenschappen zet de vzw in op een projectoproep rond ‘Gedeeld en betrokken ouderschap’ van het Agentschap Binnenlands Bestuur. Dit participatie- en ontwikkelingstraject bestaat uit 3 componenten : dialoog, materiaal en beeld.

In deze bachelorproef wordt ingezoomd op de DIALOOG-component waarbij we nagaan hoe gezinsleden, al dan niet in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid, reëel en wenselijk gelijkwaardig ouderschap ervaren en begrijpen. Aan de hand van rondetafelgesprekken zullen we ‘vaders’, ‘moeders’ en ‘vrijwilligers’ ondervragen over gelijkwaardig ouderschap en deze informatie analyseren. Dat laat toe om het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’ te construeren en te finetunen vanuit het perspectief van de gezinnen zelf, eerder dan vanuit het maatschappelijk opgemerkt vermeend gebrek aan vaderbetrokkenheid (in vergelijking met moeders). Het laat ons toe om veranderingsdoelen te formuleren die Home-Start Vlaanderen kan helpen om beide ouders op een gelijkwaardige manier te benaderen bij de gezinsondersteuning aan huis.

1. FASE 1 Probleemstelling: De hedendaagse opvatting rond ouderschap - over moeders als hoofdopvoeders en “de nieuwe man”

1.1 Inleiding

“Wie werkt voor vrouw en kind en wordt door hen bemind? ’t Is vader!”. Deze spreuk hing vroeger in zowat elke huiskamer en gaf perfect weer hoe de verhouding man/vrouw in het huishouden toen was geregeld. Vader werkte hard, hij was degene die geld in het laadje bracht. Daar tegenover stond “moeder aan de haard”. Moeders namen de taak op zich van voltijdse huismoeder naast hun hardwerkende man.

Naast het zorgen voor eten op de plank, was het vader die zijn gezin beschermde tegen alle mogelijke gevaren. Hij bracht kennis en cultuur binnen (cfr. afbeeldingen van vaders die de krant lezen) en was verantwoordelijk voor de technische aspecten in huis. Zekeringen die sprongen of een lamp vervangen, het hoorde allemaal bij zijn taken (Musschoot, 2021).

Vrouwen werden al van jongs af aan opgeleid tot huismoeders. Op school kregen zij lessen snit en naad, voedingsleer, koken en schoonmaken. Ze werden opgeleid om te dienen, in eigen gezin of in een ander gezin als dienstmeid. Het was een normale zaak dat gehuwde vrouwen geen baan hadden en dat werd lange tijd door de beleidsmakers van ons land aangemoedigd. Daarnaast was zij de enige en voltijdse opvoeder van de kinderen en kwam vader er enkel aan te pas om de lijnen uit te zetten en de discipline te laten gelden (Musschoot, 2021).

1.2 Probleemoriëntatie : gelijkwaardig ouderschap en zijn uitdagingen

Honderd jaar geleden was de rolverdeling tussen ouders duidelijk en universeel. Tot in de jaren 80 werd het begrip “de nieuwe man” geïntroduceerd en wees op een man die meer betrokken was in het huishouden en de opvoeding van de kinderen. In die tijd vond er een kentering plaats die het traditionele kostwinnersmodel stilaan deed vervagen en de man in een nieuw perspectief plaatste. Hij was niet langer de harde hand en de kostwinner in een gezin, maar kreeg stilaan ook de rol als betrokken en zorgende vader die meer tijd wilde en mocht doorbrengen met zijn gezin (De Gendt, 2019). Dat er sedertdien effectief een mentaliteitsshift heeft plaatsgevonden, valt niet te ontkennen. Toch blijkt ons land nog met een grote genderongelijkheid te kampen in de verdeling van de zorgtaken : we staan op de 16de plaats van de Europese Gendergelijkheidsindex en dat is onder het EU-gemiddelde (Van Crombrugge et al., 2003). De data tonen aan dat vrouwen in elke situatie - als alleenstaande, als alleenstaande ouder, als koppel met kinderen en als koppel zonder kinderen - meer tijd spenderen dan mannen aan het huishouden en de zorg voor kinderen, ouderen en mensen met een beperking (Van Crombrugge et al., 2003).

Onze hedendaagse opvatting over ouderschap geeft een beeld van een zorgende moeder die daarnaast gaat werken (vaak deeltijds). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen betaald werk en onbetaald werk (zorg, huishouden), alsof dat onbetaald werk ondergeschikt is aan het betaald werk (De staat van het gezin, 2021). Het geeft ons eveneens een beeld van een hardwerkende vader die meer tijd maakt voor huishouden en/of de zorg voor de kinderen. Het impliceert alvast een meer gelijkwaardige manier van samen ouder zijn.

1.2.1 Definiëring 'gelijkwaardig ouderschap'

Wikipedia omschrijft gelijkwaardig ouderschap als volgt: "Het juridisch beginsel van vaders en moeders die een gelijkwaardige rol hebben bij de verzorging en opvoeding van hun kind(eren)." (Wikipedia-bijdragers, 2019)

Het beginsel formuleert voornamelijk de uitgangspunten rond gezamenlijk gezag en dat beide ouders hun kind(eren) mogen opvoeden en verzorgen. Het wordt gezien als het richtinggevende ideaal en wordt voornamelijk gehanteerd na een scheiding vermits het ook wettelijk vastgelegd werd in het Burgerlijk wetboek. Echter, het begrip kan ook gebruikt worden binnen bestaande samenlevingen, huwelijken of andere relaties waarbij kinderen door 2 of meerdere volwassenen worden opgevoed (Wikipedia-bijdragers, 2019).

In dit werk zal de term 'gelijkwaardig ouderschap' eerder gebruikt worden als synoniem voor 'gedeeld en betrokken ouderschap'. Het komt erop neer dat het wijst op de betrokkenheid van de ouder op het eigen gezin en hoe partners de zorg en op de opvoeding van hun kinderen organiseren.

Gelijkwaardig ouderschap betekent niet dat ouders precies evenveel zeggenschap hebben. Het betekent wél dat ze samen willen optrekken in het belang van het kind, zonder een machtspositie te hoeven innemen (Van Den Berg, 2017).

Anno 2023 kent onze maatschappij nog steeds een heel aantal uitdagingen om effectief tot gelijkwaardig ouderschap te kunnen komen. We bespreken er hier een aantal.

1.2.2 Kwantiteit versus kwaliteit

Het belang van vaderbetrokkenheid in een gezin werd gelanceerd in de jaren 70, door een baanbrekend onderzoek van Michael E. Lamb (1976). Hij riep op om vaders niet langer eendimensionaal te benaderen, maar als vervuller van verschillende rollen : de verzorger, de trooster, de beschermer, het voorbeeld, de begeleider, kostwinner,... Dat was nieuw in die tijd, want er werd nog absoluut geen belang gehecht aan de betrokkenheid van vader in zijn gezin die ruimer zou zijn dan de rol van de kostwinner of de harde hand. Het zorgende aspect was voornamelijk voorbehouden voor (de rol van) de moeder.

Deze benadering omtrent betrokkenheid benadrukt het verschil tussen de rol van moeder en vader. Biologisch kunnen deze 2 niet met elkaar vergeleken worden en dus moeten vaders een andere relatie met hun kinderen ontwikkelen dan moeders doen (Van Crombrugge et al., 2003).

Lamb onderscheidde 3 dimensies van (vader)betrokkenheid: beschikbaarheid, engagement en verantwoordelijkheid. Met beschikbaarheid doelt hij op **de mate waarin vaders aanwezig zijn bij hun kind**. Engagement geeft de **kwaliteit van de interactie tijdens die aanwezigheid** weer, zoals bijvoorbeeld speelse interacties, verzorgende taken, ontspanning,... Tot slot verklaart hij de dimensie van de verantwoordelijkheid als **de mate waarin de vader instaat voor de nodige voorzieningen van het kind**, bvb inrichten van de kamer, vervoer naar school,... (Lamb M.E., 1976)

Een vaak onderschatte vorm van vaderbetrokkenheid speelt zich af op vlak van de praktische en financiële verantwoordelijkheid. Zeker bij vaders met een migratie-achtergrond speelt dit een grote rol. Ze stellen alles in het werk om hun kinderen een betere toekomst te geven, ook als dat

betekent dat ze hun kinderen amper zien door dag en nacht te werken. De hardwerkende vader is in dat opzicht geen afwezige vader, maar net een betrokken vader (De Gendt, 2019).

Thomas Thys (2019), onderzoeker aan de Artevelde Hogeschool Gent, pleit voor de toevoeging van een 4de dimensie: **hoe het partnerschap met de moeder wordt ontwikkeld en beleefd**. Deze dimensie zal best wat aandacht krijgen in het onderzoek dat in het kader van deze bachelorproef zal worden afgenomen.

1.2.3 De rol van de moeder

Ouderbetrokkenheid wordt beïnvloed door de ouders onderling. In het boek 'Vaders in Soorten' lezen we dat gender-ideologische roldifferentiatie medebepalend is voor de betrokkenheid van ouderschap in het gezin. Moeders die hun partner als een goede vader ervaren, zullen er sneller op aansturen dat de vader meer zorgtaken opneemt en bijgevolg ook gebruik maakt van zijn recht op geboorte/vaderschapsverlof (Van Crombrugge et al., 2003). Echter, moeders kunnen ambivalente gevoelens ervaren bij vaderlijke betrokkenheid, omdat het hun monopoliepositie als gezinsverantwoordelijke en hun macht in het huishouden in het gevaar kan brengen. Dit kan ertoe leiden dat ze de betrokkenheid van vader gaan beperken en een soort van poortwachterssysteem gaan installeren, ook wel gekend onder de term 'maternal gatekeeping' (Van Leeuwen & Van Crombrugge, 2012). De moeder bepaalt in haar functie als poortwachter welke band de vader met zijn kind zal en mag opbouwen.

Moeders spelen dus niet alleen een grote rol in haar eigen relatie naar de kinderen toe, maar ook in de relatie van de vader naar zijn kinderen toe. Als man krijg je als uitdaging om een plaats te zoeken tussen moeder en kind, met zorg voor moeder, kind en zichzelf. Laat het duidelijk zijn dat dit systeem zich meestal onbewust installeert in een koppel en zich al vroeg in het ouderschap manifesteert (De Gendt, 2019). De eerste stap naar betrokken vaderschap is echter dat mannen ook effectief de tijd en ruimte krijgen om opvoeder te zijn. Onderzoeker Thomas Thys verduidelijkt dat moeders vaderbetrokkenheid niet als bedreiging moeten ervaren. "Vaderbetrokkenheid vervangt het moederschap niet, maar is complementair aan de rol van de moeder" (Thys, 2019).

1.2.4 Beeldvorming

De laatste decennia heeft er zich een mentaliteitsshift voorgedaan die het kostwinnersmodel heeft achterhaald. Toch blijkt uit het voorbeeld van Lien en Frederik uit de podcast van "de Wereld van Sofie" dat (het) moederschap en vaderschap in onze huidige maatschappij nog steeds ongelijk behandeld en benaderd worden (Lemaire, 2021). **Vrouwen worden nog voornamelijk als 'hoofdopvoeder' gezien, mannen spelen de bijrol** (De Gendt, 2019) en de takenverdeling thuis blijft een knelpunt. Moeder zijn is vandaag de dag intensiever dan ooit. Er wordt van moeders verwacht dat ze opvoedingsexpert zijn en die rol perfect invullen.

Dit instinct wordt voorgeschreven door media. Deze voeden het reeds erg sterk aanwezige beeld in onze samenleving dat de vrouw doorgaans de zorgende rol rond de kinderen op zich neemt. Maar dat gebeurt echter niet alleen in de media. Het is opvallend hoe officiële instanties en opvoedingsorganisaties in hun taal- en beeldvorming de traditionele rollenpatronen impliciet in stand houden. Beelden die gelinkt zijn met diensten zoals het agentschap Opgroeien, tonen voornamelijk lieflijke en zorgende taferelen van moeders met kinderen rond opvoedthema's, zoals

moeder die haar kind verschoont. Het beeld van mannen wordt eerder gebruikt bij thema's als kindermisbruik en (partner)geweld (De Gendt, 2019).

Er wordt dus vaak teruggegrepen naar stereotypen, het ene beeld al wat subtieler dan het andere. Zo hangen in een openbaar toilet de bordjes voor de verzorging van kinderen meestal aan het damestoilet. Mannen worden zelden uitgebeeld in een zorgende rol, wat de stereotypen rond de rol van mannen in de zorg rond kinderen alleen maar versterkt (Thys, 2019).

1.2.5 Beleidsmatige beslissingen vs sociale druk

Hoe gezinnen zich kunnen organiseren in hun ouderschap, hangt erg samen met beleidsmatige beslissingen. Die maken het voor een gezin mogelijk om bepaalde beslissingen rond ouderschap al dan niet te nemen. De belangstelling van beleidsmakers voor dit thema is wisselend, maar neemt wel toe. Gesteund door beslissingen van de EU-ministers in 1996 werden toen de eerste richtlijnen uitgezet omtrent thematische verloven voor ouders (Van Crombrugge et al., 2003).

Tot op heden lijken beleidsmatige beslissingen rond ouderschap vooral op de leest van de vrouw geschoeid. Verlofstelsels als moederschapsrust en borstvoedingsverlof zijn biologisch gezien uiteraard enkel voorzien voor de vrouw. Dat is niet helemaal onlogisch. Vrouwen zijn mee buitenshuis gaan werken, maar de zorgtaken thuis zijn nog niet verdwenen. Ouders moeten zich dus organiseren om zowel het werk buitenshuis te kunnen doen als het zorgwerk thuis. De nieuwe man blijkt niet echt gekomen, waardoor dit zorgwerk voornamelijk door de vrouw wordt opgenomen. Het lijkt een vicieuze cirkel: vrouwen nemen meer zorgtaken op en maken dus meer gebruik van verlofstelsels. Of het andersom is het omdat er meer uitgebouwde verlofstelsels zijn voor vrouwen dat er meer gebruik van wordt gemaakt?

De Belgische overheid levert echter inspanningen. In het begin van de 21ste eeuw werd het 'vaderschapsverlof', nu geboorteverlof, ingevoerd. Aanvankelijk had vader recht om in de eerste 3 levensmaanden van zijn kind eerst 4 en nadien 10 dagen vaderschapsverlof te kunnen aanvragen (Vaderboekje, 2002). In 2021 werd dit opgetrokken tot 15 dagen/kind en sinds 1 januari 2023 telt ouderschapsverlof zelfs 20 dagen per kind (Ouderschapsverlof, z.d.).

Het geboorteverlof valt net als het ouderschapsverlof onder de noemer 'thematische verloven' die wettelijk zijn vastgelegd en het recht geven om gedurende een bepaalde periode in een loopbaan minder of niet te werken (Ouderschapsverlof, z.d.). Zowel vader als moeder kan ~~voor~~ dit ouderschapsverlof opnemen voor elk kind tot de leeftijd van 12 jaar. Voor kinderen met een mentale of fysieke handicap (min. 66%) wordt die leeftijdsgrens opgetrokken naar 21 jaar. Via dit verlofstelsel wordt het loon van de ouders omwille van hun verminderde arbeidsprestatie gecompenseerd door een uitkering van de overheid. Daarenboven kan ouderschapsverlof flexibel opgenomen worden (voltijds of in verschillende vormen van deeltijdse opname) en is het bovenal een recht voor iedere ouder. Dat wil zeggen dat een werkgever dit verlof niet mag weigeren (ouderschapsverlof, z.d.).

Desondanks deze beleidsmatige inspanningen blijkt uit onderzoek van IPSOS in opdracht van Zijkant dat **bijna de helft van de vrouwen in België (42,5%) deeltijds werkt, met als vaakst aangehaalde motivatie de zorg voor kinderen of afhankelijke personen. Slechts 11,8% van de mannen werkt**

deeltijds waarvan slechts een minderheid (7,6%) dat doet om voor anderen te zorgen (Vaders weten waarom, 2022).

Alle inspanningen ten spijt, wordt in de bedrijfswereld nog steeds op een éézijdige manier over ouderschap gedacht. Ouderschapsverlof opnemen wordt door mannen als moeilijk ervaren door druk vanuit de werkomgeving, perceptie van vrienden of de maatschappij. Daardoor ondervinden mannen meer dan vrouwen obstakels op de werkvloer als het gaat over het inzetten van ouderschapsverlof. Mannen daarentegen lopen vaak tegen onbegrip aan op hun werkplek of zelfs tegen innerlijke of uiterlijke gevolgen van hun nieuwe rol. Dit resulteert in het niet of slechts gedeeltelijk opnemen van het ouderschapsverlof waar ze recht op hebben en het kan hen helpen om een gebalanceerd leven uit te bouwen waarin gezin en carrière evenwichtig naast elkaar kunnen bestaan. **De bedrijfscultuur is vrouwvriendelijker als het aankomt op een evenwichtige work-life balans, waardoor het makkelijker getolereerd wordt voor vrouwen om van de bestaande verlofstelsels gebruik te maken.**

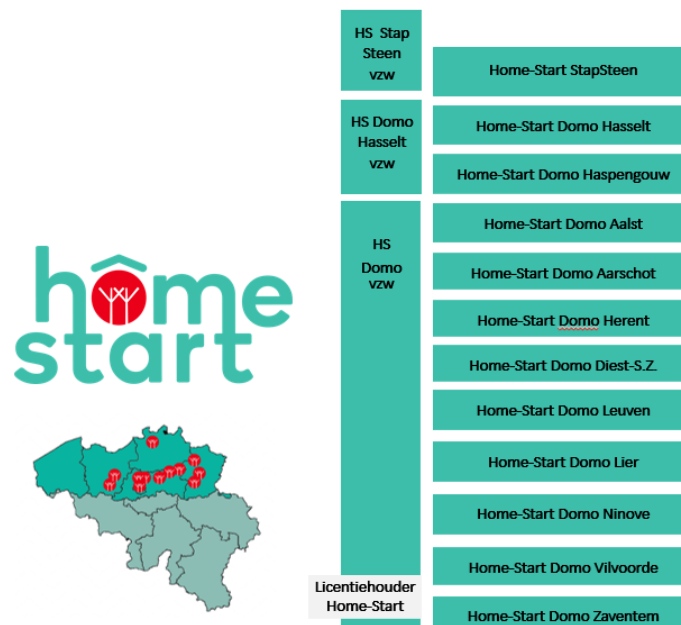
2. Een praktijkgerichte verkenning van gedeeld en betrokken ouderschap bij gezinnen in een kwetsbare situatie

2.1 Home-Start Vlaanderen als gezinsondersteunende organisatie

Home-Start Vlaanderen organiseert preventieve gezinsondersteuning aan huis bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen d.m.v. opgeleide Home-Start-vrijwilligers. Zij bieden als vriend aan huis wekelijks sociale en opvoedkundige steun.

Home-Start Vlaanderen gelooft dat sociale steun en een sterk netwerk in onze samenleving beschermende factoren zijn voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Ze richten hun werking op het versterken van de eigenwaarde, de vaardigheden en het zelfvertrouwen van ouders en kinderen en proberen het sociaal netwerk te herstellen en te verruimen. Tijdens een Home-Start-traject ervaren kinderen, jongeren en hun ouders hoe ze hun sterke kanten en sociaal netwerk kunnen inzetten, zodat ze veel voorkomende lichte problemen – die bij het normale opvoeden en opgroeien horen – zelf kunnen oplossen (krachtgerichte benadering) (Home-Start Domo vzw, 2021).

Home-Start Vlaanderen bestaat uit verschillende laagdrempelige en preventieve gezinsondersteunende initiatieven in heel Vlaanderen en Brussel. Vandaag telt Home-Start Vlaanderen 10 locaties, werkzaam in 21 steden en gemeenten en georganiseerd door 3 vzw's (Home-Start Domo vzw, Home-Start Domo Hasselt vzw en Home-Start StapSteen vzw) en worden er 400 gezinnen bereikt (Home-Start Domo vzw, 2021). De lokale werkingen van Home-Start Vlaanderen zijn allemaal erkend door Kind & Gezin als mobiel aanbod door vrijwilligers voor de organisatie van preventieve gezinsondersteuning aan huis bij gezinnen met kinderen van bij de zwangerschap tot 12 jaar in een maatschappelijk kwetsbare positie (Home-Start Domo vzw, 2021).

bron: PPT Home-Start infosessie

Figuur 1: Organigram Home-Start Vlaanderen

2.2 Casusbeschrijving

Als lokale Home-Start coördinator van de gemeente Zaventem kom ik regelmatig in contact met gezinnen in maatschappelijk kwetsbare situatie en stel vast dat ik er doorgaans enkel contact heb met de moeders en ook bij huisbezoeken niet in contact kom met vaders. De moeders delen de moeilijkheden die ze ervaren rond de opvoeding. Een veel voorkomende onderwerp is hun bezorgd om de schoolprestaties van de kinderen. Velen van hen zijn laaggeschoold en kennen de onderwijstaal van hun kinderen niet. De moeders staan machteloos omdat ze niet kunnen helpen met het huiswerk, de kinderen voelen zich te weinig ondersteund. Communicatie met de school is heel miniem o.w.v. de taaldrempel. Als ik pols of papa kan helpen, hoor ik dat hij daar geen tijd of geen geduld voor heeft. Dit zorgt voor een discrepantie die zich voortzet : de sociaal en cognitief sterkere ouder zorgt voor het gezinsinkomen en de sociaal en cognitief zwakkere ouder draagt zorg voor de kinderen. Deze kinderen krijgen ongetwijfeld een hele zorgende opvoeding, maar ervaren de voordelen van het betrokken vaderschap te weinig, net hier waar die zo erg van belang is.

2.3 De visie van gezinsondersteunende organisaties met betrekking tot vaderbetrokkenheid

De voordelen van gelijkwaardig ouderschap en vooral vaderbetrokkenheid zijn gekend in de academische literatuur, maar zijn nog onvoldoende doorgedrongen in de wereld daarbuiten (De Gendt, 2019). Hoewel, de laatste jaren wordt stilaan meer ingezet op vaderbetrokkenheid d.m.v. vaderwerkingen die stilaan het licht zien. Organisaties als vzw De Sloep in Gent, Link=Brussel vzw en Vzw Zijn/MoveMen hebben de laatste jaren bijzonder hard ingezet op het organiseren van vaderwerkingen. Deze organisaties brengen vaders samen door middel van praatgroepen, infoavonden en debatten over opvoedkundige thema's. Tijdens deze momenten discussiëren vaders over opvoedingsthema's die zij als belangrijk en relevant voor hun ouderschap achten. Het doel van deze acties is om verbondenheid en betrokkenheid met hun gezin te verhogen.

Home-Start Vlaanderen heeft geen actieve vaderwerking, maar is zich wel heel bewust van het belang van gedragen ouderschap. Door het project "Gedeeld en Betrokken ouderschap", opgezet samen met het Kenniscentrum voor Gezinswetenschappen willen ze zich meer verdiepen in het thema om de opgedane inzichten te kunnen verwerken en op te nemen in hun werking. In de projectbeschrijving lezen we het volgende:

Als erkende organisatie voor opvoedingsondersteuning aan ouders in een kwetsbare situatie willen we ouders versterken in het (verder) opnemen en invullen van hun ouderrol. Vanuit Home-Start begrijpen we gelijkwaardig ouderschap in twee richtingen. Het gaat niet alleen om de vragen 'Hoe betrokken zijn en voelen moeders/vaders zich?', 'In hoeverre is en vinden ouders de zorg voor en de opvoeding van hun kinderen gelijkwaardig verdeeld?' en 'Welke invloed ervaren ouders vanuit hun netwerk (andere zorg- en ouderfiguren, hun gebruiken en gewoontes) op hun ouderlijke betrokkenheid?' Het gaat evenzeer om de vraag 'In welke mate betrekken wij als organisatie zowel vader(s) als moeder(s) in onze werking en enten we onze ondersteuning op de behoeften en noden van moeders én vaders?' We erkennen de observatie dat de afwezigheid van zichtbare

vaderbetrokkenheid nog uitgesprokener is wanneer gezinnen zich in een maatschappelijk kwetsbare situatie bevinden. Net voor deze vaders blijken structurele en culturele drempels om hun vaderrol op te nemen groter te zijn (Devault et al., 2008). Daarnaast richten opvoedingsondersteunende instanties, inclusief Home-Start, zich vaak op een impliciete manier op de moeder als primaire opvoeder. Denk aan intakegesprekken waar vooral de moeder aangesproken en aangekeken wordt of het gegeven dat heel wat van de vrijwilligers vrouwen zijn waardoor een moederperspectief makkelijker (al dan niet op de achtergrond) meespeelt bij huisbezoeken (Guterman et al., 2018)². Algemene doelstelling van het project is dan ook op verschillende niveaus (gezins- en organisatieniveau) sterker in te zetten op gelijkwaardig ouderschap.

We hanteren een bottom-up benadering. Het maatschappelijk belang om vaders meer als evenwaardige opvoedingsfiguur naast de moeder een plaats te geven, top-down doordrukken (bv. door a priori theoretische vormingen te voorzien met handvaten voor onze vrijwilligers om gelijkwaardig ouderschap in de praktijk te vertalen), werkt contraproductief (McDevitt & Chaffee, 2002)³. Inzetten op gelijkwaardig ouderschap kan niet zonder te luisteren naar vaders, moeders én hun kinderen. Cruciale onderliggende vraag is: welke betekenis geven de gezinsleden, ook als vader en moeder niet langer bij elkaar zijn of er andere zorg- en ouderfiguren betrokken zijn, aan ouderlijke betrokkenheid (Mincy, Jethwani & Klempin, 2014) en aan gelijkwaardig ouderschap? Het participatie- en ontwikkelingstraject bestaat uit 3 componenten: dialoog, materiaal en beeld (Home-Start vzw, 2021).

2.4 Centrale vraag : Hoe kunnen we ouders (in maatschappelijk kwetsbare situatie) bevestigen of stimuleren om een actieve en gelijkwaardige rol in de opvoeding op te nemen en hoe kan een gezinsondersteunende organisatie daartoe bijdragen?

Als we het hebben over gelijkwaardig ouderschap, hebben we de reflex om te kijken naar de vaderlijke betrokkenheid. Het systematisch te weinig betrekken van vaders bij de opvoeding heeft gevolgen voor het hele gezin. Vaders die onvoldoende betrokken worden in hun ouderrol voelen zich niet gezien en ondergewaardeerd in hun rol en bijhorend engagement. Ze voelen zich onzeker en haken af uit frustratie over hun rol. Door vaders als niet voldoende betrokken te beschouwen, plaatsen we de vaders in een soort van defensieve houding. Ze moeten zich als het ware bijna verantwoorden voor wat ze al dan niet doen. Wij willen hier gelijkwaardig ouderschap in zijn meest brede vorm behouden en de reflex van een tekort aan vaderbetrokkenheid uitschakelen.

Inzetten op gelijkwaardig ouderschap is van belang omwille van de positieve effecten van beide ouderrollen, zowel binnen het gezin, voor de onmiddellijke omgeving als voor de samenleving. Door vaders, zeker diegenen in maatschappelijk kwetsbare situaties, systematisch meer positieve erkenning te geven voor hun rol als vader en opvoeder, neemt de ouderbetrokkenheid toe en wordt

het gezin versterkt en weerbaarder gemaakt. Vaderbetrokkenheid is niet alleen een krachtig preventief middel tegen tal van maatschappelijke problemen (tienerzwangerschap, criminaliteit, verslaving,...) maar komt ook de koppelrelaties ten goede, beperkt stress in een gezin en wakkert de energie en gezinsdynamiek aan. (De Gendt, 2019).

Via rondetafelgesprekken willen we de context van gelijkwaardig ouderschap op verschillende niveau's begrijpen. We gaan na hoe ouders en vrijwilligers met het ouderschap omgaan. **We willen zowel verwachtingen versus realiteit, als de drempels en de krachtige elementen detecteren en benoemen.**

Op micro-niveau kijken we in de eerste plaats naar het gezin zelf. Wat zijn de moeilijkheden en drempels om gelijkwaardig ouderschap te installeren in het gezin? Zijn er al succesfactoren? Waar loopt het al goed? Hoe willen ouders zich profileren in hun ouderschap? Welke waarden & normen willen ze meegeven en hoe zullen ze dat doen? Deze thema's zullen we bevragen tijdens de dialooggroepen die worden opgezet met de gezinnen en vrijwilligers van Home-Start Vlaanderen.

Daarnaast zullen we ook aandacht hebben voor hoe Home-Start de dialoog kan stimuleren, zowel binnen de gezinnen als naar hun werking toe. Zijn vrijwilligers zich al bewust van de principes rond gelijkwaardig ouderschap? Zetten zij hier al op in en hoe? Op welke manier kan dit principe verder verkend en toegepast worden? Is het inzicht op gelijkwaardig ouderschap cultureel bepaald? Hoe kunnen Westerse vrijwilligers omgaan met meer traditionele taakverdelingen binnen het migratiegezin?

Daarnaast is er ook op macro-niveau verdere ondersteuning en stimulans nodig om te werken naar gedeeld en betrokken ouderschap. De overheid heeft eerder al beslist tot het verlengen van het vaderschapsverlof en heeft dat omgedoopt tot ouderschapsverlof. Om gelijkwaardig ouderschap te stimuleren is het wenselijk dat de overheid het beleid hieromtrent verder zet. Daarnaast kan de overheid sensibiliseren om beide ouders te stimuleren om hun verantwoordelijkheid rond de opvoeding op te nemen of de andere ouder toe te laten deze te kunnen opnemen. Ook bij professionele zorgfiguren (leerkrachten, kinderbegeleiders, verpleegkunde,...) zien we dat deze functies voornamelijk worden ingevuld door vrouwen, wat de beeldvorming rond zorg doet overhellen naar de vrouwelijke kant. Door zorgberoepen te stimuleren bij mannen, kan er een kentering komen in deze beeldvorming. We gaan na hoe kan het beleid hierin een rol kan spelen.

3. Veranderingsdoelen

In deze bachelorproef willen we vooral nagaan hoe gezinsleden, al dan niet in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid, reëel en wenselijk gelijkwaardig ouderschap ervaren en begrijpen.

De veranderingsdoelen bevinden zich op 3 niveaus.

Op micro-niveau willen we ouders bewust maken van het concept 'gelijkwaardig ouderschap'. We benaderen gezinnen en bevragen hen over hun invulling van hun ouderschap waarbij de term "gelijkwaardig ouderschap" ook wordt benoemd en geconcretiseerd. Op meso-niveau gaan we na welke invloed Home-Start Vlaanderen als organisatie kan uitoefenen om gelijkwaardig ouderschap

te stimuleren bij de gezinnen die zij ondersteunen. Op macro-niveau wordt er nagedacht hoe we als maatschappij kunnen inzetten op gelijkwaardig ouderschap en welke elementen er nodig zijn om betrokkenheid van beide ouders gelijkwaardig te kunnen vergroten.

3.1 Hoe ouders bewust kunnen worden gemaakt over ‘gelijkwaardig ouderschap’

We willen ouders bewust maken over gelijkwaardig ouderschap. Wat betekent dit? Hoe kunnen ze dit toepassen in hun gezin? Op welke mate wordt hun ouderschap reeds gelijkwaardig ingevuld en waar is er nog ruimte voor verbetering?

Tijdens rondetafelgesprekken met ouders en vrijwilligers gaan we na hoe ouders hun ouderschap invullen en ervaren. We bevragen zowel het eigen ouderschap als het ouderschap van de partner. We polsen ook naar wat ze belangrijk vinden in de opvoeding en naar (het belang van) hun sociaal netwerk.

Doorheen deze rondetafelgesprekken met maatschappelijk kwetsbare gezinnen en hulpverleners planten we ‘een zaadje’ in verband met de bewustwording omtrent betrokken ouderschap en hoe deze oefening zowel op organisatie- als gezinsniveau kan gemaakt worden. Door middel van de gesprekken laten we opvoeders nadenken over de rol die zij spelen, waar hun succesfactoren liggen, maar ook waar er verbeteringspunten zijn. We streven ernaar dat alle betrokkenen nadenken over hun eigen rol en de rol van de andere opvoeder(s) en hoe deze geoptimaliseerd kunnen worden. Het uiteindelijke doel is dat de ouders, en bij uitbreiding andere opvoeders, onderling een bewustzijn en strategie bepalen om de betrokkenheid van beide partijen te verhogen, wat de werking en resultaat van hun gezin ten goede zou moeten komen.

3.2 Hoe Home-Start Vlaanderen het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’ kan integreren en stimuleren in de werking

Home-Start Vlaanderen als organisatie engageert zich om na te denken over hoe betrokkenheid van ouders, veelal vaders, bij hun werking kan worden vergroot. Home-Start is zich bewust dat ze als organisatie veelal primair beroep doet op de moederfiguur in contactname met hun gezinnen in kwetsbare situatie. Vrijwilligers hebben vaak weinig of geen contact met de vader, ook al gebeurt dit meestal niet bewust. Een socio-economische vader (die tot laat werkt) of culturele vader (die zich terugtrekt als het over de zorg van de kinderen gaat) kan hier de oorzaak van zijn.

Home-Start Vlaanderen als organisatie zal kennis halen uit deze gesprekken i.v.m. de werking van de gezinnen die ze ondersteunen en daaruit de ‘best-practices’ destilleren die ze kunnen gebruiken om de gezinnen nog beter te ondersteunen. Met deze informatie zal op termijn een opleidingspakket kunnen worden samengesteld naar huidige en toekomstige vrijwilligers toe, om hen nog beter attent te maken op de betrokkenheid van beide ouders tijdens hun ondersteuning. Mijn rol in deze bachelorproef zet in op het vergaren van kennis en het analyseren van de uitkomst van deze gesprekken.

3.3 Hoe het beleid bewust kan worden gemaakt van het maatschappelijk belang van 'gelijkwaardig ouderschap' en het daarop kan inspelen

Onze maatschappij zit nog erg doordrongen van beeldvorming en genderstereotyperingen die mannen en vrouwen ongelijke opvoeders maken. In beeldvorming worden vrouwen - veel meer dan mannen - als zorgende types afgebeeld, waarmee stereotype rollen worden benadrukt. De overheid zou hierin een voortrekkersrol moeten kunnen spelen. Ze kunnen inzetten op het omdenken van de traditionele beeldvorming door de normalisering van mannelijke zorgfiguren te introduceren. Bijkomend zouden ze dit kunnen uitbreiden door campagnes op te zetten om mannen en jongens warm te maken om zorgberoepen op te nemen.

Bijkomend zou het wenselijk zijn het omdenken van rollenpatronen te introduceren op de arbeidsmarkt en op die manier ruimte te creëren voor vrouwen én mannen om betrokken te kunnen zijn op hun gezin. Door middel van maatregelen zou in het bedrijfsleven de weg moeten worden geëffend om verlofstelsels als geboorteverlof en ouderschapsverlof voor vaders zonder schroom te kunnen inzetten voor een betere work-life balans.

4. FASE 2: Theoretische analyse vanuit drie invalshoeken

4.1 Inleiding

De dialoog-component van het onderzoek rond gedeeld en betrokken ouderschap, vormt de basis van deze bachelorproef. Ik voer daarvoor een onderzoek op basis van rondetafelgesprekken waarin we willen nagaan wat de visie is van gezinsleden op gelijkwaardig ouderschap, hoe zij de verdeling van de opvoedingstaken organiseren en waar het verschil ligt tussen realiteit en wat ze wenselijk achten. Ik doe dit in samenwerking met Home-Start Domo vzw en de projectgroep van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van de Odisee Hogeschool in Schaarbeek. Aan de hand van rondetafelgesprekken peilen we naar de betrokkenheid in opvoeding van de verschillende ouder- en zorgfiguren in een gezin. Meer specifiek komt het erop neer dat we bevragen op welke manier ouders hun ouderschap reëel invullen, maar ook hoe zij hun ouderschap idealiter zouden willen ingevuld zien.

Dit actieonderzoek vormt het eerste deel van dit hoofdstuk. We bespreken het proces van het tot stand komen tot het uitvoeren van 8 georganiseerde rondetafelgesprekken. Vier van de acht gesprekken heb ik in goede banen geleid, ik analyseerde alle gesprekken om tot slot tot eerste indicaties en vaststellingen te komen. Vanuit deze gesprekken zullen verschillende verwachtingen en uitwerkingen rond gelijkwaardig ouderschap blijken, maar ook helpende en belemmerende factoren die het ouderschap beïnvloeden. Deze resultaten gaan we toetsen aan theoretische kaders.

We verdiepen ons vervolgens in het sociologisch perspectief, omdat opvoeding een sociaal proces is dat plaatsvindt binnen de context van de samenleving. We gaan na welke evolutie het gezinsleven en bijgevolg de opvoeding de laatste decennia heeft doorgemaakt. Vervolgens bekijken we hoe rollenpatronen tot stand komen en hoe sociaal kapitaal wordt doorgegeven van generatie op generatie. Echter, elke generatie botst op spanningen die horen bij de context en tijdsgeest van de samenleving op dat moment en waaraan gezinnen zich moeten aanpassen.

Tenslotte zoomen we in op de cultuur-sensitieve invalshoek. De keuze van deze invalshoek ligt bij de vaststelling dat we leven in een als maar diverser wordende maatschappij, waar gezinnen met verschillende achtergronden samenleven. Om met respect te kunnen spreken over de beleving van ouderschap is het belangrijk zich bewust te zijn van eigen waarden en normen en deze in perspectief te plaatsen t.o.v. individuen en gezinnen met andere referentiekaders.

4.2 Gelijkwaardig ouderschap actief bevraagd d.m.v. rondetafelgesprekken

In de periode januari – februari 2023 werden 8 verschillende rondetafelgesprekken georganiseerd. Ze werden gehouden in 6 verschillende Home-Start afdelingen, nl. Leuven, Vilvoorde/Zaventem, Lier, Aarschot/Diest/Scherpenheuvel-Zichem, Aalst en Hasselt.

We verzamelden in totaal 45 mensen rond de tafel: 32 vrijwilligers, 2 coördinatoren bij lokale Home-Start werkingen en 11 ouders van gezinnen met een kwetsbare achtergrond. We spraken 7 mannen versus 38 vrouwen.

4.2.1 Methodologie

Deze bachelorproef is niet alleen gelinkt aan het onderzoek rond Gedeeld en Betrokken Ouderschap van Home-Start Vlaanderen, we werken ook samen met de projectgroep van de 2de opleidingsfase Gezinswetenschappen rondom dit thema. Dat zijn heel wat mensen om mee samen te werken en mee af te spreken. Het was bijgevolg noodzakelijk om goed en efficiënt met elkaar te communiceren en goede afspraken te maken rond de concrete uitwerking en uitschrijving van de gesprekken.

4.2.1.1 Projectgroep

Voor de uitwerking van het project werd er een “Projectgroep Gedeeld & Betrokken Ouderschap” in het leven geroepen. In deze projectgroep zijn de volgende actoren uit het project betrokken :

- Valerie de Meûter (vertegenwoordiger opdrachtgever Agentschap Binnenlands Bestuur, Afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering)
- Karlien Craps (algemeen coördinator Home-Start Domo vzw)
- Mieja Engelen (vertegenwoordiger Home-Start Domo Hasselt)
- Miet Vanbeckevoort (vertegenwoordiger Home-Start StapSteen Brussel)
- Philippe Noens (Kenniscentrum Gezinswetenschappen)
- Kristien Nys (Kenniscentrum Gezinswetenschappen)
- Sabrina Viaene (student Gezinswetenschappen, stagiaire Home-Start Lier)
- Barbara Dergent (student Gezinswetenschappen, coördinator Home-Start Zaventem)

Sabrina en ik sluiten later aan naar aanleiding van onze bachelorproef.

Deze projectgroep heeft in het najaar van 2022 het praktische verloop van dit project vorm gegeven. Ze kiezen ervoor om rondetafelgesprekken te organiseren. In het verslag van september 2022 lezen we daarvoor de volgende motivatie:

Het overkoepelend doel is niet zozeer om de opvoedingsvisie in het algemeen, en de visie op ouderschap en betrokken ouderschap in het bijzonder, tussen vrijwilligers en ouders te vergelijken. De bedoeling is om een diversiteit aan opvattingen te krijgen (en in hun waarde te laten) om zodoende de eerder eenzijdige maatschappelijke/politieke visie op betrokken ouderschap, en de ‘afwezigheid’ van vaders in het gezin, te doorprikken, te nuanceren, te problematiseren, ‘in dialoog’ te brengen. Bovendien geloven we in de kracht van ‘in gesprek gaan’ met elkaar, om zo tot nieuwe en gemeenschappelijke inzichten te komen. Een rondetafelgesprek meemaken over betrokken ouderschap kan op zich al tot reflectie aanzetten, ondersteunend en emanciperend werken.

Op 5 december 2022 kwam het lerend netwerk van Home-Start coördinatoren samen. Daar werden volgende afspraken gemaakt omtrent de rondetafelgesprekken:

- 3 tot 6 rondetafelgesprekken van +/- 4 personen zullen georganiseerd worden in januari en februari 2023 in Hasselt, Leuven, Aalst, Vilvoorde-Zaventem & Aarschot-Diest-Scherpenheuvel-Zichem

- Barbara begeleidt vanuit Home-Start én in het kader van haar bachelorproef een aantal rondetafelgesprekken, samen met de lokale coördinator en de student.
- De leidraad, samengesteld door de projectgroep, werd voorgesteld en bestaat uit 4 onderdelen:
 - o Deel 1 : Verkennen (gelijk-waardig) partnerschap en (gedragen) ouderschap
 - o Deel 2 : Verkennen eigen ouderrol
 - o Deel 3 : Verkennende ouderrol (ex)partner
 - o Deel 4 : Verkennen betrokken(en) ouderschap (netwerk)

De leidraad wordt als bijlage 3 toegevoegd aan deze bachelorproef.

4.2.2 Grenzen van het onderzoek

Van de 45 personen die we rond de tafel hebben verzameld, waren er slechts 11 ouders uit Home-Start gezinnen bij betrokken. We spreken over een kleine groep respondenten die valt binnen onze beoogde doelgroep, nl. ouders die ondersteund worden door een preventieve gezinsondersteuningstraject. Dat wil zeggen dat we vanuit het oogpunt van interculturele verschillen vaakzaam moeten zijn voor veralgemeningen.

Het aandeel van mannen in de rondetafelgesprekken is beperkt. In totaal spreken we met 7 mannen, waarvan 6 vrijwilligers en 1 vader. Deze laatste lijkt ongemakkelijk over het onderwerp, spreekt moeilijk Nederlands en heeft het gesprek vroegtijdig verlaten. We moeten dus concluderen dat er een minimale bijdrage is van vaders uit ondersteunde Home-Start gezinnen. Zij komen uitgebreider aan het woord in de individuele interviews die werden afgenomen door de studenten van Project II.

Daarnaast werd het perspectief van het kind tot hier toe niet actief bevraagd. We bevroegen in dit onderzoek hoe ouders hun ouderschap vorm geven en ervaren. Uit de gesprekken blijkt dat er heel wat normen en waarden worden meegegeven, maar ook hoe ze hopen dat dit effect heeft op hun kinderen. Het gaat om zelfperceptie van ouders, maar de wijze waarop kinderen de opvoeding percipiëren ligt niet noodzakelijk in het verlengde van wat de ouders beogen of zelf ervaren. Hoe het ouderschap ervaren wordt door de kinderen, komt aan bod tijdens een filosofische gespreksgroep met kinderen op woensdag 7 juni i.s.m. De Ruimtevaart Leuven.

Kinderen werden wel betrokken in de component “beeld” door hen wegwerpcamera’s aan te bieden waarmee ze beelden kunnen maken over “het ouderschap” vanuit hun perspectief.

We moeten helaas vaststellen dat het vooropgestelde doel, nl. vrijwilligers en ouders met elkaar in gesprek te laten gaan over ouderschap, niet is gehaald. Immers, in geen enkele van de rondetafelgesprekken zaten vrijwilligers én ouders samen rond de tafel.

4.2.3 Rondetafelgesprekken

Uiteindelijk zullen er 8 rondetafelgesprekken georganiseerd worden in samenwerking met de coördinatoren van de plaatselijke werkingen. De coördinatoren zetten zich in om vrijwilligers of ouders uit te nodigen voor de gesprekken en verzorgen de locatie. De studenten gezinswetenschappen voorzien het inhoudelijke luik. De taken worden opgedeeld tussen notulist en gespreksleider.

Van de 8 rondetafelgesprekken zijn er 6 rondetafelgesprekken met uitsluitend vrijwilligers en 2 met uitsluitend ouders.

Een overzicht van de georganiseerde rondetafelgesprekken kan in de bijlagen worden teruggevonden (bijlage 2).

Voor het bijeenbrengen van gesprekspartners voor het rondetafelgesprek wordt een beroep gedaan op de plaatselijke Home-Start coördinatoren. Zij kennen hun vrijwilligers en ouders, en hebben al vertrouwen opgebouwd waardoor de drempel om deel te nemen aan zulk gesprek wordt verkleind.

Bij aanvang van de gesprekken wordt het onderzoek toegelicht en wordt hen op het hart gedrukt dat ze niets fout kunnen zeggen. Elke gesprekspartner tekent een toestemmingsformulier (zie bijlage 4). Dit toestemmingsformulier spitst zich toe op het gebruik van de audio-opname tijdens het gesprek dat enkel en alleen gebruikt zou worden voor het onderbouwen van het onderzoek. Daarnaast wordt aan de gesprekspartners gevraagd of ze akkoord gaan met het citeren van hun uitspraken in een publicatie van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen. Dat kan onder eigen naam of met een pseudoniem.

Voor het gesprek wordt een leidraad gebruikt die 4 onderdelen bevroegt. We streven ernaar om de gesprekken te laten gebeuren als discussies waarbij de gesprekspartners het woord van elkaar overnemen. Het is geenszins de bedoeling om er een ondervraging van te maken. De discussie die hierdoor werd opgezet maakt de inhoud rijker en genuanceerder.

4.2.4 Analyse rondetafelgesprekken

Van elk focusgesprek wordt er een samenvatting gemaakt na afloop van het gesprek. Deze samenvatting gebeurt volgens een bepaald sjabloon (zie bijlage 7). Deze 8 samenvattingen werden gebundeld, gelezen en geanalyseerd. Om deze analyse op een kwalitatieve manier te kunnen doen, stellen we een legende op in samenwerking met Kristien Nys, onderzoeker aan het Kenniscentrum Gezinswetenschappen. Deze legende bestaat uit 5 hoofdcategorieën, met bijhorende subcategorieën:

1. Opvoeding en ouderschap
 - a. Opvoedingsdoelen (normen en waarden)
 - b. Concrete opvoedingspraktijken
 - c. Beleving
 - d. Visie : op ouder niveau en op samenlevingsniveau
 - e. Veranderingen : op gezinsniveau en op samenlevingsniveau
2. Partnerschap
 - a. Visie : opvattingen van ouders over wie wat doet, zou moeten doen en hoe takenverdeling er zou moeten uitzien
 - b. Concrete taakverdeling
3. Achtergrondkenmerken / beïnvloedende factoren
 - a. Gender
 - b. Leeftijd/generatie
 - c. Cultuur

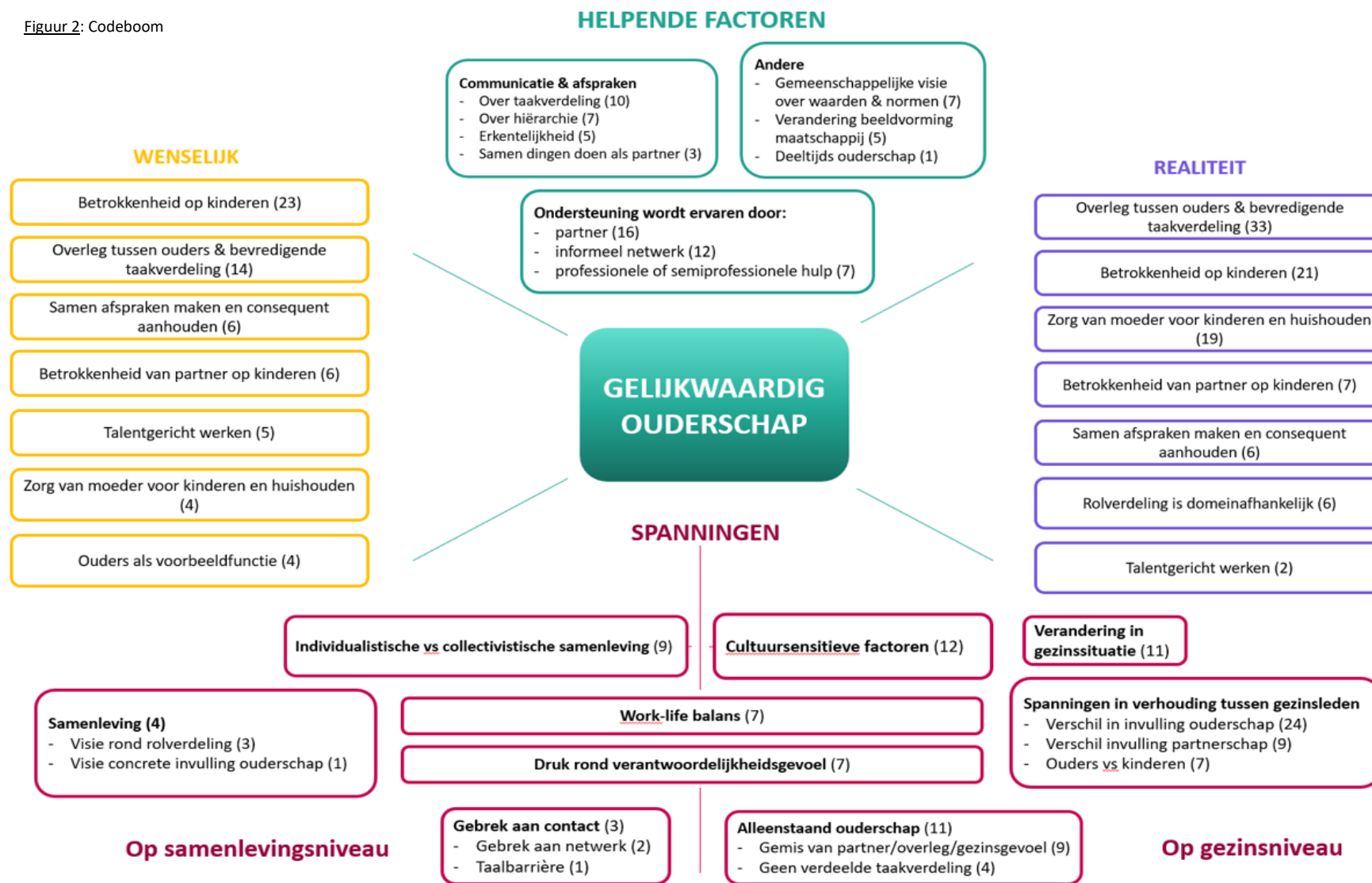
- d. Beperking
- 4. Netwerk
 - a. Wie biedt hulp
 - b. Wat biedt ondersteuning
- 5. Ondersteuning
 - a. Verhouding ouders – HS Vrijwilligers
 - b. Restricties bij opbouw ondersteuningsrelatie tijdens ondersteuning

Deze legende was een goede hulp om de citaten te ordenen en te interpreteren en vormde de uiteindelijke basis om de analyse te maken. In het project lezen we *“De DIALOG-component krijgt vorm in een participatietraject waarbij we nagaan hoe gezinsleden in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid reëel en wenselijk gelijkwaardig ouderschap ervaren en begrijpen.”* Die verhouding tussen realiteit en wenselijkheid wordt de basis van de analyse. Bij elke uitspraak wordt nagedacht of deze inzicht geeft in de effectieve invulling van de gezinsorganisatie of in de verwachtingen ervan. Uit deze oefening blijkt dat er heel wat helpende, maar evengoed belemmerende factoren (spanningen) zijn die de verhouding tussen realiteit en verwachtingen beïnvloeden. We bespreken de resultaten van de analyse in punt 4.2.6.

4.2.5 Codeboom

De analyse gebeurde volgens een structuur die de wenselijke beleving van opvoeden vergelijkt met de reële beleving van opvoeding. Daarnaast worden de helpende factoren en de spanningen bepaald en mee op het schema ingebracht. Het schematische resultaat van het onderzoek leidt tot volgend schema (zie figuur 2).

Figuur 2: Codeboom

4.2.6 Eerste indicaties van vaststellingen

4.2.6.1 Verwachtingen versus realiteit

Het uitgangspunt van de analyse is hoe gezinsleden, al dan niet in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid, reëel en wenselijk gelijkwaardig ouderschap ervaren en begrijpen. We zetten daarbij 2 categorieën tegenover elkaar: “wenselijk” tegenover “realiteit”. Een 8-tal subcategorieën rond organisatie van het gezin en het partnerschap komen hier uiteindelijk naar voor. We sommen de subcategorieën hier op en bespreken de resultaten.

Overleg tussen ouders en bevredigende taakverdeling

Onder deze noemer vallen alle citaten waarin ouders aangeven dat overleg essentieel is voor het vormgeven van ouderschap. Door in overleg te gaan, bekomen ze een gemeenschappelijk standpunt of een gemeenschappelijke doelstelling over hun ouderschap. Ze vormen samen een visie over de opvoeddoelen die ze willen meegeven aan hun kinderen en overleggen gaandeweg welke stappen ze zullen nemen om dat doel te bereiken. Ze geven daarbij ook aan dat een bevredigende taakverdeling tussen partners belangrijk is om dat doel te bereiken. Daarbij wordt niet aangegeven dat de taakverdeling fifty fifty verdeeld moet worden, wel dat deze ingericht kan worden naar de noden van het gezin, binnen de mogelijkheden van elke ouder. Ze maken daarvoor onderling afspraken omtrent de tijdverdeling, carrièremogelijkheden en houden rekening met elkaars talenten en beperkingen.

In de kolom van de reële taakverdeling staat deze categorie veruit op de eerste plaats (33 uitspraken). Dat wil zeggen dat ouders in realiteit een zekere gelijkwaardigheid, of althans goede afspraken, ervaren op vlak van samen vorm geven aan ouderschap. In de kolom van de verwachtingen scoort deze categorie ook hoog (2de plaats). Dat wil zeggen dat ouders afspraken en overleg ervaren, maar het ook als een factor zien om succesvol samen ouder te kunnen zijn.

Betrokkenheid op kinderen

Onder deze subcategorie werden alle uitspraken weerhouden die rechtstreeks te maken hebben met hoe ouders hun ouderschap invullen in relatie naar hun kinderen toe. Welke waarden en normen vinden ze belangrijk, welke goede praktijken als ouder jegens de kinderen worden als essentieel ervaren, hoe organiseren ze dat concreet,.... Vooral voldoende (quality) tijd spenderen aan de kinderen wordt heel erg vaak vernoemd, samen met interesse en engagement tonen.

Deze subcategorie scoort hoog in beide kolommen. In de kolom van de verwachtingen staat de betrokkenheid op kinderen op de eerste plaats (23 citaten) t.o.v. de 2de plaats in de kolom van de realiteit (21 citaten). Ouders vinden het belangrijk dat er een hoge betrokkenheid uitgaat naar kinderen toe, maar geven ook aan dit in de praktijk effectief goed toe te passen. Ze zijn veel met hun kinderen bezig, luisteren en spelen met hun kinderen en bouwen zo een goede kennis op t.a.v. hun kind.

Zorg van moeder voor kinderen en huishouden

Uit de bevraging blijkt duidelijk dat het traditionele rollenpatroon uit het normatief burgerschapsideaal ook anno 2023 nog steeds in praktijk vorm krijgt. Uit de gesprekken kwamen heel wat vermeldingen naar voor m.b.t. de rolverdeling i.v.m. zorg voor kinderen en de organisatie van het huishouden. Deze

taken zijn nog het meest weggelegd door de moeders. We wijzen hier op het aandeel vrouwelijke respondenten t.o.v. mannelijke in de rondetafelgesprekken. Boutades als “ik doe thuis alles” kleuren deze subcategorie natuurlijk erg in, ook al lijkt het weinig waarschijnlijk dat één partner effectief voor alles in staat is en de andere partner helemaal niets doet. Het gaat hier om de perceptie die verder weinig genuanceerd is, of verder wordt uitgelegd. Doch kunnen we besluiten dat de zorg voor kinderen en huishouden effectief meer bij de moeders ligt dan bij de vaders.

Deze subcategorie staat als derde hoogste in de categorie van de reële invulling van ouderschap. Bij de verwachtingen scoort deze subcategorie laag. Er werden dus weinig uitspraken gedaan waarin de wenselijkheid wordt uitgesproken dat moeders voor kinderen en huishouden zorgen. Ook hier weer moeten we rekening houden met het hoge aantal vrouwelijke respondenten t.o.v. mannelijke, maar ook dat het in onze samenleving op dit moment niet goed staat om verwachtingen rond een ‘gendergekleurde rolverdeling’ luidop uit te spreken.

Betrokkenheid van partner op kinderen

Deze subcategorie is erg interessant voor ons onderzoek naar gelijkwaardig ouderschap. Wat verwacht de ene ouder van de andere op vlak van betrokkenheid t.o.v. de kinderen? Welke taken vindt de ene ouder dat de andere moet opnemen en van welke taken wordt aangegeven dat ze aan de verwachtingen voldoen? Uit de uitspraken blijkt dat ouders (in eerste plaats moeders) zeker wel een idee hebben over de concrete betrokkenheid van de partner op de kinderen. Soms worden die verwachtingen ingelost, soms niet. Meestal blijkt dat de verwachte taken wel worden uitgevoerd, maar anders dan ze zelf zouden doen. Om een voorbeeld te geven:

“Als ik de kinderen naar bed breng, dan lezen we samen een verhaaltje terwijl ze in hun bed liggen, maar als ik aan mijn partner vraag de kinderen naar bed te brengen, brengt hij direct gewoon naar bed en komt hij terug. Hij leest geen verhaaltje met hen.”

Ouders verwachten van hun partner dus een zekere betrokkenheid t.a.v. van de kinderen, maar geven evengoed aan dat die betrokkenheid er effectief wel is en wordt ingevuld. We zien later nog dat de manier waarop dit wordt ingevuld al eens voor spanningen kan leiden tussen twee ouders.

Samen afspraken maken en consequent aanhouden

Deze subcategorie zou kunnen verward worden met ‘overleg’, maar kent toch een wezenlijk verschil. De subcategorie ‘overleg’ gaat over een actieve communicatie tussen beide partners over de kinderen. In deze subcategorie wordt rechtstreeks met de kinderen gecommuniceerd. Afspraken worden gemaakt jegens de kinderen, bvb. geen gsm tot ze 12 jaar zijn, gamen kan alleen op bepaalde uren of dagen, een bord wordt leeggegeten,... en deze worden meermaals duidelijk gecommuniceerd aan de kinderen. Ouders geven aan dat ze het belangrijk vinden dat beide ouders deze afspraken onderschrijven, naleven en consequent controleren of deze ook worden toegepast om zo samen op één lijn te staan naar de kinderen toe. Ouders verwachten van elkaar dat ze deze regels toepassen en controleren.

“Ik vind het belangrijk dat je als ouders dezelfde lijn volgt in de opvoeding en je deze als beide ouders consequent aanhoudt naar de kinderen toe.”

Uit het onderzoek blijkt dat dit zowel verwacht wordt als ook effectief wordt toegepast. Als één van de ouders deze afspraken niet toepast of op een totaal andere manier invult, geeft dit spanningen tussen ouders en belemmert hen dat in hun gezamenlijke invulling van ouderschap.

Rolverdeling is domeinafhankelijk

Als het over de reële rolverdeling gaat, geven meerdere ouders aan dat de rol die ze opnemen domeinafhankelijk is. Ze zullen hun (ouderlijke) verantwoordelijkheid opnemen in het ene domein, maar voor het andere domein verwijzen ze naar de partner.

“Of ik de baas ben of niet, hangt af van het domein waarover het gaat. Alles wat zorg rond onze zoon of huishoudelijke taken is, wordt geregeld door mijn vrouw en daar moei ik mij niet mee. Ik zal wel de contacten met aannemers ofzo regelen. Ik kan wel strijken en stofzuigen en doe dat ook soms. Maar koken dat doe ik nooit, ik kan dat ook niet en mijn vrouw duldt mij niet in de keuken! Dat werkt zo goed voor ons.”

Opvallend is dat deze subcategorie enkel in de categorie van de realiteit voorkomt, maar niet terug te vinden is bij de verwachtingen. Het zal inderdaad een effectieve en reële invulling zijn van ouderschap die zich op deze manier uitrolt in het gezinsleven. Er zijn geen verwachtingen rond, maar het gebeurt organisch.

Ouders als voorbeeldfunctie

Ouders zijn zich erg bewust van de voorbeeldfunctie die ze hebben t.a.v. hun kinderen. Ze vinden het daarom belangrijk dat deze voorbeeldfunctie ter harte wordt genomen en op de goede manier wordt aangewend. In realiteit wordt dit ook effectief ervaren als een goede manier om kinderen te kunnen sturen.

“Een goed voorbeeld is heel belangrijk. Kinderen leren niet van woorden, maar van voorbeelden.”

Talentgericht werken

Ouders maken niet enkel gebruik van talentgericht werken bij kinderen, maar zijn zich daar ook van bewust in het ouderschap. Hoe de rolverdeling wordt ingedeeld of het ouderschap wordt vormgegeven, gebeurt zowel in realiteit als naar verwachting volgens talenten en kwaliteiten. Dat bewijzen deze uitspraken:

“Hoe je je gezin organiseert heeft te maken met aanleg, talent en interesse.”

“Ieder zijn kwaliteiten en invloed op de opvoeding.”

“Iedere ouder heeft zijn kwaliteiten in het opvoeden, daar met je gebruik van maken!”

“Nu hangt het volgens mij meer af van de persoonlijkheid, het karakter en de cultuur.”

4.2.6.2 Helpende factoren

Tussen wenselijke opvoedingspraktijken en reële opvoedingspraktijken staan een aantal belemmerende, maar ook helpende factoren. In de analyse van het onderzoek werden deze ook geregistreerd.

Het ervaren van opvoedingsondersteuning

Het ervaren van opvoedingsondersteuning wordt alvast met stip op 1 gezet als helpende factor. Deze ondersteuning komt liefst in eerste plaats van de eigen partner. In deze ondersteuning wordt dan begrepen dat ouders 'samen ouder zijn', ze als team kunnen overleggen en aan hetzelfde zeel trekken i.v.m. de opvoeding van de kinderen en de taken en zorgen kunnen (ver)delen.

"Mijn zoon is verongelukt en toen is er vanalles veranderd thuis. De papa nam een meer verantwoordelijke rol op zich door dingen te doen, activiteiten te organiseren, de school op te volgen,... Dingen die ik daarvoor alleen deed als moeder."

"Bij ons hangt het ook van domein tot domein af wie het voortouw neemt, maar als er iets ernstig over de kinderen moet worden beslist vinden we het belangrijk om elkaars mening te horen en te respecteren."

Daarnaast worden het informele netwerk en professionele en/of semiprofessionele hulpverlening benoemd als hulp ervaren bij de opvoeding en de gezinsorganisatie.

Communicatie en afspraken

De aanwezigheid van duidelijke communicatie en afspraken wordt eveneens als een versterkende factor benoemd. Ouders geven aan dat duidelijkheid over de taakverdeling tussen hen beide het gemakkelijk maakt om hun gezin te organiseren. Iedere ouder weet wat van hem/haar verwacht wordt, welke rol ze (dienen te) vervullen in het gezin. Daarbij hoort ook dat er zich in sommige gezinnen een soort van hiërarchie installeert waarbij de ene ouder wat duidelijker het voortouw neemt t.o.v. de andere ouder. Dat wordt als rustgevend ervaren.

"Het is beter om de man het hoofd van het huis te laten zijn, anders moet je overal aan denken, alles voorkomen, dus is het makkelijker om de man het hoofd van het huis te laten zijn."

"In mijn gezin kies ik er bewust voor om mijn partner als leider te laten, dat geeft veel rust. Ik geef wel altijd mijn idee."

Appreciatie en erkentelijkheid ervaren jegens elkaar helpt ouders om samen goed ouderschap te organiseren. Waardering voor elkaar speelt een belangrijke rol in de betrokkenheid in de opvoeding. Het is een mes dat aan 2 kanten snijdt: appreciatie en erkentelijkheid bevorderen betrokkenheid van ouders in het gezin en deze betrokkenheid leidt op zijn beurt naar appreciatie en dankbaarheid t.o.v. elkaar. Om tot een goede verhouding in ouderschap te komen, is deze appreciatie dus onontbeerlijk.

Tot slot geven een aantal ouders aan dat het helpt om op elkaar betrokken te zijn door als partners samen activiteiten te doen of huishoudelijke taken samen op te nemen.

Andere factoren

Een niet onbelangrijke subcategorie vinden we in de gemeenschappelijke visie over waarden en normen. Als ouders een gelijkaardige visie hebben over het resultaat van hun opvoeding, helpt dit uiteraard in het uittekenen van het opvoedingskader en voorkomt dat alleszins een aantal spanningen in essentiële levens – en opvoedingskeuzes.

Ook de 'verandering van de beeldvorming in de samenleving' helpt ouders om hun wensen te kunnen omzetten in de realiteit. Het rigide traditionele rollenpatroon van weleer heeft plaats gemaakt voor

een beeld van de opvoeding waarin ouders samen taken opnemen, deze onderling kunnen en mogen verdelen naar interesses en talenten en niet enkel het gender van de ouder de takenverdeling bepaalt. Dit citaat vat het goed samen:

“De tijd dat één van de ouders de baas was, is voorbij. Voor mij gaat het nu in overleg en vind ik het belangrijk dat je als ouders dezelfde lijn volgt in de opvoeding en je deze als beide ouders consequent aanhoudt naar de kinderen toe.”

Tot slot is er een moeder die de voordelen beschrijft van deeltijds ouderschap en hoe haar dat helpt om een goede moeder te kunnen zijn. Een andere ouder merkt het tegenovergestelde op, dat het deeltijdse ouderschap net voor wat uitdagingen komt te staan. Dat brengt ons naadloos bij de spanningen die ouders ervaren in het organiseren van hun ouderschap.

“Ik vind ouderschap pittig, zeker nu in gescheiden ben en de zorg voor de kinderen halftijds alleen moet dragen. Maar ik merk wel dat ik een betere halftijds moeder ben, dan een voltijdse moeder. Ik kan er meer voor mijn kinderen zijn door af en toe ook wat tijd te hebben voor mezelf.”

“Als gescheiden partners ben je beide volwaardige ouder, die alleen opvoedt. Dat maakt het niet gemakkelijk.”

4.2.6.3 Spanningen (belemmerende factoren)

Tussen aspiraties en realiteit liggen een heel aantal stoorzenders. Deze zijn onderverdeeld in spanningen op gezinsniveau en op samenlevingsniveau. Sommige belemmerende factoren horen in beide niveaus thuis.

We starten met de spanningen die worden waargenomen binnen het gezin.

Spanningen in verhouding tussen gezinsleden

Dit spanningsveld heeft betrekking op de verhouding van elke ouder apart naar de kinderen toe. Hier gaat het over ouderschap en niet over partnerschap, waarin partners zich naar elkaar verhouden.

Een groot deel van de ouders geeft al meteen aan dat het niet makkelijk is om ouderschap op dezelfde manier in te vullen. Verwachtingen van beide ouders liggen soms (ver) uit elkaar, wat maakt dat er naar een compromis moet worden gezocht om tot een goede verstandhouding te komen in verband met de gezinsorganisatie.

“Ik had liever gehad dat mijn man wat meer betrokken was geweest op de kinderen. Hij nam weinig initiatief, hij zei vooral wat hij niet wou en nooit wat hij wel wou. Hij ging mee op vakantie, maar ook daar moest ik de activiteiten verzinnen en regelen. Hij vond het vooral belangrijk dat de kinderen braaf waren en goed studeerden. Hij deed heel weinig met de kinderen. Dat is nu nog steeds zo, ook met de kleinkinderen.”

Daarnaast wordt er ook een groot spanningsveld opgemerkt in de relatie van de partners onderling, in het partnerschap. De manier waarop partners met elkaar omgaan heeft een duidelijke invloed op het gezin. Ook de organisatie en de invulling van de taakverdeling hoort hierin thuis.

“Het lukte mijn ex-partner en mij niet om een goede communicatie en een stabiele relatie te hebben. Hij heeft een negatieve invloed op mij en op onze zonen en beseft niet hoeveel kwaad hij hen en mij daarmee doet.”

“Ik doe de traditionele vrouwentaken zoals poetsen en huishouden. Ik doe liever alles zelf dan halve werk omdat hij doet alles ‘snel snel’ doet.”

Alleenstaand ouderschap

Er waren tijdens de rondetafelgesprekken slechts enkele alleenstaande ouders, maar doorheen de conversaties kwam duidelijk naar boven dat deze ouders het niet gemakkelijk hebben. Ze geven vooral aan dat ze een gezinsgevoel missen en daarbij vooral de mogelijkheid tot overleg met een partner. Daarnaast staan ze er alleen voor als het aankomt op kostwinning en taakverdeling in een huishouden. Dat de combinatie daarvan geen gemakkelijke positie is, vat A heel goed samen:

“Voor mij is het ouderschap heel zwaar gevallen. Ik ben vroeg alleenstaande mama geworden met jonge kinderen, en stond er helemaal alleen voor. Ik moest alles alleen beslissen, kiezen en doorgaan. Ik kon niets delen, ook geen vreugdevolle momenten. Ik heb het erg gemist om een partner naast mij en een gezinsgevoel te hebben.

Daarnaast moest ik hard werken om mijn kinderen te onderhouden, dus ze zijn heel veel alleen geweest en hebben hun plan al vroeg moeten trekken. Ze hebben veel moeten missen en dat maakt me wel verdrietig. Al heb ik als kind ook al vroeg mijn plan moeten trekken, wat me heel zelfstandig maakte en daar ben ik wel fier op.”

Verandering in gezinssituatie

Een wijziging in een gezinssituatie vraagt doorgaans een aanpassing en het zoeken van een nieuwe dynamiek en/of taakverdeling. Redenen van deze veranderingen zijn velerlei: ziekte, geboorte, overlijden, scheiding,... Het vraagt aanpassing van het hele gezin, ook van de allerkleinsten.

“Ik heb een progressieve ziekte dus ik probeer elk moment speciaal en onvergetelijk te maken, zodat ik mooie herinnering met mijn gezin kan opbouwen. Maar mijn gezin moet zich ook aanpassen aan de nieuwe situatie, ik moet mijn kinderen bijvoorbeeld progressief leren wat ze kunnen doen om elkaar te helpen en ondersteunen. Ik probeer wel rekening te houden met hun tempo en ontwikkelingsgraad, maar ze moeten soms al dingen doen die andere kinderen nog niet moeten kunnen op dezelfde leeftijd. Zo vraag ik aan mijn oudste zoon van 6 al om zijn kleren op te plooiën of zijn broertje te helpen met tandenpoetsen. Dat is nu eenmaal onze context.”

Dat verandering in gezinssituatie niet alleen maar spanningen, maar ook net positieve aanpassingen met zich mee kan brengen, getuigt deze uitspraak.

“Mijn zoon is verongelukt en toen is er vanalles veranderd thuis. De papa nam een meer verantwoordelijke rol op zich door dingen te doen, activiteiten te organiseren, de school op te volgen,... Dingen die ik daarvoor alleen deed als moeder.”

Cultuur-sensitieve factoren

De gesprekspartners rond onze tafel zijn allemaal gelinkt met Home-Start Vlaanderen als organisatie. Binnen Home-Start hebben heel wat gezinnen een andere culturele achtergrond. Uit de uitspraken van ouders en vrijwilligers rond de tafel, merken we dat heel wat cultuur-sensitieve factoren meespelen in de opvoedingspraktijken en -visies van deze ouders. Ouders met een migratieachtergrond merken wel degelijk verschil op in de opvoeding in hun land van herkomst en België. Ze merken evengoed op dat dit al eens spanningen met zich meebrengt in hun gezin. Ze ervaren een ware evenwichtsoefening tussen beide culturen. We gaan hier later in deze bachelorproef verder op in, maar geven hier al een aantal uitspraken mee die staven waar knelpunten soms liggen.

“Hier in België zijn vaders meer verantwoordelijk dan in mijn land. Als ik het vergelijk met mijn thuisland kan ik zeggen dat er hier in België meer structuur en discipline is.”

“Ik ben van Afrikaanse afkomst en ik merk dat als onze mannen naar België komen, ze zien dat het hier anders gaat en ze zich moeten aanpassen.”

“In Marokko is de man de baas omdat vrouwen thuis blijven, ze werken niet en als een vrouw naar buiten gaan, moet zij altijd samen blijven met haar man. Er is een groot verschil tussen hier dan daar. Als ik ergens naartoe wil gaan, moet ik altijd aan mijn man vragen of hij in akkoord is. Als hij niet akkoord gaat, ga ik niet.”

“In onze cultuur is het zo dat de mannen/jongens niets moeten doen in het huishouden en de vrouwen/meisjes alles doen. In Afrika werkt dat zo, maar hier niet en dat veroorzaakt wel problemen.”

“Ik vind dat Belgische kinderen te los worden gelaten. Ik ben alvast strenger voor mijn kinderen.”

Work-life balans

De druk die ouders voelen rond het vinden van de balans tussen kinderen opvoeden en werken was eerder impliciet aanwezig. Ouders geven aan dat deze een gelijke taakverdeling belemmert, maar het werd niet als problematisch bestempeld. Uit onderstaande uitspraken blijkt ook hier dat de moeders meer zorg voor de kinderen en het huishouden opnemen dan mannen. Dit element bespraken we al eerder in het onderzoek.

“Ik was altijd aan het werken, dus mijn ex-vrouw heeft onze kinderen opgevoed.”

“Ik was zowel 's morgens vroeg als 's avonds alleen met de kinderen omdat mijn man was gaan werken. Ik heb dus veel van de opvoeding op mij genomen.”

“Mijn partner komt laat thuis en heeft weinig contact met onze zoon.”

Druk rond verantwoordelijkheidsgevoel

Ouders ervaren druk rond de grote verantwoordelijkheid die ze voelen in hun rol als ouder. Dit verantwoordelijkheidsgevoel kan als verschillend ervaren worden door de moeder als door de vader, wat spanningen geeft in het gezin. De verantwoordelijkheid heeft ook zijn invloed op de maatschappij.

Het is de samenleving die een zeker verantwoordelijkheid van ouders verwacht, maar ouders willen evenzeer hun verantwoordelijkheid opnemen naar de samenleving toe.

“Wat vind ik niet leuk van moederschap? De druk om te juiste doen, Ik heb de constante vraag of ik het goed doe en het gevoel te hebben het juiste te doen in bepaalde moment en een correcte weerslag te hebben? Ik voel een grote verantwoordelijkheid.”

“Het is een grote verantwoordelijkheid, als moeder moeten we altijd op alles letten.”

“Niemand is opgeleid om zijn eigen kinderen te begeleiden, er bestaat geen handleiding het opvoeden van kinderen, het is altijd een beetje zoeken. Het zijn gelukkig uitzonderingen dat het niet lukt met het opvoeden.”

Tot slot merken we ook spanningsvelden op buiten de intieme context van het gezin om. De visie van de samenleving rond opvoeding en taakverdeling, het gebrek aan contact buiten het gezin en de verschillen van invulling rond ouderschap in individualistische en collectivistische samenlevingen waren onderwerp van gesprek.

Individualistische versus collectivistische samenleving

Onze samenleving is individualistisch. We zijn als personen en gezinnen vooral met onszelf bezig, met onze eigen doelen na te streven en nemen weinig gemeenschappelijke verantwoordelijkheid op. Opvallend is dat niet alleen de gezinnen met wortels in een andere cultuur dit opmerken, maar vooral door de gesprekspartners met een Belgische achtergrond.

“In onze cultuur zijn we zoveel individualistischer. We kijken vooral naar onszelf, niet meer naar onze naasten.”

“Het zit ook een beetje in onze samenleving. Vroeger voedde de hele buurt de kinderen mee op. Bij iedereen thuis was het toen natuurlijk ongeveer hetzelfde. Je mocht ongeveer dezelfde dingen. En nu tegenwoordig is dat zo verschillend. En je kan ook niks meer zeggen tegen het kind van een ander want dan krijg je de volle laag.”

“Dat ‘It takes a village to raise a child’ principe is wel een mooi principe. Wij zijn te individualistisch.”

De resultaten van dit onderzoek hebben ons inzicht gegeven in het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’ geconstrueerd vanuit het perspectief van gezinnen, al dan niet in een kwetsbare situatie.

4.2.7 Conclusie

Met dit onderzoek beoogden we om na te gaan hoe gezinsleden, al dan niet in een situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid, reëel en wenselijk gelijkwaardig ouderschap ervaren en begrijpen.

Gedeeld en betrokken ouderschap, ingevuld als een mooie taakverdeling 50% verspreid over de vader en 50% over de moeder, is niet hoe ouderschap vandaag de dag wordt georganiseerd. Maar het is ook niet wat ervan wordt verlangd. Uit de bevraging kunnen we concluderen dat bij de 45 respondenten de hoofdmoot van de dagdagelijkse zorg voor kinderen en huishoudelijke taken effectief eerder bij de vrouw dan bij de man ligt. Maar wat we vooral moeten onthouden is dat zowel moeders

als vaders het belangrijk vinden om betrokken te zijn op hun kinderen en dat volgens hun eigen interesses en talenten te kunnen doen. Ze overleggen als ouders samen over de invulling van hun ouderschap en zijn over het algemeen tevreden over de taakverdeling. Ouders verlangen ernaar om als team te kunnen fungeren en de meeste van de ondervraagde ouders geven aan dat ook wel effectief zo te ervaren. Ze vinden het fijn om het samen te doen, want dat wordt nog altijd als de beste manier beschouwd.

Spanningen binnen en buiten het gezin maken dat ouders niet altijd de ouder kunnen zijn die ze zouden willen zijn. Alleenstaand ouderschap, de druk van de work-life balans en het ervaren van een verschillende invulling van ouderschap tussen de beide ouders, maakt het opvoeden van de kinderen moeilijker dan gehoopt. Gezinnen met een migratieachtergrond hebben te maken met heel wat cultuur-sensitieve factoren in hun opvoeding. Ze stoten tegen de cultuurverschillen van hun land van herkomst die niet altijd gemakkelijk te lijmen zijn met de cultuur van het land waarin ze nu wonen. Deze gezinnen ervaren bijna dagelijks de moeilijke evenwichtsoefening tussen beide culturen en ondervinden soms wel eens problemen in de aanpassing daarnaar. Bijkomende spanning is de soms verschillende visie van ouders op deze aanpassing. Ook respondenten met Vlaamse achtergrond stellen zich vragen bij de individualistische manier van opvoeden in onze samenleving en zien de voordelen van een meer collectivistische opvoedingswijze.

Naast spanningen zijn er gelukkig ook factoren die ouders versterken in het zijn van de ouder die ze willen zijn. Binnen het gezin helpt het als er duidelijke afspraken worden gemaakt tussen de partners onderling en ze elkaar appreciëren in hun rol. Steun van allerlei aard is belangrijk, zoals steun van het informele netwerk of van (semi)professionele hulpverleners, maar **een actieve inbreng van de partner wordt als veruit als de grootste steun ervaren.**

Uit de gesprekken komt alvast niet sterk naar voor dat er een structureel gebrek is aan vaderbetrokkenheid. Daarmee kunnen we concluderen dat vaders duidelijk hun rol hebben. Een rol die anders is dan de moederrol, maar zeker niet minder belangrijk.

4.2.8 Kritische reflecties

Een eerste kritische reflectie richt zich op wat als “bevredigende taakverdeling” wordt beschouwd. Ouders, maar voornamelijk moeders gezien het grote aantal vrouwelijke respondenten, geven aan dat ze tevreden zijn met de taakverdeling zoals die nu voorligt in hun gezin. We kunnen ons de vraag stellen of ze écht tevreden zijn met de verdeling van de taken, of dat ze deze goed vinden eerder vanuit een genderstereotype rolverdeling. Met andere woorden: voldoen ze met deze bevredigende taakverdeling aan de sociale verwachtingen of zijn ze – los van de sociale verwachtingen – tevreden met de verdeling van de taken en dus bijgevolg met het feit dat nog heel wat taken rond huishouden en zorg van de kinderen voornamelijk door hen worden opgenomen?

Een tweede kritische reflectie richt zich op de work-life balans. Uiteraard is het belangrijk om een goed evenwicht te vinden tussen werk en gezin, want uit studies blijkt dat dit belangrijk is voor het welzijn en uiteraard voor de organisatie van het gezinsleven. Maar tegelijkertijd wonen we in een kapitalistische maatschappij, bezit is een hoger goed. Work-life balans is dus niet alleen een evenwicht zoeken tussen gezinsleven en carrière, maar ook tussen het tijd vrij maken voor “partner en kind” en tegelijkertijd kunnen voldoen aan meer kapitalistische belangen en wensen van het gezin. Sommige

ouders zijn misschien ook echt meer gemaakt voor het zorgen en andere ouders zijn misschien ambitieuzer in het werk. Een bevredigende rolverdeling en bevredigende work-life balans is dus afhankelijk van de ambities en aspiraties van ouders. Een fifty fifty verdeling van de zorgtaken is ongetwijfeld niet voor ieder gezin de enige juiste oplossing.

Dat brengt ons bij een (voorlopig) laatste kritische bedenking. In het onderzoek komt wel naar voren dat ouderlijke taken best volgens talenten en interesses gebeuren, toch wordt in het onderzoek maar beperkt melding gemaakt van 'domeinafhankelijke rolverdeling'. Toch is zo'n domeinafhankelijke rolverdeling niet onlogisch. We hebben niet allemaal dezelfde interesses en sterktes, dus is een domeinafhankelijke rolverdeling best wel een goede oplossing in het partner- en ouderschap. Als we talentgericht willen werken, zal de domeinafhankelijke rolverdeling een grote(re) rol spelen in het organiseren van gelijkwaardig ouderschap.

4.3 Gelijkwaardig ouderschap sociologisch bekeken

Opvoeding kan sociologisch bekeken worden als een sociaal proces dat plaatsvindt binnen de context van de maatschappij. Het gaat om de overdracht van culturele waarden, normen, kennis en vaardigheden die overgaan van de ene op de andere generatie. Een gezin is een sociologische entiteit an sich die zich organiseert om kinderen op te voeden binnen een bredere samenleving.

In dit hoofdstuk behandelen we eerst de veranderde rol van de opvoeding in de moderne samenleving. We focussen op 3 evoluties die relevant zijn voor het gevoerde onderzoek. We bekijken het gezin in historisch perspectief waarbij we oog hebben voor de evolutie van het gezinsleven, de migratiestroom en de evolutie in gelijkwaardigheid van partners.

Vervolgens zoomen we in op de uitdagingen van het gezin van vandaag. We bekijken hoe genderstereotypering invloed heeft op hoe ouders hun kinderen opvoeden en hun ouderlijke taken verdelen. Dat laatste heeft op zijn beurt invloed op de work-life balans. Vervolgens gaan we dieper in op verschillende gezinsvormen en welke invloed deze vernieuwde gezinsvormen hebben op het sociale kapitaal en netwerkvorming.

4.3.1 Het gezin in historisch perspectief

Het gezinsleven in Europa is de laatste decennia drastisch veranderd. Die evolutie zouden we vanuit heel wat invalshoeken kunnen bekijken. We behandelen in dit hoofdstuk de evolutie van gezinstijdsperken, de evolutie in demografische elementen rond migratie en de evolutie in de gelijkheid tussen partners omdat deze relevant zijn voor het gevoerde onderzoek.

4.3.1.1 Van het pré-industriële naar het postmoderne gezin

Het gezin heeft doorheen de geschiedenis heen heel wat verschillende vormen en functies gehad, afhankelijk van de sociale, economische en culturele context. Historisch gezien zijn er 3 gezinstijdsperken te onderscheiden: het pré-industriële gezin, het moderne gezin en het postmoderne gezin (Bogaerts, 2007).

Het pré-industriële gezin

Het pre-industriële gezin werd gezien en gerund als een soort van kleine onderneming. Huwelijken werden meestal voltrokken vanuit economische redenen en het management van het gezin gebeurde vanuit functionele en instrumentele insteek. Er werd weinig nadruk gelegd op sociaal-emotionele en affectieve relaties binnen het gezin (Bogaerts, 2007).

Het moderne gezin

In de 19de eeuw, als gevolg van de Industriële Revolutie, verhuizen heel wat landbouwersgezinnen van het platteland naar de steden om in fabrieken te gaan werken. Deze gezinnen versnipperen zich in kleinere kerngezinnen, bestaande uit 2 ouders en slechts enkele kinderen (Bogaerts, 2007). In dit tijdperk van het 'moderne gezin' won affectiviteit tussen man en vrouw, ouders en kinderen aan belang (Bogaerts, 2007) en ontstaat er een nieuw kindbeeld waarin de kindertijd niet langer wordt gezien als een voorlopersperiode naar de volwassenheid, maar als een aparte periode in het leven. Kinderen worden vanaf dan gepercipieerd als speciale wezens die kwetsbaar zijn en allerlei vaardigheden moeten leren, met als gevolg dat kinderarbeid wordt afgeschaft en leerplicht wordt

ingevoerd (Bogaerts, 2007). Ouders, en dan in de eerste plaats moeders, krijgen duidelijk de taak zich over de ontwikkeling van het kind te ontfermen. Het Nationaal Werk van Kinderwelzijn (voorloper van het huidige Kind & Gezin) formuleert het als volgt : “Het is belangrijk dat we moeders leren om voor de kinderen te zorgen, zodat ze *het ras kunnen versterken*” (De staat van het gezin, 2021).

Dit burgerlijke ideaalbeeld werd ondersteund door kerk, staat en wetenschappers, die veel aandacht besteedden aan de biologische verschillen tussen man en vrouw en daarmee sterk benadrukken dat mannen gemaakt zijn om buiten te werken en thuis tot rust te komen, terwijl vrouwen gemaakt zijn om binnen voor de kinderen te zorgen. Dit beeld vormt de basis van de culturele norm waarbinnen West-Europese kinderen volwassen werden (De staat van het gezin, 2021) en die in sommige gevallen vandaag de dag nog als normatief burgerschapsideaal wordt gezien. Dat horen we in de getuigenissen in de rondetafelgesprekken:

“De man verwacht van de vrouw dat zij compleet instaat voor de kinderen.”

“Mijn man wilde altijd dat ik thuisbleef en ik voor mijn kinderen zou zorgen tot ze groot waren.”

Het postmoderne gezin

Het postmoderne gezin is het gezin zoals we het kennen vandaag. Het wordt gekenmerkt door diversiteit en flexibiliteit in de samenstelling van rollen van gezinsleden. Er bestaan heel wat verscheidene gezinsvormen naast het traditionele burgerlijke ideaalbeeld waarvan sprake was bij het moderne gezin. Postmoderne gezinnen kunnen bijvoorbeeld bestaan uit eenoudergezinnen, homoseksuele ouders, stiefgezinnen, samengestelde gezinnen, enz. In deze gezinsvormen verschillen de rollen van ouders en kinderen vaak van de traditionele modellen (Bogaerts, 2007). Hierover gaan we dieper in verderop dit hoofdstuk.

Bovendien wordt het postmoderne gezin gekenmerkt door een **grotere individualiteit en autonomie van de gezinsleden**. Dit betekent dat elk gezinslid meer ruimte heeft om zijn of haar eigen interesses en doelen na te streven (Bogaerts, 2007), maar dit levert ook de **nodige spanningen** op.

“Vroeger was het makkelijk. De man zorgde voor de centen, de vrouw managede het huishouden. Nu is het meer aftasten wie wat doet.”

4.3.1.2 De migratiestroom

België kent sinds de jaren 50 een blijvende instroom van nieuwkomers die bijdragen aan de toegenomen diversiteit en ideeën rond opvoeding (De Gendt, 2019).

De Belgische migratiegeschiedenis is vooral kort na WOII gestart. Na de oorlog heeft België nood aan heel wat arbeidskrachten voor de wederopbouw van het land waarvoor gastarbeiders uit Polen en Zuid-Italië worden aangetrokken door de Belgische overheid. Door de grote economische groei, worden in de jaren 50 extra arbeidskrachten uit Italië, Spanje, Griekenland en Portugal aangetrokken (Geldof, 2019). De overheid beschouwde de gastarbeiders als tijdelijke werkkrachten. Het was een dubbele win. Er was veel werkgelegenheid in West-Europa en dus waren er vele jobs in te vullen. De gastarbeiders kwamen met het idee om tijdelijk te werken in West-Europa om zo de economische situatie in eigen land te verbeteren en later weer terug te keren naar het land van herkomst (Van Der Horst et al., 2020).

Volgens Geldof betalen we vandaag de dag nog steeds de prijs van de ‘tijdelijkheidsgedachte’, vermits noch de overheid, noch de gastarbeiders investeerden in grondige taalverwerving en integratie. Door gezinshereniging en het alsmaar minder tijdelijke karakter van de arbeid, veranderden gastarbeiders geleidelijk aan in migranten, nl. personen die migreren van het ene land naar het andere om er langdurig te verblijven (Geldof, 2019).

Deze diversiteit heeft zijn impact op uitdagingen rond opvoeding vandaag, zeker in organisaties die werken rond gezinnen in kwetsbare situatie zoals Home-Start Vlaanderen.

“Ik ben van Afrikaanse afkomst en ik merk dat als onze mannen naar België komen, ze zien dat het hier anders gaat en ze zich moeten aanpassen.”

4.3.1.3 Evolutie in gelijkheid tussen partners

Tot slot is het belangrijk om in deze bachelorproef ook stil te staan bij de evolutie van de gelijkheid tussen partners. In het boek “het gezin in Vlaanderen 2.0” van Luyten et al. (2017) lezen we dat de vrouw in het begin van de 20ste eeuw als ‘handelingsonbekwaam’ werd beschouwd. Zij kon enkel handelingsbekwaam worden door het huwelijk. Dat wil zeggen dat de vrouw onderdanigheid en gehoorzaamheid verschuldigd was aan haar man en haar man haar moest beschermen. Binnen het huwelijk had zij geen bevoegdheden wat het ouderschap betreft, enkel de vader kreeg de vaderlijke macht en dus het beslissingsrecht over zijn gezin toebedeeld. In 1958 verbeterde haar positie voorzichtig, in 1965 mocht de vrouw samen met haar man beslissen. Bij onenigheid tussen de partners echter, was de stem van de man doorslaggevend. Slechts in 1976 verdween de handelingsonbekwaamheid volledig. Vanaf dan werd de vrouw als gelijke t.o.v. haar man beschouwd wat bevoegdheden binnen het huwelijk betrof, waaronder dus ook het beslissingsrecht op vlak van opvoeding van de kinderen (Luyten et al., 2017). Hoewel, uit onze gesprekken blijkt dat sommige culturen deze evolutie nog niet hebben doorgemaakt.

“In het gezin dat ik begeleid zegt de vrouw letterlijk ‘dat moet ik eerst aan meneer vragen.’ Want als ze zelf iets zou beslissen en het zou niet goed uitdraaien, word ze er verantwoordelijk voor gesteld.”

Waarbij doorheen deze evolutie naar gelijkheid tussen partners aanvankelijk veel aandacht werd geschonken aan het versterken van de positie van de vrouw, bespraken we bij de probleemstelling van deze bachelorproef net het omgekeerde. In de westerse samenleving van vandaag staat de vrouw erg sterk in haar positie als moeder en moeten we terug een plaats of een evenwicht vinden voor de positie van de man in het westerse gezin. Vrouwen zijn zich bewust van deze (machts)positie die ze doorheen de jaren hebben verworven. Zo zegt een gescheiden moeder tijdens een gesprek:

“Als we nog getrouwd waren, dan deed ik 90% van de opvoeding, maar misschien heb ik mij dat ook wel een stuk toegeëigend. Maar nu dat wij gescheiden zijn, denk ik: jij kan dat even goed dan ik.”

4.3.2 Het gezin van vandaag

Ondanks de tendens naar gelijkwaardigheid op het vlak van gender, blijven sociale normen en stereotyperingen de genderongelijkheid in stand houden. Dat merken we ook in de taakverdeling thuis en hoe koppels het betaalde werk met hun gezinsleven combineren (de work-life balans). Het gezin van vandaag kent een andere gezinssamenstelling dan het traditionele gezin van 50 jaar geleden waardoor sociaal kapitaal verschuift en netwerkvorming belangrijk is voor het versterken van het gezin.

4.3.2.1 Sociale normen en genderstereotypering

Mannen en vrouwen verschillen in de manier waarop ze denken, voelen en handelen.

“Een vader denkt anders dan een moeder. Als een kind pijn heeft, dan is dat ‘ocharmkes mijne jong’. En de man durft zeggen: “is de vloer kapot? Neen, allez gaat dan maar verder spelen.”

De vraag is in hoever deze verschillen weerspiegelen hoe mannen en vrouwen in wezen effectief verschillen, en in hoever ze het gevolg zijn van het geloof dat ze effectief verschillen (Ellemers, 2018).

Deze verschillen worden sterk beïnvloed door genderrollen en normen die in onze sociale omgeving aanwezig zijn. Die zijn zeker niet alleen het gevolg van biologische verschillen tussen mannen en vrouwen, maar komen veelal voort uit de interactie tussen de biologische, economische en sociaal-structurele aspecten van samenlevingen (Meeussen et al., 2019). Deze gemeenschappelijke overtuigingen over bepaalde kenmerken en gedragingen die horen bij bepaalde persoons-kenmerken, noemen we sociale normen. Sociale normen die worden toegespitst op de normen voor “mannelijk en vrouwelijk gedrag”, zoals bijvoorbeeld dat mannen meer technisch inzicht hebben en vrouwen van nature betere verzorgers zijn, worden genderstereotypen genoemd (Meeussen et al. 2019).

Empirische studies tonen aan dat genderstereotypen invloed hebben op de manier waarop mensen informatie over zichzelf en anderen waarnemen, interpreteren en onthouden over zichzelf en anderen. De sociale normen worden zo vanzelfsprekend dat ze onzichtbaar worden en de mens er zich niet langer van bewust is hoe sterk ze onze keuzes drijven (Ellemers, 2018), zoals beroepskeuzes, hobbies, invulling van persoonlijke prioriteiten...

Gender speelt ontegensprekelijk een rol bij de invulling van het ouderschap : vaders en moeders nemen verschillende rollen en verantwoordelijkheden op. De genderstereotypen en bijhorende verwachtingen kunnen van invloed zijn op hoe ouders hun kinderen opvoeden.

Uit onze rondetafelgesprekken komen deze stereotypen alvast sterk naar voren. Een grote groep moeders geeft aan de dagdagelijkse zorg van hun gezin voor een groot deel op zich te nemen.

“Ik ben meer belast met opvoeden en zorg dan mijn man.”

“Ik neem de meeste opvoedtaken voor mijn rekening.”

“Er zijn altijd veel taken thuis. Ik neem een groot deel van de huishoudelijke taken en zorg voor de kinderen voor mijn rekening omdat ik momenteel niet werk. Mijn man helpt wel en steekt ’s avonds al eens de kinderen in bed.”

Vaders komen vaak in beeld als het gaat om prestatie of het nemen van finale beslissingen.

“Als mama zorg ik voor de dagdagelijkse zaken, mijn man bewaakt de grenzen en fluit terug waar nodig.”

“In onze cultuur is de man de baas, maar toch doen wij veel samen. Wij discussiëren samen en dan houdt hij rekening met mijn opinie als hij een beslissing neemt. Ik vind dat OK, want er kan maar één kapitein het schip besturen.”

Dat moeders nog altijd de voornaamste opvoeders zijn, kunnen we eveneens voorzichtig concluderen uit de verhouding mannen versus vrouwen in de rondetafelgesprekken. Met meer dan 80% vrouwelijke deelnemers aan onze gesprekken, vormen zij onmiskenbaar de grootste groep. Daarnaast komt het ook heel duidelijk tot uiting bij de analyse van de gesprekken. We vinden tot 19 uitspraken terug waarin wordt aangegeven dat moeders effectief het grootste gedeelte van de zorg voor kinderen en huishouden op zich nemen. Daarmee staat dit onderwerp in de top 3 van uitspraken over de reële invulling van het ouderschap van alle deelnemers aan het onderzoek.

4.3.2.2 Work-life balans

Het gezin van vandaag kenmerkt zich door vader én moeder die beide uit werken gaan. Dat voltijdse arbeid buitenshuis en zorgtaken thuis moeilijk te combineren zijn, blijkt uit volgende uitspraken.

“Ik was altijd aan het werken, dus mijn ex-vrouw heeft onze kinderen opgevoed.”

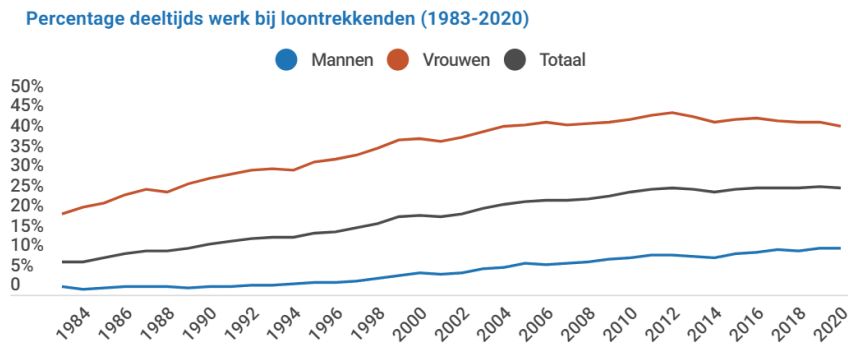
“Ik was zowel 's morgens vroeg als 's avonds alleen met de kinderen omdat mijn man was gaan werken. Ik heb dus veel van de opvoeding op mij genomen.”

“Mijn partner komt laat thuis van het werk en heeft daardoor weinig contact met onze zoon.”

In de afgelopen 50 jaar, met de omschakeling van een industriële naar een postindustriële arbeidsmarkt, veranderen niet alleen de arbeidsvoorwaarden maar ook de beroepsactieve bevolking (De Gendt, 2019). Het aantal vrouwen dat zich de laatste decennia op de arbeidsmarkt begeeft, vergroot (Bogaerts, 2007). Op de website van Stabel (2021) lezen we dat tussen 1983 en 2020 meer dan een miljoen loontrekkende vrouwen op de arbeidsmarkt kwamen.

Naast deze stijging tekende zich een tweede opvallende verhoging af : het aantal personen dat deeltijds werkt. In 2020 werkten 1,1 miljoen loontrekkenden deeltijds waarvan drie vierde vrouwen (77%). Hoewel mannen steeds meer deeltijds werken en de verhoudingen dus verschuiven, blijft deeltijds werk tot op vandaag vooral een vrouwenzaak (Deeltijds werk nog steeds een vrouwenzaak, ondanks sterkere stijging bij mannen | Stabel, 2021).

In het rapport dat de progressieve vrouwenbeweging Zijkant vorig jaar publiceerde, lezen we dat bijna de helft van de vrouwen in België (42,5%) deeltijds werkt, met als vaakst aangehaalde motivatie de zorg voor kinderen of afhankelijke personen. Ter vergelijking : slechts 11,8% van de mannen werkt deeltijds, en slechts een minderheid (7,6%) doet dit om voor anderen te zorgen (Vaders weten waarom, 2022).

Figuur 3: Percentage deeltijds werk bij loontrekkenden (1983 – 2020) - Bron: Stabel 2021

De evolutie duidt een langzame maar zekere dichting aan van de kloof tussen mannen en vrouwen. Dat er de laatste jaren meerdere inspanningen zijn gedaan om die kloof te verkleinen, zien we ook in andere thema's. Op het moment dat dit stukje tekst vorm krijgt, is het internationale vrouwendag (8 maart) en staan de media bol van de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Er is goed nieuws, want de gemiddelde loonkloof is tijdens het voorbije decennium gehalveerd. Straffer nog, startende jonge vrouwen vandaag de dag verdienen net iets meer dan hun mannelijke tegenhangers (Sertyn, 2023).

De combinatie tussen werk en gezin vraagt heel wat organisatie van ouders, maar ook van de samenleving. Vanaf midden de jaren 90 vormt "gezin en arbeid" een centraal thema in het gezinsbeleid van de overheid. Beleidsmaatregelen zijn o.a. gericht op kinderopvang, financiële tegemoetkomingen of ondersteuning in het huishouden. Maar de overheid zet ook in op maatregelen die gericht zijn op beroepsarbeid, d.m.v. flexibiliteit in werkuren, verlofregelingen, maatregelen rond loopbaanonderbreking, tijdskrediet en maatregelen gericht op de man-vrouw-verhoudingen (Luyten et al., 2017).

In het hedendaagse gezin is de tweedeling gezin-arbeid ondertussen uitgebreid naar een driedeling: gezinstijd, arbeidstijd en tijd voor zelfontplooiing, de zogeheten "me-time". Voor sommigen wordt het zelfs een vierdeling, want dan komt er ook nog de zorg bij voor een zorgbehoevende bejaarde ouder (Luyten et al., 2017).

Dat over "Gezin & Arbeid" nog niet het laatste is gezegd, is duidelijk. Het zoeken naar een evenwicht tussen werk en privé blijft een moeilijk thema. Net als het zoeken naar een evenwicht tussen werk en de zorgtaken binnen het gezin. Onderzoekers Meeussen, Van Laar & Verbruggen (2019) willen mannen alvast aanmoedigen om meer zorgtaken op zich te nemen. Zij stellen in hun onderzoek immers vast dat vrouwen met ambitie op professioneel vlak zich meer aangetrokken voelen tot een gezinsgerichte partner die bereid is om de gezinstaken te delen.

4.3.2.3 Gezinsamenstelling

De gezinsamenstelling heeft invloed op de ontwikkeling van het kind. In kleine gezinnen zien we over het algemeen intensief ouderschap met meer persoonlijke aandacht voor de kinderen en is er meer ruimte voor persoonlijke ontplooiing. In grote gezinnen moet de aandacht meer verdeeld worden en is er vaker sprake van een autoritaire opvoeding. Echter, zolang ouders hun opvoedingstaak ter harte

nemen lijkt opgroeien in een groot gezin niet persé 'minder goed' te zijn dan in een klein gezin. In kleine gezinnen is het risico groter dat ouderlijke zorg verstikkend wordt voor de kinderen (Van der Horst et al., 2016).

Gezinnen worden dus kleiner, maar ook diverser. De kerngezinnen uit het begin van de 20ste eeuw vormen al lang geen meerderheid meer. **Gezinnen worden alsmaar diverser op het vlak van gezinssamenstelling, wat een enorme variatie van gezinstypes teweegbrengt.** Naast het kerngezin zien we een evolutie in het aantal eenoudergezinnen, gezinnen met 2 vaders of 2 moeders, gezinnen in co-ouderschap, nieuwsamengestelde gezinnen,... Daarenboven kent België een toenemend aantal gezinnen van alleenwonenden en is er sinds de jaren 60 een blijvende instroom van nieuwkomers die bijdragen aan de toegenomen diversiteit en ideeën rond opvoeding (De Gendt, 2019). Elk van deze gezinnen heeft zijn eigenheden en problematieken. We beschrijven hier voornamelijk het alleenstaand ouderschap en gezinnen met een migratieachtergrond, omdat uit de rondetafelgesprekken erg naar voor kwamen dat deze 2 gezinstypes met heel wat spanningen en belemmerende factoren te maken hebben als het gaat om de organisatie van hun ouderschap.

Alleenstaand ouderschap

Stefan Bogaerts onderwees ons in zijn lessen gezinssociologie over de impact van alleenstaand ouderschap in de maatschappij (S. Bogaerts, Gezinssociologie, maart 2022). Hij stelt dat alleenstaand ouderschap meer armoederisico geeft. Eénoudergezinnen zijn kwetsbaarder op financieel vlak en kennen daarenboven een zwakker netwerk. **Alleenstaande ouders ervaren een dubbele last : ze staan alleen in voor een inkomen dat hen van levensonderhoud moet voorzien, maar ze staan er ook alleen voor in de zorg van de kinderen.**

Dat maakt dat alleenstaande ouders in een spreidstand terecht komen tussen werk en gezin. Ze moeten helemaal alleen hun gezin runnen, zonder hulp of (mentale) hulp van een partner. Dat dit de nodige spanningen met zich meebrengt, bovenop een gevoel van gemis en verdriet, getuigt A.

“ Voor mij is het ouderschap heel zwaar gevallen. Ik ben vroeg alleenstaande mama geworden met jonge kinderen, die er helemaal alleen voor stond. Ik moest alles alleen beslissen, kiezen & doorgaan. Ik kon niets delen, ook geen vreugdevolle momenten. Ik heb het erg gemist om een partner naast mij te hebben en een gezinsgevoel te hebben. Daarnaast moet ik hard werken om mijn kinderen te onderhouden, dus ze zijn heel veel alleen geweest en hebben hun plan al vroeg moeten trekken. Ze hebben veel moeten missen en dat maakt me wel verdrietig. Al heb ik als kind ook al vroeg mijn plan moeten trekken, wat me heel zelfstandig maakt en daar ben ik wel fier op.”

A geeft hier mooi aan hoe moeilijk het is als alleenstaande ouder, maar ze geeft meteen ook weer dat opgroeien in een éénoudergezin niet alleen maar nadelen heeft. Ze brengt op dat ze fier is op zichzelf omdat ze zelf als kind al vroeg zelfstandig heeft moeten leren zijn en dat haar gezinssituatie ook haar kinderen vroeg zelfstandig maakt.

Er zijn best wel wat voordelen van opgroeien in een éénoudergezin. Ouders en kinderen zijn vaak erg hecht en trots op wat ze in hun eentje toch niet allemaal kunnen klaarspelen. Omdat er geen andere ouder is, zijn alleenstaande ouders heel open in hun communicatie naar hun kinderen toe en andersom. Als alleenstaande ouder weet je vaak meer van je kinderen omdat ze maar 1 klankbord hebben. Ouders nemen hun kinderen vaker au serieux en betrekken hen in het nemen van belangrijke

beslissingen, wat het zelfvertrouwen van de kinderen vergroot. Tot slot zijn kinderen uit éénoudergezinnen vaker betrokken bij het huishouden en leren ze snel slim omgaan met geld (Opgroeien met één ouder, wat doet dat met een kind?, 2020).

Eénoudergezinnen kennen echter ook heel wat uitdagingen. Er is uiteraard het financiële aspect waarbij één ouder moet instaan voor het volledige inkomen van het gezin, gecombineerd met de zorg voor de kinderen. Er is weinig onderhandelingsruimte voor de kinderen, daar waar kinderen met 2 ouders in bepaalde situaties wel slim kunnen onderhandelen. Ze weten met welke onderwerpen ze meer succes boeken bij moeder en met welke bij vader. Er is geen 'bad cop' en 'good cop' om je achter te verschuilen. Kinderen van éénoudergezinnen kennen maar één invalshoek, één opinie. Naar later toe hebben ze niet geleerd hoe ouders met elkaar omgaan en dus zullen ze zelf moeten gaan ontdekken hoe relaties werken en kunnen ze soms bindingsangst ervaren (Opgroeien met één ouder, wat doet dat met een kind?, 2020).

Een belangrijke helpende factor voor éénoudergezinnen is kunnen terugvallen op een goed en uitgebreid informeel sociaal netwerk voor de zorg van de kinderen. Als éénoudergezinnen niet over een goed opvangnet beschikken, dreigen ze te verzinken in een negatieve spiraal. Alleenstaande moeders hebben meer kans op een depressie, alleenstaande vaders hebben meer kans op problematieken zoals bvb. alcoholverslaving (Bogaerts, 2007).

Gezinnen met migratieachtergrond

Naast eenoudergezinnen kennen ook gezinnen met een migratieachtergrond meer kwetsbaarheid. Gezinnen die worden aangemeld bij Home-Start zijn vaak gezinnen met een migratieachtergrond. Migratie is enorm toegenomen in de laatste jaren en het verandert onze samenleving. In 1970 telde België 7% niet-Belgen in de bevolking, in 1991 steeg dat percentage naar 9% en ging tot 12% in 2016 (Luyten et al., 2017). Huishoudens met personen van andere achtergrond wijken vaak af het patroon van Belgische gezinnen. Zo bestaan er grote verschillen tussen Belgische huishoudens en Turkse en Maghrebijnse huishoudens. Meer dan Belgische gezinnen bestaan deze laatste nog uit kerngezinnen met gehuwde paren en kinderen. Ze worden meer dan Belgische gezinnen gekenmerkt door *meergeneratiehuishoudens* waar ouders, kinderen en grootouders samen wonen en gezinnen bijgevolg groter zijn (Luyten et al., 2017).

Ook al zullen we niet ontkennen dat het klopt wat hier wordt gezegd, toch stellen we vast dat de gezinnen uit onze rondetafelgesprekken, ook die van Turkse en Maghrebijnse afkomst, doorgaans niet erg verschillen van de gezinstypes die ook in België veel voorkomend zijn. Ook de Home-Start gezinnen kennen een grote diversiteit waar eenoudergezinnen worden afgewisseld met kerngezinnen of gezinnen in co-ouderschap.

Wat wel duidelijk is, is dat migratie hand in hand gaat met de geglobaliseerde wereld waarin we nu leven. Steeds meer mensen leven over de grenzen heen, omdat ze familie hebben in andere landen. Contacten houden over de grenzen is niet nieuw, maar de intensiteit en de impact van deze transnationale contacten is dat wel. De ontwikkeling van de communicatietechnologie en de mobiliteitsmogelijkheden maken migratie en communicatie in de 20ste eeuw fundamenteel anders (Luyten et al., 2017).

“Hier in België is er een gemeenschap van gezinnen uit dezelfde regio van herkomst en die helpen elkaar. Verder is er veel contact via de telefoon. Dus geen fysieke, maar wel digitaal dichtbij elkaar.”

“Digitaal contact via face time met de familie die zowat overal zit. Dat is belangrijk want dat is de enige manier om nog contact te houden met elkaar.”

Globalisering kan hier ook worden genoemd als transnationaliteit. Gezinnen met eenzelfde religieuze, culturele of etnische achtergrond wonen op verschillende plaatsen in de wereld verspreid. Maar evengoed wonen op één en dezelfde plek in de wereld mensen samen met verschillende etnisch-culturele achtergrond (Geldof, 2019). Globalisering zorgt voor diversiteit tussen groepen en gemeenschappen en vergroot de nood om manieren te vinden om samen te leven. Ze zorgt evenzeer voor een groeiende versnippering in achtergronden van migranten, wat de complexiteit van onze samenleving doet toenemen (Geldof, 2019). De superdiversiteit en globaliserende wereld kennen stilaan een proces van normalisering. Er is een geleidelijke toename van gemengde partnerrelaties, maar ook gezinsherenigingen op basis van partnerrelatie of afstammingsbanden zijn een legale manier om verblijfsrecht te verwerven. Transnationaliteit zal een invloed hebben op het ouderschap en de ouder-kindrelatie (Luyten et al., 2017). Dit thema behandelen we in de volgende invalshoek.

In het zoeken naar een nieuw genderevenwicht bij moslimgezinnen worden sociale verschuivingen en contextspecifieke factoren opgemerkt, vooral in wat op zijn beurt gezinnen en familiale structuren ernstig onder druk zet. Vrouwen zoeken zich een plaats in de westerse maatschappij door hun rollen en identiteit te herdefiniëren. Dit loopt niet altijd even gemakkelijk want het ondermijnt de gezagspositie van de moslimman. Hij die gewoon is van sociaal en economisch een sterke rol te spelen binnen in het gezin ervaart de erosie van zijn macht en de mannelijke autoriteit, als partner en als vader. Dit zorgt binnen moslimgezinnen – en met uitbreiding voor gezinnen met een andere achtergrond - voor veel **spanningen tussen traditionele en moderne opvattingen** (Van der Horst et al., 2016).

“In onze cultuur is het zo dat de mannen/jongens niets moeten doen in het huishouden en de vrouwen/meisjes alles doen. In Afrika werkt dat zo, maar hier niet en dat verschil veroorzaakt wel wat problemen.”

“Ik moet aan mijn partner altijd vragen om meer tijd (kwaliteit) met de kinderen door te brengen. Hier in België zijn vaders meer verantwoordelijke dan in mijn land. Als ik het vergelijk met mijn thuisland kan ik zeggen dat er hier in België meer structuur en discipline is.”

4.3.2.4 Een verschuiving in het sociaal kapitaal

Tijdens de lessen Gezins sociologie doceerde Stefan Bogaerts over (de teloorgang van het) sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal is de verzameling van verhalen, mythes, geheimen,... die een gezin meedraagt en doorgeeft aan de volgende generatie om zo verleden en toekomst met elkaar te verbinden. Dit zorgt voor continuïteit en verbinding tussen verleden, heden en toekomst binnen families. Grote families, zeker als die bij elkaar in de buurt bleven wonen, impliceerden een groot sociaal kapitaal.

Nu gezinnen kleiner worden en individualistischer leven, dreigt het sociaal kapitaal verloren te gaan. Hoewel, Bogaerts spreekt zelf eerder over een verschuiving in sociaal kapitaal. Hij noemt het een verschuiving van intrafamiliaal sociaal kapitaal naar extrafamiliaal sociaal kapitaal. Daarmee bedoelt

hij dat sociaal kapitaal ook kan ontwikkeld worden via werksituaties of sociale activiteiten waarbij volwassenen of kinderen doen aan zelfontplooiing.

Het komt er dus op neer dat je een sociaal netwerk om je heen ontwikkelt doorheen het deelnemen aan activiteiten buiten het gezin (Bogaerts, 2007). Kinderen zijn belangrijke bruggenbouwers voor sociaal kapitaal omdat hun ouders met elkaar in contact komen door middel van de contacten tussen kinderen. Zo dragen ze bij tot de sociale gezinsidentiteit.

“Kinderen helpen om een netwerk op te bouwen. Of een hond, dat werkt ook!”

Deze manier van uitbouwen van sociaal kapitaal is van belang voor alle gezinnen, maar zeker voor de gezinnen met een migratieachtergrond (Bogaerts, 2007). Al maakt hij hier ook wel een kanttekening bij. De evolutie naar meer en kleinere gezinnen maakt dat het sociaal kapitaal verdunt, versnipperd. Daarmee wil hij zeggen dat door het groter aantal kleine gezinnen (vaak eenoudergezinnen) sociale contacten minder intens zijn en sociaal kapitaal eerder gefragmenteerd wordt aangeboden als een groot geheel van gemeenschappelijke verhalen (Bogaerts, 2007).

Hij sluit af met het bewust maken van de opbouw van een sociaal netwerk. Dit is belangrijk voor de groepsvorming en de participatie in de samenleving. Als gezinswetenschappers moeten wij daar attent voor zijn.

Sociale steun door middel van een netwerk van familie, burens, vrienden en de gemeenschap kan van invloed zijn op de manier waarop ouders hun kinderen opvoeden. **Sociale steun helpt ouders bij het oplossen van problemen en het verminderen van stress, waardoor ouders beter in staat zijn om voor hun kinderen te zorgen.** Net daarom werd daar ook tijdens de rondetafelgesprekken aandacht aan besteed.

In die gesprekken komt dat ook naar voren: vele ouders hebben geen of slechts een erg klein netwerk, wat hen kwetsbaar maakt. Ze zijn moe, machteloos, futloos... Ze zijn zich ervan bewust dat het vergroten van hun netwerk zou kunnen helpen, maar ze weten niet altijd hoe dit te realiseren. Ze uiten hun dankbaarheid naar de Home-Start medewerkers en vrijwilligers om hen daarbij te helpen. Participatie, die de groei van het netwerk bevordert, blijft een belangrijk aandachtspunt.

“Ik ben hier alleen in België, ik heb veel hulp gekregen van de mensen van Home-Start, maar ook mijn sociale assistent van de OCMW. Ze hebben mij veel met de administratie geholpen.”

“De mensen van Home-Start hebben me enorm geholpen met hun steun, ze hebben me begeleid tijdens de moeilijke omstandigheden die ik heb meegemaakt met de dood van mijn zoon. Het is dankzij hen dat ik het verlies van mijn zoon, de depressie en de moeilijke emotionele situatie die ik doormaakte heb kunnen overleven.”

“Vrijwilliger M. heeft me veel geholpen, zeker toen ik nog voor de geboorte van mijn 3de kind alleen kwam te staan. Zij hielp me met alles wat de school betrof bij de 2 andere kinderen. Zonder haar had ik het veel moeilijker gehad!”

4.3.3 Conclusie

Er zijn vele manieren om ouderschap sociologisch te benaderen. Wij zetten in op enkele demografische elementen zoals geslacht als basis van genderstereotypering, de verhouding arbeid – gezinsleven (work-life balans) en migratie. Vanuit deze elementen kunnen we vaststellen dat er al wat stappen zijn ondernomen naar gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen, maar dat er ook nog een weg te gaan is om de balans recht te trekken. Kinderen leren van jongs af dat er een duidelijk verschil is in rolpatronen tussen mannen en vrouwen en gedragen zich daar ook naar. Die resulteren in zorgtaken voor meisjes/vrouwen en meer prestatiegerichte taken voor jongens/mannen. Deze rollenpatronen weerspiegelen zich in jobs, waarbij vrouwen meer terecht komen in zorgberoepen als verpleging, kinderverzorging, kleuter- en lager onderwijs. Beroepen waarin een bijzonder laag percentage aan mannen is tewerkgesteld. Vrouwen werken ook uitzonderlijk meer deeltijds dan mannen en doen dat dan ook om zorg voor kinderen of ouderen op te nemen. Het aandeel mannen dat deeltijds gaat werken of gebruik maakt van speciale verlofstelsels stijgt, maar hun motief is verschillend van dat van vrouwen. Als zij tijdskrediet opnemen, is dat voor meer me-time en in mindere mate om zorgtaken op te nemen.

Onze maatschappij kent een evolutie van traditionele Belgische gezinnen naar een meer diverse populatie, zowel op vlak van achtergrond als van gezinssamenstelling. Het normatief burgerschapsideaal vervaagt en wordt aangevuld door gezinnen uit heel diverse gezinstypes waarvan we gezinnen van alleenstaand ouderschap of gezinnen in migratie onder de loep namen. We bekeken de impact van deze transitie op het sociaal kapitaal. Dat verschuift van intrafamiliaal naar extrafamiliaal sociaal kapitaal.

Sociaal kapitaal wordt niet langer alleen ontwikkeld doorheen familiale banden en tradities, maar meer en meer via werksituaties of sociale activiteiten waarbij volwassenen of kinderen doen aan zelfontplooiing. Inzetten op netwerkvorming en participatie zijn daarvoor erg belangrijk vermits het veerkracht en welbevinden verhoogt en ouders beter in staat stelt om voor hun kinderen te zorgen.

Het is dus belangrijk dat zowel moeders als vaders samen op zoek gaan naar het vergroten van dit kapitaal, dat kunnen ze doen door afspraken te maken over rolverdelingen, maar ook beide op de arbeidsmarkt te stappen, met een goede work-life balans. Dit verhoogt de contacten wat ook het netwerk verhoogt en verlaagt de ongelijke verhouding tussen mannen en vrouwen.

4.4 Gelijkwaardig ouderschap cultuur-sensitief bekeken

Pedagogie verwijst naar de manier waarop ouders hun kinderen opvoeden en begeleiden in hun ontwikkeling. Tijdens de opleiding Gezinswetenschappen wordt er kennis gemaakt met de theorie van Diana Baumrind. Zij beschrijft de kern van opvoeden als de combinatie van liefde voor en controle van de kinderen, m.a.w. ouderlijke controle en warmte gaan hand in hand (Van Crombrugge, 2009). De goede cocktail voor het ouderschap is een combinatie tussen het aanbieden van structuur en grenzen en het geven van liefde, warmte en genegenheid.

Daarnaast moeten we ons bewust zijn van de cultuur-sensitieve manier van opvoeden. Dat wil zeggen dat we ons bewust moeten zijn van de waarden en normen die we zelf als referentiekader hanteren bij de opvoeding. We moeten ons er eveneens van vergewissen dat ons referentie verschillend zal zijn van dat van andere individuen, gezinnen of etnische groepen en we hiermee rekening moeten houden als we gezinnen uit anderen culturen benaderen of met hen communiceren.

In dit hoofdstuk duiken we eerst in een stukje geschiedenis en hoe de praktijken van opvoeden doorheen de tijd zijn veranderd. Daarna belichten we de verschillende opvoedingsstijlen, gaan we dieper in op opvoedingsdoelen en bekijken we het belang van de gezinscontext. We schenken daarbij extra aandacht aan de gezinnen die vanuit een migratieachtergrond de opvoeding van hun kinderen in West-Europa vormgeven. Om een diverse opvoeding te garanderen moeten we ons bewust zijn van deze verschillen in de opvoeding, elkaars referentiekader leren begrijpen en respecteren. Tot slot staan we nog even stil staan bij het belang van goede sociale netwerken voor de ontwikkeling van kinderen.

4.4.1 Een stukje geschiedenis van de pedagogiek d.m.v. veranderende mensbeelden

Ideeën over het opvoeden van kinderen zijn vermoedelijk al zo oud als de mensheid. Zo beschreef een filosoof als Plato in de Griekse Oudheid al op een eerste systematische manier de thematiek van de opvoeding (Van der Horst et al., 2016).

In het handboek “Opgroeien in het Hedendaagse Gezin” beschrijven Van der Horst, Lucassen, Kok, Sentse, Jooren en Luijk een korte evolutie over de filosofische kijk op opvoeden. We zoeken in op de zienswijze van de humanistische filosoof Erasmus, gevolgd door de visie van Locke als exponent van de Verlichting en tot slot de kijk van Rousseau tijdens het tijdperk van de Romantiek. In wat volgt zien we in een periode van 450 jaar (1400 – 1850) hoe het mens- of kindbeeld een aantal keren wisselt. Dit beeld heeft voor veranderingen gezorgd in de rol van de ouders en de opvoeding.

In de humanistische benadering (1400 – 1650) van de opvoeding wordt uitgegaan van een ondeugdelijk kindbeeld. Het kind werd van bij de geboorte belast met de erfzonde en moest doorheen zijn leven als het ware worden aangeleerd om zich beleefd, bescheiden, ingetogen en met nette manieren te gedragen. Om jongens (van meisjes was geen sprake) te behoeden van onhebbelijkheden werd veel belang besteed aan studie en onderwijs. Erasmus was overtuigd van hun maakbaarheid en hun natuurlijke verlangen naar kennis. Hoewel in de Middeleeuwen vooral de moeder was belast met de opvoeding van de kinderen, legt Erasmus deze taak bij de vader. Vaders werden verantwoordelijk gesteld voor de karaktervorming van hun kinderen daar waar de moeders de verzorging op zich dienden te nemen (Van der Horst et al., 2016).

De tweede invloedrijke stroming in de pedagogiek is de Verlichting (1650 – 1800). Belangrijke verschuiving t.o.v. het humanisme is dat de mens van nature als deugdelijk werd gezien. Het verwerven van kennis was ook in de Verlichting belangrijk en werd dus als belangrijke opvoedingsdoel gezien, naast het verwerven van vrijheid en zelfstandigheid (autonomie). Een tweede groot verschil t.o.v. het humanisme is dat het kind niet langer wordt gezien als ondeugdelijk, maar als een onbeschreven blad. Locke noemt dit in zijn publicatie 'Some thought concerning education' (1693) een 'tabula rasa'. Daarin beschrijft hij hoe een kind louter kennis op doet d.m.v. ervaringen en persoonlijke kenmerken. Bijgevolg ligt de focus op intellectuele ontwikkeling. Sociale en morele ontwikkeling worden verwaarloosd. Locke benadrukt de eigenheid van kinderen die door de opvoeding alleen in de goede richting moesten worden gestuurd. Daarbij moesten zonen meer door hun vader worden beïnvloed dan door hun moeder (Van der Horst et al., 2016).

Dat was anders in de stroming van de Romantiek (1800 – 1850). Die verzette zich tegen kennis en wetenschap als enige weg vooruit. Rede en ratio maken plaats voor de introductie van de menselijke ziel en het gevoel. Daar waar in het Humanisme het individu op zich stond, wordt in de Romantiek belang gehecht aan de gemeenschap waarin men leeft. Al wordt de samenleving niet altijd mooi afgeschilderd. Volgens deze stroming, waarin Jean-Jacques Rousseau als voorloper wordt gezien, deugen de mensen wel, maar de maatschappij niet. In de opvoeding komt het er dus op aan dat de ouders ervoor zorgen dat ze hun kind beschermen tegen de maatschappij. Daarnaast is er ook veel aandacht voor de natuurlijke ontwikkeling van het kind, ook op emotioneel vlak. Tijdens deze periode krijgt het kind een centralere rol in het gezin en krijgen de moeders weer een grotere rol in de opvoeding. Van ouders in de hogere klasse wordt verwacht dat ze hun kinderen (zonen) een intellectuele en morele opvoeding geven, maar hun kinderen ook zelfdiscipline en verantwoordelijkheidsgevoel aanleren (Van der Horst et al., 2016).

Na de Romantiek ontstaat er een huishoudelijkheidsideaal waarbij de man zorgt voor de gezinsinkomsten en de vrouw de taak van de verzorging van het gezin toebedeeld krijgt. De machtsverhoudingen tussen man en vrouw worden meer en meer gelijk gesteld. Door het reguleren van kinderarbeid en de invoering van de leerplicht krijgt de overheid meer controle over opvoeding van en zorg voor de kinderen (Van der Horst et al., 2016).

4.4.2 Over opvoedingsstijlen, -doelen en -context

Opvoeden gaat altijd gepaard met interacties tussen het kind en de opvoeders. Hoe ouders omgaan met hun kinderen heeft effect op het welzijn en de ontwikkeling van de kinderen. In dit hoofdstuk beogen we welke doelen ouders voor ogen houden bij de opvoeding. Zij ontwikkelen elk hun opvoedingsstijl om dat te bekomen. Daarnaast bekijken we de bredere context die invloed heeft op de opvoeding en de ontwikkeling van het kind.

4.4.2.1 Opvoedingsstijl

Bij het samenleven van ouders en kinderen in een gezin stellen ouders een aantal gedragingen die heel bewust gericht zijn op de opvoeding van de kinderen. Het gaat om een samenhang van observeerbare gedragingen, cognities en attitudes die de wijze vormen waarop kinderen beïnvloed worden door hun

ouders. Sommige daarvan zijn expliciet, andere eerder impliciet (Van Crombrugge, 2009). Dit vinden we terug in de uitspraken van ouders met betrekking tot hun kinderen.

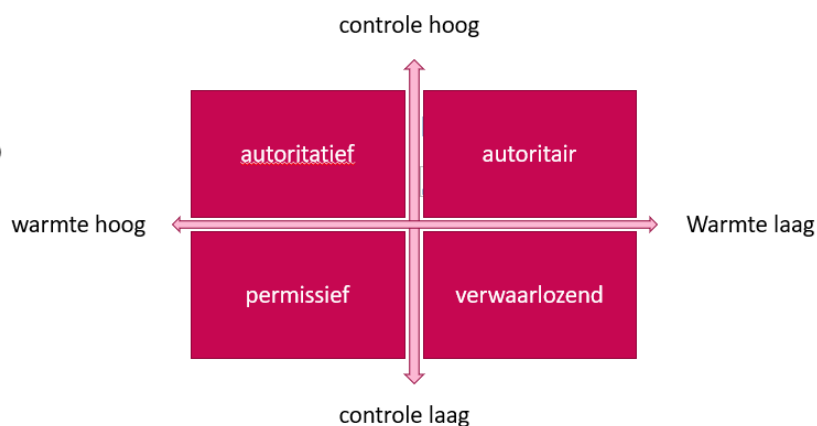
“Ik ravot graag met de klein mannen. Ik vind dat een kind moet leven, moet buitenkomen en vanalles beleven. Ze moeten ook leren volhouden in het leven en hun hoofd niet te snel laten hangen.”

“Mijn zoon en ik hebben een gemeenschappelijk hobby, we sleutelen graag samen aan oldtimers.”

“Voor mij is het samen eten aan tafel een belangrijk moment om te delen en een leuke tijd samen te hebben.”

Opvoedingsstijl wordt gedefinieerd als een constellatie van attitudes die gecommuniceerd worden naar het kind toe en op grond waarvan de kinderen de emotionele attitudes van hun ouders ervaren. Het gaat, met andere woorden, om de feitelijke opvoedingspraktijken van ouders die gericht zijn op het zoeken van een evenwicht tussen sturen en een kind zijn gang laten gaan om de ontwikkeling te stimuleren (Van Crombrugge, 2009).

Er is heel wat onderzoek gedaan over opvoedingsstijlen, maar één van de meest geciteerde modellen is dat van de Amerikaanse psychologe Diana Baumrind. Zij omschrijft opvoeding als het zoeken naar een balans tussen liefde en controle, tussen zorg en sturen. Ze heeft ook oog voor de balans tussen individualiteit van het kind (autonomie) en de eisen van de gemeenschap (conformiteit) (Van Crombrugge, 2009). Baumrind zelf kwam uit op 3 opvoedingsstijlen waarin ze “warmte” (zorg en liefde) in verhouding zette tot controle (sturing): de autoritaire opvoedingsstijl (controle hoog, warmte laag), de permissieve opvoedingsstijl (controle laag, warmte hoog) en de autoritatieve opvoedingsstijl (controle hoog, warmte hoog). Verschillende auteurs voegden nog een 4de opvoedingsstijl toe die controle laag en warmte laag in verband brengt. Deze wordt de verwaarlozende opvoedingsstijl genoemd.

Figuur 4: Opvoedingsstijlen – het 3x3 model van Baumrind

De autoritaire opvoeding zet erg in op controle en geeft weinig warmte en ontwikkelingsruimte voor het kind. De ouder verwacht dat het kind gehoorzaamt en houdt daarbij geen of weinig rekening met de mening of de gevoelens van het kind. De band tussen ouders en kind is eerder afstandelijk.

De permissieve opvoedingsstijl zet erg in op warmte, maar biedt weinig regels en structuur. Ouders eisen nauwelijks iets van hun kinderen en nemen bijgevolg een erg tolerante houding aan. Ze kennen geen disciplinerende en laten kinderen vooral hun eigen leven leiden.

Daar tegenover staat de verwaarlozende opvoedingsstijl. Ouders oefenen weinig of geen controle uit over hun kinderen en laten hen zelf alles uitzoeken. Ze bouwen ook geen band op met hun kinderen en zijn niet zorgzaam.

De autoritatieve opvoeding geeft warmte en controle. Dat wil zeggen dat ouders kaders uitzetten, duidelijke normen en regels bepalen waarbinnen het kind zich kan en mag bewegen. Ze communiceren het hoe en waarom van deze regels gemakkelijk met hun kinderen. De ouders hebben met hun kinderen een liefdevolle en zorgzame relatie en moedigen het kind aan om zelfstandig te handelen en zich binnen eigen mogelijkheden te ontplooien (Van Crombrugge, 2009).

Van der Horst et al. (2016) maken terecht een interessante kanttekening bij de 4 afgeleide opvoedingsstijlen uit Baumrind's model : ouders zijn doorgaans niet in te brengen in één vastomlijnde opvoedingsstijl. Een mengvorm van opvoedingsstijlen is waarschijnlijker dan een enkele dominante vorm.

4.4.2.2 Opvoedingsdoelen

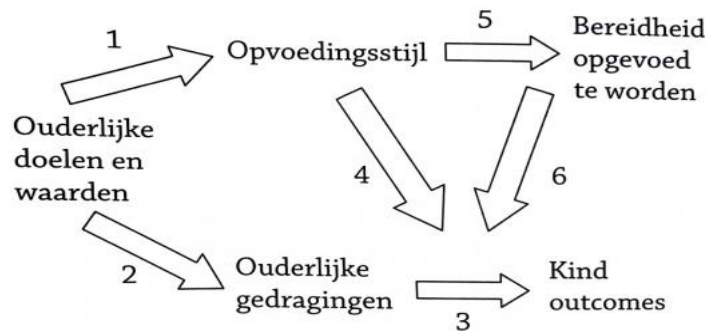
Ouders en opvoeders streven verschillende doelen na bij de opvoeding van hun kinderen. Opvoedingsdoelen zijn aspecten en gedragingen die ouders voor ogen hebben bij de opvoeding van hun kind (Van der Horst et al., 2016). Zo kwamen er al heel wat naar boven tijdens de rondetafelgesprekken.

“Eerlijkheid, vertrouwen, zelfstandigheid, respect, dankbaarheid en eigen verantwoordelijkheid nemen vind ik belangrijke waarden als ouder voor de kinderen. Ik wil een ouder zijn die mijn kinderen op weg helpt om ze later stevig in hun schoenen te laten staan.”

In opvoedingsonderzoek worden vaak vier centrale opvoedingsdoelen onderzocht: autonomie, conformisme, maatschappelijk presteren en sociabiliteit.

Autonomie wordt gedefinieerd als zelfbepaling, onafhankelijkheid en zelfstandige opstelling. Conformisme wil zeggen hoe goed een kind zich kan aanpassen aan de eisen van de samenleving en het zich kan houden aan regels. Prestatie richt zich op de ontwikkeling van persoonlijke bekwaamheden, zoals bvb. het behalen van goede schoolresultaten. Tot slot wordt er met sociabiliteit bedoeld de mate waarin iemand empathie en begrip kan opbrengen voor de medemens (Van der Horst et al., 2016). Deze waarden en doelen bepalen op directe wijze het gedrag van ouders, dat op zijn beurt het gedrag van hun kind kan beïnvloeden (Van Crombrugge, 2009).

We bekijken hoe ouderlijke doelen en waarden de opvoeding van de kinderen beïnvloeden aan de hand van dit contextuele model van Darling & Steinberg.

Figuur 5: Contextueel model opvoedingsstijl naar Darling & Steinberg
Bron: Ouders in Soorten, Hans Van Crombrugge, 2009

In dit model brengen Darling & Steinberg het proces in kaart over hoe opvoedingsdoelen en waarden doorheen de opvoedingsstijl en ouderlijke gedragingen invloed hebben op de ontwikkeling van het kind (Van Crombrugge, 2009).

De waarden en doelen van de ouders richten zich op specifieke vaardigheden en gedragingen (bvb. beleefde omgangsvormen, prestaties op school,...), maar evengoed op de ontwikkeling van de meer globale kwaliteiten van het kind (nieuwsgierigheid, autonomie, creativiteit,...). Het zijn de ouderlijke gedragingen die deze doelen en waarden duidelijk maken aan het kind (Van Crombrugge, 2009).

Opvoedingsdoelen worden eveneens meegegeven doorheen de opvoedingsstijl van de ouders. De opvoedingsstijl is gelinkt aan de bereidheid om opgevoed te worden. De gebruikte opvoedingsstijl heeft invloed op de manier waarop ouderlijke doelen en waarden uiteindelijk door het kind worden opgepikt (Van Crombrugge, 2009).

De verschillen in prioritering van opvoedingsdoelen zijn enerzijds te herleiden naar de samenleving van herkomst, anderzijds naar sociale status van een gezin. Bij Van der Horst et.al (2016) lezen we dat **gezinnen uit een collectivistische samenleving meer belang hechten aan sociale cohesie en loyaliteit en dus dat conformisme hoger wordt gewaardeerd dan autonomie als opvoedingsdoel. Bij gezinnen afkomstig uit meer individualistische culturen is het andersom en is de opvoeding meer gericht op het ontwikkelen van autonomie.** Het opvoedingsdoel 'prestatie' staat hoog in rangorde bij gezinnen met een lagere sociaaleconomische status.

Dat verklaart mogelijks waarom vrijwilligers bij Home-Start ondervinden dat de ouders uit het gezin dat ze ondersteunen zoveel belang hechten aan huiswerk en schoolresultaten.

“De ouders leggen de druk op het huiswerk erg hoog.”

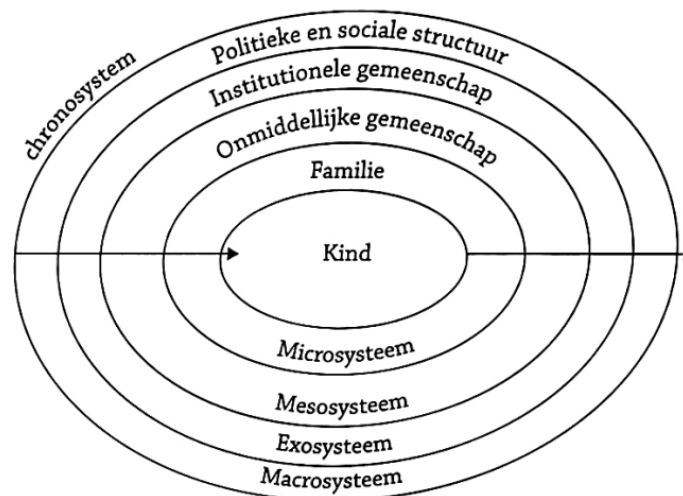
“De mama uit mijn gezin probeert alles te geven aan haar kinderen. Ze is zelf niet hoog opgeleid en ik merk dat zij het heel belangrijk vindt dat haar kinderen goed presteren op school. Ze doet heel erg haar best om hen daarin te ondersteunen.”

4.4.2.3 Opvoedingscontext

Naast opvoedingsdoelen en -stijlen benaderen we opvoeding ook via het theoretisch kader van de opvoedingscontext. Opvoeden gebeurt niet alleen tussen kinderen en ouders. Zowel kinderen als ouders worden beïnvloed door andere, externe factoren die de ontwikkeling vormgeven. Dat kan heel gevarieerd zijn, denk maar aan spelen met vriendjes, het lezen van een boek, een activiteit of een gesprek met een leerkracht. Of en hoe deze interacties - de zogenaamde proximale processen - van invloed zijn, is afhankelijk van de individuele eigenschappen van het kind, de omgeving en de aard van de ontwikkelingsuitkomsten (Van der Horst et al., 2016).

Van Crombrugge (2009) stelt het zo : om te begrijpen wat tussen ouders en kind gebeurt moeten we de context mee in rekening brengen en nagaan hoe veranderingen en spanningen in en tussen de verschillende lagen elkaar beïnvloeden en zo de ouder-kind relatie mee bepalen.

De Russisch-Amerikaanse ontwikkelingspsycholoog, Bronfenbrenner, was één van de eersten die in zijn onderzoeken oog had voor de ruimere omgevingsinvloeden (Van Crombrugge, 2009). In zijn ecologisch model van de menselijke ontwikkeling (2004) deelt hij de ontwikkelingsomgeving van een kind op in microsysteem, mesosysteem, exosysteem, macrosysteem en chronosysteem (Van der Horst et al., 2016).

Figuur 6: Het ecologisch model van menselijke ontwikkeling van Bronfenbrenner
Bron: Ouders in Soorten, Van Crombrugge (2009)

Het microsysteem bestaat uit opvoedingssituaties waarin het kind zich begeeft en waar het in directe interactie staat met de omgeving (Van der Horst et al. 2016). Hier situeren zich gezin, school, buurt kinderopvang e.d. De relaties moeten gezien worden als een tweerichtingsverkeer : de onmiddellijke omgeving heeft invloed op het kind, maar het kind ook op zijn omgeving (Van Crombrugge, 2009).

Het mesosysteem bestaat uit interacties in relaties die structuren op microniveau met elkaar verbinden en versterken. Het gaat om relaties in de onmiddellijke gemeenschap, zoals bvb.

afstemming tussen ouders, huisarts, leerkrachten, medewerkers van de kinderopvang, burens enz. (Van Crombrugge, 2009).

Het exosysteem wijst op invloed op de ontwikkeling van het kind vanuit structuren waarin het kind niet rechtstreeks participeert, maar die wel de directe omgeving beïnvloeden. Zo bvb. het werk van de ouders, televisie, internet, de vrienden van broer/zus/ouders,... (Van der Horst et al., 2016).

Het macrosysteem omvat grote structuren op afstand, zoals wetgeving, cultuur en geloof (Van der Horst et al., 2016).

Tot slot had Bronfenbrenner nog aandacht voor het chronosysteem, de historische ontwikkelingen die de omgeving van het kind kunnen veranderen zoals bvb. het krijgen van een broer of zus, een scheiding of het overlijden van één van de ouders (Van der Horst et al., 2016).

Dit ecologisch ontwikkelingsmodel laat pedagogen toe om de invloed van de omgeving van het kind in kaart te brengen (Van der Horst et al., 2016). Deze context is van groot belang als we een opvoedingssituatie bekijken vanuit cultuur-sensitieve benadering. Het macro-aspect van cultuur en geloof hebben bij migrantengezinnen een uitermate grote invloed omdat deze kinderen net tussen 2 culturen opgroeien. Deze zo geheten 'biculturele leefsituatie' bekijken we in het volgende onderdeel.

4.4.3 Culturele invloed binnen en buiten het gezin

Opvoeders in migrantengezinnen hebben per definitie te maken met de realiteit van meerdere referentiekaders, waarin verschillende en soms aan elkaar tegengestelde idealen kunnen leven. Die hebben effect binnen hun gezin, maar ook daarbuiten. Dit zorgt binnen moslimgezinnen voor spanningen tussen traditionele en moderne opvattingen (Van der Horst et al., 2016).

4.4.3.1 Spanningen tussen traditionele en moderne opvattingen

Traditioneel staat in heel gezinnen met migratieachtergrond het collectieve belang voorop, waarbij de verhoudingen tussen man en vrouw en oud en jong hiërarchisch zijn. Vooral de relatie van kinderen met vaders, die zowel binnen als buiten het gezin de autoriteit vertegenwoordigen, kan formeel zijn. Voor meisjes én jongens vormen gehoorzaamheid en respect voor ouderen centrale richtsnoeren (Pels et al., 2009). Ouders verwachten dat het kind luistert naar vader en zich strikt houdt aan de opgelegde regels. Ze hanteren daarmee een autoritaire opvoedingsstijl. Houdt het kind zich niet aan de regels, dan grijpt vader in om te corrigeren (Van Leeuwen & Van Crombrugge, 2012).

Verschillen naar etnische afkomst blijken zich sterk te concentreren op twee centrale opvoedingsdoelen : autonomie en conformiteit. In diverse onderzoeken is aangetoond dat het belang van autonomie, ofwel zelfbepaling en zelfstandigheid, doorgaans meer wordt onderschreven door ouders afkomstig uit hooggeïndustrialiseerde westerse landen. Conformiteit, ofwel aanpassing aan de eisen die de omgeving stelt, is juist een doel dat in niet-westerse samenlevingen meer nadruk krijgt (Pels et al., 2009)

Binnen het traditionele opvoedingssysteem heeft dat lang goed gefunctioneerd, maar tijden en contexten veranderen. Als men wil blijven vasthouden aan de traditionele manier van opvoeden zoals altijd gekend, ontstaan er problemen bij de opvoeding van kinderen in migratie. Er bestaat een verschil tussen de benadering van kinderen in de nieuwe generaties, zeker bij 'derde generatie migranten' die in Vlaanderen geboren, geschoold en gevormd zijn, maar thuis nog in belangrijke mate worden

opgevoed volgens traditionele islamitische patronen. **De traditionele opvoeding zorgt voor conflicten tussen waardepatronen op school en thuis. Thuis wordt gehoorzaamheid, bescheidenheid en respectvol gedrag verwacht terwijl deze kinderen elders leren om net mondig, zelfstandig, weerbaar en assertief te zijn. Daarenboven leren ze kritisch te zijn en daardoor bestaat het risico dat sommige kinderen de autoritaire opvoedingsstijl van thuis verwerpen** (Van Leeuwen & Van Crombrugge, 2012).

Ook tweedegeneratie migranten blijven balanceren tussen de context van twee culturen met verschillende waarden en normen (Van der Horst et al., 2016). Ouders verwachten van hun kind dat het zich binnen de gezinscontext gehoorzaam en conformistisch opstelt, terwijl datzelfde kind wordt verwacht om zelfstandig en assertief te zijn in de schoolcontext. Deze 'pedagogische mismatch' zorgt ervoor dat allochtone kinderen en jongeren meer risicofactoren kennen bij de opvoeding. Dit heeft impact op hun gedrag en houding (Van der Horst et al., 2016).

We verwijzen hier terug naar het onderzoek en de stelling "de man is thuis de baas". Het conflict dat hier ontstaat verklaart waarom een aantal moslimouders nog verwijzen naar de man als gezaghebber en beslissingsnemer in huis, terwijl andere moslimouders stilaan afstand nemen van dit traditionele denkkader.

In het merendeel van het (cross cultureel) onderzoek dat gevoerd wordt, worden moeders bestudeerd. Dit impliceert dat over alle culturen heen moeders een belangrijkere rol spelen in de ontwikkeling en de opvoeding van de kinderen dan vaders. Dat gaat zeker op voor migrantenvaders die over het algemeen minder inbrengen in de opvoeding dan autochtone vaders. De migrantenvaders staan vooral in voor het uitvoeren van gezinsexterne zaken zoals het kostwinnerschap of het vertegenwoordigen van het gezin buitenshuis (Van der Horst et al., 2016). Zij nemen ook de morele opvoeding voor hun rekening d.m.v. disciplineren en de socialisatie van hun zonen (Van der Horst et al., 2016).

Tot slot toch nog even dit : uit onderzoek blijkt dat het niet zozeer cultuur of etniciteit zijn die invloed hebben op verschillen in opvoeding, maar wel de sociaaleconomische status. Gezinnen die lager op de maatschappelijke ladder staan hebben vaker te kampen met opvoedingsproblemen (Van der Horst et al., 2016).

4.4.4 De invloed van steun van sociale netwerken

Steun vanuit het sociale netwerk is een belangrijke factor die de weerbaarheid van een gezin versterkt (Luyten et al., 2017) en dat is nu net één van de pijlers van de werking van Home-Start Vlaanderen.

In de rondetafelgesprekken getuigen ouders hoe ze hulp ervaren, hoe zij veerkracht vinden:

"Ik heb wel wat familie hier in België op wie ik kan steunen als ik hulp nodig heb, maar ze wonen redelijk ver weg. Ik heb ook hulp gezocht en gekregen bij Home-Start of ik ga naar de Koala werking waar ik andere ouders ontmoet om over opvoeding te praten. Ik krijg ook veel ondersteuning vanuit de school van mijn kinderen."

"Sinds ik ziek ben, ben ik extra blij dat ik op andere mensen kan rekenen voor hulp. Mijn oma brengt mijn oudste op woensdagmiddag van school naar huis. Gezinszorg komt ook in huis om mij te helpen omdat ik sommige dingen nu moeilijk kan doen. Eén keer per maand verzorgt mijn

schoonfamilie een activiteit voor mijn kinderen. Al ben ik wel heel wat vrienden verloren sinds ik ziek ben en niet zomaar sociale activiteiten met hen kan ondernemen.”

“Ik heb geen familie hier in België, maar heb een hele goeie band met mijn man en kinderen. Samen staan we sterk.”

Pedagoog Micha de Winter (2012) kent de impact van een goed uitgebouwd sociaal netwerk en voert een vurig pleidooi voor het versterken van zulke netwerken. Hij weet dat kinderen zich beter ontwikkelen als ze zijn opgenomen in sociale netwerken die groter zijn dan het gezin alleen. **Kinderen gedijen best in een rijke sociale omgeving met verschillende betekenisvolle volwassenen om hen heen en maken bijgevolg meer kans op maatschappelijk succes.** Hij stelt zich vragen bij een te individualistische opvoeding die voornamelijk ‘individuele gelukszoekers’ voortbrengt. De Winter pleit voor een versterking van de ‘pedagogische civil society’ waarin socialisatie een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de burger is en mensen zich weer meer het wel een wee van elkaars kinderen aantrekken. Met het versterken van dit groepsgevoel maken ouders opvoeding opnieuw onder elkaar bespreekbaar, wat het ouderschap lichter en aangener maakt en het biedt bovendien een krachtige weerstand tegen het wij-zij denken (De Winter, 2012).

De vorming van een netwerk helpt dus zowel ouder als kind om de opvoedsituatie te verbeteren. Al heeft Luyten et al. (2017) daar wel een kanttekening bij. (Te veel) sociale controle kan een belemmering vormen voor de verandering in dynamiek die het gezin ondergaat (Luyten et al., 2017) en nodige transitie tegenhouden.

Diverse overheden zetten erg in op het versterken van het netwerk rond gezinnen en nemen bijgevolg maatregelen rond de participatie van het sociaal leven door onder meer initiatieven op te zetten die de maatschappelijke integratie van kwetsbare groepen kunnen verhogen (Luyten et al., 2017).

4.4.5 Conclusie

Hoe mensen met elkaar omgaan en vanuit welke visie ze kinderen opvoeden heeft een hele evolutie gekend. De veranderende mensbeelden doorheen de voorbije eeuwen hebben de visie op opvoeding van vandaag gevormd.

Aan de hand van het 3x3 model van Baumrind, het contextueel model rond opvoedingsdoelen van Darling & Steinberg en het ecologisch model van Bronfenbrenner gingen we dieper in op opvoedingsstijlen, -doelen en -context. Dat deze factoren de opvoeding beïnvloeden zien we door in te zoomen op hoe gezinnen van verschillende achtergronden hun opvoeding organiseren. Ouders nemen tradities en opvoedingspraktijken uit hun eigen opvoeding mee, en moeten die zien te lijmen met de opvoedingspraktijken uit de nieuwe samenleving. Ze moeten schipperen tussen de opvoedingswaarden en -doelen van beide culturen en dat brengt de nodige spanningen en moeilijkheden met zich mee.

Goede sociale netwerken zijn belangrijk voor de ontwikkeling van de kinderen en daarom kunnen ondersteuningsprogramma's zeker en vast een hulp bieden, al moeten we opletten dat dit binnen bepaalde grenzen blijft om de eigen authentieke ontwikkeling van het gezin te vrijwaren.

5. FASE 3: Veranderingsdoelen, -strategieën en aanbevelingen

5.1 Inleiding

In fase 1 van deze bachelorproef bepaalden we 3 veranderingsdoelen.

1. We zouden gezinnen bevragen over hun concrete invulling van het ouderschap en daarbij vooral aandacht schenken aan de betrokkenheid van beide ouders, hoe ze hun ouderschap wensen vorm te geven versus de reële invulling.
2. We zouden ons tot Home-Start Vlaanderen richten als organisatie en bekijken hoe zij gelijkwaardig ouderschap kunnen stimuleren bij de gezinnen die zij ondersteunen.
3. We zouden het thema van “gedeeld en betrokken ouderschap” beter willen inbedden op maatschappelijk vlak en daarbij aandacht hebben voor de elementen die nodig zijn om de betrokkenheid van beide ouders te vergroten.

In dit hoofdstuk evalueren we de veranderingsdoelen en formuleren we mogelijke veranderingsstrategieën op de verschillende niveaus.

5.2 VERANDERINGSDOEL 1: Hoe ouders bewust maken over ‘gelijkwaardig ouderschap’?

De eerste stappen naar dit veranderingsdoel zijn doorheen deze bachelorproef gezet, nl. door de bevraging. Tijdens 8 rondetafelgesprekken met ouders en vrijwilligers gelinkt aan Home-Start Vlaanderen hebben we ouders samengebracht. We hebben hen bevraagd over hoe zij hun eigen ouderschap ervaren, maar ook hoe deze van de (ex)partner wordt ervaren. We bevroegen eveneens (het belang van) het netwerk van het gezin en polsten naar hun algemene visie over ouderschap en het verschil van invulling van het ouderschap tussen vaders en moeders. Daarmee zijn ook de eerste stappen gezet om het project Gedeeld en Betrokken Ouderschap vorm te geven vanuit de dialoog-component.

5.2.1 Veranderingsstrategie: ouders bewust maken over ‘gelijkwaardig ouderschap’ d.m.v. een bevraging over de beleving van hun ouderschap

Doorheen deze rondetafelgesprekken werd ‘een zaadje’ gepland in verband met de bewustwording omtrent betrokken ouderschap en hoe deze oefening zowel op organisatie- als gezinsniveau kan gemaakt worden. Door middel van de gesprekken lieten we opvoeders nadenken over de rol die zij spelen in de opvoeding, waar hun succesfactoren liggen, maar ook waar er verbeteringspunten zouden zijn. We streven ernaar dat alle betrokkenen zouden nadenken over hun eigen rol en de rol van de andere opvoeder(s) en hoe deze geoptimaliseerd zou kunnen worden. Het uiteindelijke doel is dat de ouders, en bij uitbreiding andere opvoeders, onderling **een bewustzijn en strategie konden bepalen om de betrokkenheid van beide partijen te verhogen, wat de werking en resultaat van hun gezin ten goede zou moeten komen.**

Dat deze bewustmaking nodig is, werd duidelijk in het 2de deel van deze bachelorproef. In de resultaten van het onderzoek bleek dat ouders over het algemeen een erg hoge betrokkenheid naar hun kinderen tonen, maar dat ook verwacht wordt dat de partner deze betrokkenheid naar de kinderen toe toont. We zagen eveneens dat ouders de opvoeding verschillend invullen, maar dat een gemeenschappelijke visie of althans richting nodig is. Een goede communicatie, vooral onder de vorm van overleg, is

belangrijk om de neuzen in dezelfde richting te zetten en te houden. Duidelijke afspraken zowel tussen partners als naar kinderen toe werken versterkend voor een goede 'kind-uitkomst'. We hopen - want we hebben hier geen verdere informatie over - dat deelname aan de rondetafelgesprekken de dialoog tussen ouders heeft opengetrokken om over een verdere concrete invulling voor hun gezamenlijk ouderschap te spreken.

Uit de resultaten werd eveneens duidelijk dat een goede taakverdeling tussen ouders helpt in het ouder zijn en dat deze doorgaans organisch tot stand komt. Deze totstandkoming is afhankelijk van rolverdelingen, al dan niet doorspekt met het rollenpatroon uit sociale normen (sociologische invalshoek) en de verhouding tussen carrière en gezinsleven (cfr work-life balans in sociologische invalshoek). Ook hier is het een kwestie van afspraken maken, samen het gezin te organiseren en elkaar te waarderen in het ouderschap.

Zowel in Home-Start gezinnen als in de gezinnen van de vrijwilligers kwam de invulling van de samenwerking rond het gezin naar boven. Gezinnen van alle sociale, economische en culturele achtergronden ervaren de versterkende factoren van samenwerking, maar evengoed de spanningen rond het gelijkwaardig invullen van ouderschap.

We kunnen besluiten dat de formule van rondetafelgesprekken succesvol was om ouders te bevragen. We hebben uiteindelijk 45 personen rond de tafel gebracht die intensief over het thema hebben gesproken en nagedacht. Tegelijkertijd moeten we besluiten dat we bijkomende input nodig hebben voor een evenwichtig onderzoek. Deze maken onderdeel uit van de aanbevelingen.

5.2.2 Aanbeveling: bijkomende input van vaders en kinderen nodig

5.2.2.1 Input vaders

Zoals reeds beschreven in punt 4.2.2., werden beperkingen ervaren bij de bevestigingen. Er werd immer slechts een minimale input van vaders uit begeleide gezinnen bereikt. Tijdens de bijeenkomst van de projectgroep van 20 maart 2023 kwam dit punt op tafel. Samen met de projectgroep werd er besloten dat **het wenselijk is om nog een groep vaders rond de tafel te krijgen** voor een 9de rondetafelgesprek. De medewerkers van Home-Start Domo Hasselt engageren zich op dat moment om een vadergroep bij elkaar te krijgen. De begeleiding van het gesprek zou opnieuw door mij opgenomen worden. Het gesprek vond plaats op vrijdag 12 mei 2023 in Hasselt. Er werden 8 vaders rond de tafel verzameld. Er werd met dezelfde gespreksleidraad gewerkt als in de voorgaande gesprekken. Het gesprek werd opgenomen, zal nog worden samengevat en aan Home-Start Vlaanderen bezorgd worden om mee op te nemen in het verdere verloop van het project. Als algemene indruk wordt uit dit gesprek meegenomen dat ook vaders zich heel betrokken weten op kinderen en graag op hun manier een steentje bijdragen aan het ouderschap. Verdere analyse van dit gesprek zal zeker zijn meerwaarde hebben voor de uitkomst van het project.

5.2.2.2 Input kinderen

In de projectoproep staat beschreven dat ook kinderen bevestigd zullen worden over hun beleving van de opvoeding van hun ouders. In het onderdeel rond het materiaal wordt daarvoor gewerkt met wegwerpfoto's die door de kinderen zelf worden gehanteerd en waarmee ze foto's kunnen nemen over beelden die voor hen gelinkt zijn aan het ouderschap dat ze ervaren. Echter, behalve dit beeldmateriaal was er tot nu toe geen inbreng van de kinderen voorzien in het onderzoek, terwijl dit

toch wel wenselijk kan zijn. Uit de gesprekken kwam bijvoorbeeld een gevoel van tekortkoming naar voor van een alleenstaande moeder. Ze was verdrietig en voelde zichzelf een slechte ouder omdat ze haar kinderen niet had kunnen geven wat ze als ouder in een twee-oudergezin had kunnen geven. Dat is het idee van de moeder op haar ouderschap, maar hoe denken kinderen daarover? Ondervinden zij dit als tekortkoming of net als kracht? Dit voorbeeld om aan te tonen dat het zeker een meerwaarde kan zijn voor het onderzoek om de kinderen te bevragen over hoe zij het ouderschap van hun ouders beleven.

Om naar de inzichten uit de pedagogische invalshoek uit deze bachelorproef te verwijzen: We hadden het onderzoek meer vanuit een ecologisch perspectief kunnen benaderen als we ook de kinderen hadden bevroegd. Het is aangewezen om de **kinderen nog meer te betrekken en hen te bevragen over hoe zij de opvoeding door hun ouders beleven**, of ze een verschil zien tussen vader en moeder. We kunnen hen ook vragen of zij een mogelijke oorzaak zien van verschillen tussen benadering van hun mama t.o.v. hun papa. Vanuit Home-Start Vlaanderen wordt dit verder opgenomen en wordt onderzocht of een rondetafelgesprek met kinderen rond ouderschap kan worden georganiseerd en op welke manier dat dan kan gebeuren. Het zou alvast interessant zijn om de bevindingen van de kinderen naast de resultaten van de gesprekken met de ouders te leggen.

Op basis van dit inzicht – dat reeds eerder aan bod kwam tijdens een vergadering van de projectgroep - wordt er een sessie ‘filosoferen met kinderen’ georganiseerd op 7 juni 2023. Daarin zullen kinderen bevroegd worden over hun beleving rond opvoeding.

5.3 VERANDERINGSDOEL 2: Hoe Home-Start Vlaanderen het concept van ‘gelijkwaardig ouderschap’ kan integreren en stimuleren in de werking

Door het project rond Gedeeld en Betrokken Ouderschap op te starten, engageert Home-Start Vlaanderen zich als organisatie om na te denken over hoe betrokkenheid van ouders kan worden vergroot. Home-Start is zich bewust dat ze als organisatie veelal primair beroep doet op de moederfiguur in contactname met hun gezinnen in kwetsbare situatie.

5.3.1 Veranderingsstrategie: vrijwilligers bewust maken over het concept ‘gelijkwaardig ouderschap’

Dat vrijwilligers vaak weinig of geen contact met één van beide ouders, doorgaans de vader, is duidelijk in volgende anekdote. In dit verhaal wordt ook al meteen duidelijk welk effect de rondetafelgesprekken hebben bekomen bij vrijwilligers die aanwezig waren in de gesprekken rond gelijkwaardig ouderschap.

Tijdens een intervisie van Home-Start Zaventem zaten we met een aantal vrijwilligers rond de tafel en bespraken een thema aangebracht door één van hen. Een aantal van de aanwezigen hadden deelgenomen aan het rondetafelgesprek voor vrijwilligers in Vilvoorde en Zaventem. De dame aan het woord, die het thema had aangebracht, was tijdens het gesprek niet aanwezig geweest. Tijdens haar betoog focust ze zich erg op het contact met de moeder, waarop één van de andere vrijwilligers polst naar de visie van de vader. Daarop antwoordt de vrijwilliger dat ze weinig tot geen contact heeft met de vader. Ze valt een

beetje uit de lucht door de vraag van haar collega vrijwilliger. Een andere vrijwilliger (ook deelnemer van het gesprek) pikt daarop in en zegt: "Ik ben sedert een paar maanden bewust meer op zoek gegaan naar contact met de vader en merk dat dit een beter effect heeft op mijn ondersteuning en op het gezin in het algemeen." Nog andere vrijwilligers beamen dat ook zij sinds het rondetafelgesprek zich meer bewust zijn gaan bezig houden met contacten met beide ouders.

Deze casus bewijst het effect dat de rondetafelgesprekken bij vrijwilligers heeft op korte termijn. Natuurlijk is er een meer structurele en duurzame manier nodig om vrijwilligers zich bewust te blijven maken van het voordeel om beide ouders in de Home-Start werking te betrekken. Om dit te bekomen werken we enkele aanbevelingen uit.

5.3.2 Aanbeveling 1: aanzet voor vorming rond gelijkwaardig ouderschap

Het gevoerde onderzoek rond gedeeld en betrokken ouderschap kan als aanzet fungeren voor een vorming bij vrijwilligers georganiseerd door Home-Start Vlaanderen. Aan de hand van de resultaten, de versterkende en belemmerende factoren kunnen 'best-practices' worden gedestilleerd die gebruikt kunnen worden om gezinnen nog beter te ondersteunen.

Met de informatie vergaard uit het project, zal Home-Start op termijn **een opleidingspakket kunnen samenstellen gericht aan huidige en toekomstige vrijwilligers toe**. Met deze vorming kunnen ze hun vrijwilligers nog beter attent maken op de betrokkenheid van beide ouders tijdens hun ondersteuning.

Deze bachelorproef had een verkennende doelstelling, nl het vergaren van kennis en het analyseren van de uitkomst van gesprekken rond ouderschap. Voor het vorm geven van deze opleiding is te weinig ruimte binnen de tijdspanne van deze bachelorproef, maar enkele aanbevelingen voor het ontwikkelen van de vorming worden hier geformuleerd.

De vorming heeft 2 doelstellingen.

1. De vrijwilligers bewust maken van de principes rond gedeeld en betrokken ouderschap.

In de vorming kan worden ingegaan op de voordelen van de betrokkenheid van beide ouders, waarin vooral moet worden gefocust op welk effect een verhoogde vaderbetrokkenheid heeft op een gezin. Zeker **in maatschappelijk kwetsbare gezinnen is het uitermate belangrijk dat de vader zijn rol goed uitbouwt om een sterk verweer op te bouwen tegenover kwetsbaarheden die gelinkt zijn aan een lage vaderbetrokkenheid**. Een verhoogde vaderbetrokkenheid heeft een rechtstreeks effect op de opvoeding. Het leidt tot meer zelfvertrouwen, verhoogde sociale vaardigheden en betere schoolresultaten en als krachtig preventief middel tegen tienerzwangerschappen, familiaal geweld en criminaliteit.

Home-Start Vlaanderen kan vrijwilligers verder vormen door hen vaardigheden aan te reiken om met beide ouders in contact te kunnen treden en op die manier ook vaders te betrekken in de preventieve gezinsondersteuning. Enkele ideeën hiervoor zijn vaders actief aanspreken tijdens de ondersteuning, een dialoog op gang brengen i.v.m. de opvoeding, hen mee(r) betrekken bij opvoedkundige problemen,.... Het is wel belangrijk om goed na te denken over de cultuur-sensitieve factoren in deze oefening. Zoals gezien in hoofdstuk 2 hechten gezinnen uit een collectivistische samenleving meer belang aan sociale cohesie en loyaliteit. Bij gezinnen afkomstig uit meer individualistische culturen is het andersom en is de opvoeding meer gericht

op het ontwikkelen van autonomie. Aandacht en respect voor cultuur-sensitieve factoren blijft hier aangewezen.

2. **Vrijwilligers kunnen een actieve rol spelen in het bevorderen van het partnerschap tussen beide ouders met betrekking tot beide ouders.** In de vorming kan aandacht worden geschonken aan **hoe ouders gewezen kunnen worden op het feit dat teamwerk in de opvoeding en duidelijke afspraken in de rolverdeling loont.** Er kunnen hiervoor een aantal principes worden uitgewerkt waarop zowel vrijwilligers als ouders kunnen terugvallen om deze samenwerking vorm te geven binnen het gezin. Het kan ook van belang zijn om na te denken over de rol van de kinderen in deze vorming. Kinderen kunnen aangemoedigd worden om zowel mama als papa aan te spreken in hun hulpvraag. Om deze dialoog te bevorderen, kan onderstaande idee helpen.

3. Tot slot kan een creatief idee zoals bij VZW Huize Sint-Vincentius een denkpiste zijn. Zij maakten een boekje "Super Pim is Piraat" om met kinderen te praten rond gevoelens, vrienden, zelfbeeld. De doelgroep van het boekje is 6 tot 12 jaar. Bij het boekje hoort een handleiding met methodieken en activiteiten die je kan doen met het kind. Een **gelijkaardig boekje kan worden uitgewerkt rond gelijkwaardig ouderschap, inclusief handleiding met methodieken en oefeningen/activiteiten. Dit boekje kan gebruikt worden om mee te geven met vrijwilligers om met het hele gezin aan de slag te gaan.**

Dit idee kan mooi aansluiten bij de vorming rond gelijkwaardig ouderschap naar vrijwilligers toe. Het boekje kan een verhaal vertellen waarbij de zorg van mama en papa voor het kind aandacht krijgt, maar tegelijkertijd de ouders aanmoedigt om samen te groeien naar een gelijkwaardige manier van ouderschap invullen. Vanuit dit boekje kan een dialoog op gang worden gebracht tussen vrijwilliger en ouders, tussen ouders en kinderen en tussen ouders onderling. **Het verhaal zou zowel kinderen als ouders bewust moeten maken dat ouders elk hun deel hebben in het huishouden en de opvoeding en vooral dat ze succesvoller zijn als ze het samen doen.** Doorheen het verhaal zou het wenselijk zijn dat er 2 factoren belicht worden:

1. Besef naar ouders toe dat kinderen opvoeden teamwork is
2. Kinderen begrijpen dat ze twee ouders hebben die elk op hun manier, naar eigen talenten en interesses, voor hun zorgen. Ze kunnen beide ouders aanspreken.

Bijkomend voordeel voor anderstalige Home-Start gezinnen, is dat dit boekje niet alleen een zinvolle boodschap in het gezin brengt, maar ook een oefenkans Nederlands teweeg brengt. Zowel voor ouders als voor kinderen. Samen boeken lezen is nl een goede manier om aan taalstimulatie en aan bonding te doen.

5.3.3 Aanbeveling 2: ouders en vrijwilligers verenigen rond opvoedkundige thema's

Een tweede aanbeveling richt zich op de kracht en de goede ervaring die de rondetafelgesprekken naar de oppervlakte hebben gebracht. Na afloop van de rondetafelgesprekken gaven heel wat ouders aan dat ze het fijn vonden om met elkaar in gesprek te gaan over opvoeding en ouderschap.

De goede werking van de één op één relatie tussen vrijwilligers en ouders wordt uiteraard best behouden. Het samenbrengen rond opvoedkundige thema's kan een extra dimensie geven aan de werking van Home-Start Vlaanderen.

Ouders in het algemeen, zowel moeders als vaders, spreken graag over hun gezin en halen zowel herkenning als goede nieuwe tips uit ontmoetingen en gesprekken met elkaar. Zeker voor gezinnen in een kwetsbare situatie, die soms aan netwerk ontbreken, of door een migratieachtergrond extra uitdagingen ervaren in de opvoeding, is het een manier van ontmoeten en verbinden.

Ouders en vrijwilligers verenigen rond opvoedkundige thema's versterkt de cohesie en zet gezinnen in hun kracht. Het biedt een manier om mensen van gelijke of verschillende achtergrond met elkaar in contact te brengen en in dialoog te laten gaan rond opvoedingsvisies en -praktijken. Daarboven biedt het een manier om elkaar beter te begrijpen vanuit elkaars denkkader en wereldbeeld.

5.4 VERANDERINGSDOEL 3: het thema van "gedeeld en betrokken ouderschap" inbedden in het maatschappelijk discours vlak en daarbij aandacht hebben voor de elementen die nodig zijn om de betrokkenheid van beide ouders te vergroten.

Uit de rondetafelgesprekken blijkt duidelijk dat ouders zichzelf wel organiseren, maar wel wat moeite hebben om alles rond te krijgen. Meestal gebeurt de organisatie van het gezinsleven en de rolverdeling tussen ouders organisch, maar duidelijke afspraken maken en onderling overleggen zijn van cruciaal belang. Op zich kan dat perfect zolang beide ouders zich daar goed bij voelen.

5.4.1 Veranderingsstrategie: de overheid bewust maken van het belang van maatregelen die 'gedeeld en betrokken ouderschap' mogelijk maken

De maatschappelijke druk is hoog. Ouders ervaren schuldgevoel als ze niet voldoende actief bijdragen aan de arbeidsmarkt, maar ervaren eveneens schuldgevoel als ze er niet voldoende kunnen zijn voor hun kinderen. Dit gevoel is extra sterk aanwezig bij alleenstaande ouders (cfr hoofdstuk 2 – alleenstaand ouderschap). Het is een dunne lijn die erg veel stress geeft bij de ouders van vandaag. Net dat is waar we verandering in moeten brengen. We moeten ouders laten weten dat het samen doen, wonderen kan doen. Samen als (ex-)partners onder elkaar, maar ook als samenleving. Hiervoor zijn maatschappelijke inspanning nodig die vorm krijgen door beleidsmaatregelen.

5.4.2 Aanbeveling 1: samenwerken met andere projecten rond (gelijkwaardig) ouderschap

Verder inzetten op gelijkwaardig ouderschap is belangrijk. **Het project van 'gedeeld en betrokken ouderschap' moet verder op de kaart worden gezet en de handen in elkaar slaan met andere organisaties die hierrond werken.**

Er is nood aan expertise. Deze kan worden bekomen door als organisaties de handen in elkaar te slaan en samen gelijkwaardig ouderschap verder op de kaart te zetten.

Organisaties die momenteel nog niet actief werken rond gelijkwaardig ouderschap, maar wel heel betrokken zijn in opvoeding, worden best mee betrokken in het project. Organisaties als de Gezinsbond, Kind & Gezin, de Opvoedingslijn, CAW's etc kunnen elk vanuit hun oogpunt aandacht vestigen op het belang van gelijkwaardig ouderschap en samen de boodschap uitdragen naar individuen en samenleving.

Er zijn een heel aantal organisaties die al werken rond het belang van vaderbetrokkenheid. We bekeken dit al kort in het eerste hoofdstuk van deze bachelorproef. Organisaties zoals De Sloep, Project P van Move Men/Zijn vzw, Young Phoenix etc. werken al actief aan een hogere betrokkenheid van vaders in de opvoeding en kwamen in november 2022 al samen op een studiedag. Dit soort samenwerkingen moeten blijven gebeuren om het belang van gelijkwaardig ouderschap ook maatschappelijk meer aandacht te geven en het belang hiervan te onderstrepen naar de beleidsmakers toe.

Samen kunnen ze met verenigde krachten inzetten op het blijven attent maken van het belang van een goede rolverdeling en verstandhouding rond ouderschap, ook na een scheiding. Ze kunnen ouders aansporen om in dialoog te gaan over de taak- en rolverdeling, over betrokkenheid op kinderen, voorbeeldfuncties, het belang van omgaan met culturele spanningen en de organisatie van de combinatie tussen werk en gezinsleven.

Vanuit dit project rond gedeeld en betrokken ouderschap, heeft Home-Start Vlaanderen een stevige basis om met nieuwe inzichten en het beeldmateriaal de boodschap verder te verspreiden en te verduurzamen in het sociale werkveld met de overheid als co-partner.

5.4.3 Aanbeveling 2: kentering van een individuele naar een meer collectivistische opvoeding creëren

Uit het onderzoek bleek dat voelen van een grote verantwoordelijkheid een belemmerend effect heeft op goed ouderschap. We zagen ook dat gezinnen met migratieachtergrond vaak moeite hebben met de individualistische manier van opvoeden in België, maar ook gezinnen zonder migratieachtergrond de druk van het individualisme voelen. Verantwoordelijkheid rond kinderen is in onze samenleving effectief heel erg verengd naar ouders alleen. Ouders krijgen te veel het gevoel dat ze alleen verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen en zij op eigen houtje een “kind dat in de maatschappij past en meekan” moeten creëren. Met andere woorden: **opvoeden is een individuele verantwoordelijkheid geworden, terwijl kinderen van iedereen zijn, van de maatschappij**. Het zijn tenslotte de volwassenen van morgen.

Het kan utopisch klinken, maar er moet een waar pleidooi gevoerd worden voor ouders op politiek en maatschappelijk niveau. Er moet een beeld gecreëerd worden waarin ouders merken en voelen dat ze er niet alleen voor staan. Een soort van Jommekesstrip, waarin Jommeke wordt aangesproken door de buurman, de champetter en de pastoor. We moeten weg van het louter individualistische opvoeden en opvoeden terug een maatschappelijke, meer collectivistische zaak maken.

Een bijkomend onderzoek zou hiervoor aangewezen zijn. **Een onderzoek dat expliciet inzet op de drempels rond ouderschap**. Wat maakt ouderschap mogelijk? Wat maakt het moeilijk? Welke drempels worden ervaren? Welke manieren kunnen worden ingezet om de drempels te verlagen? Inzichten van dit onderzoek zouden beleidsmakers moeten helpen om ouderschap gemakkelijker te maken, vanuit de overtuiging dat dit belangrijk is voor de gehele maatschappij. We moeten het individualistische aspect van de opvoeding loslaten en opentrekken naar een meer maatschappelijke taak. Ook hier kan het samen doen, wonderen doen!

5.4.4 De rol van de overheid

Beide aanbevelingen hebben als doel om de overheid te sensibiliseren rond het belang van gelijkwaardig ouderschap. Anderzijds hebben de beleidsmakers een grote rol te spelen in de sensibilisatie rond gelijkwaardig ouderschap naar de samenleving toe. Zij moeten mee inzetten op het voorkomen van het enge en éénduidige beeld dat moeders de voornaamste zorgfiguur is en vaders meer aansporen om een zorgende rol op te nemen.

Doorheen de rondetafelgesprekken hebben we al een aanzet gegeven tot de beeldvorming van genderstereotype rollen en beroepen. Ouders die zich meer en meer bewust zijn van deze genderstereotypen zullen met deze bewustwording aan de slag gaan tijdens hun opvoeding en bepaalde keuzes mogelijks anders maken. Deze bottom-up benadering is niet voldoende. Ook van bovenaf moet er met zorg omgegaan worden met beeldvorming en genderstereotypering. Net zoals de overheid al jaren inzet op het vergroten van diversiteit in de media, moet ook de nodige aandacht worden besteed aan het wegwerken van stereotypering.

Ouders moeten praktisch gezien de tijd krijgen om betrokken te zijn op hun gezin, om de opvoeding op een goeie manier te combineren met arbeid. Het overheidsbeleid moet inzetten op een wetgeving die betrokken ouderschap ondersteunt. Dit kan bijvoorbeeld door middel van ouderschapsverlof, flexibele werkregelingen en financiële ondersteuning.

Wat arbeid betreft, zou het wenselijk zijn dat het omdenken van rollenpatronen ook in het bedrijfsleven ingang vindt waardoor de weg wordt geëffend en vaders even gemakkelijk als moeders een verlofstelsel kunnen opnemen. **Het beeld van de deeltijds werkende man moet genormaliseerd worden en dat kan volgens sensibiliseringsacties en voorbeeldfuncties.**

Laatst stond het artikel van Frank Boeckx in de Vlaamse kranten. Deze voormalige profvoetballer besloot om zijn voetbalcarrière aan de kant te schuiven om de zorg van zijn 2 kinderen samen met zijn vrouw op te nemen (Geril, 2023). Dit voorbeeld helpt om het beeld van de man die kiest voor een duidelijke zorgtaak voor de kinderen ten koste van de carrière kracht bij te zetten. Verder kan het inspelen op de introductie en normalisering van mannelijke zorgfiguren.

Het mag duidelijk zijn, het vergroten van gedeeld en betrokken ouderschap op maatschappelijk niveau vereist een gezamenlijke inspanning van ouders, werkgevers, gemeenschappen en de overheid. Door deze aanbevelingen te overwegen en te implementeren, kunnen we een omgeving creëren waarin ouders worden aangemoedigd en ondersteund om samen actief betrokken te zijn bij de opvoeding van hun kinderen.

6. Algemeen besluit

De bachelorproef kwam tot stand in samenwerking met Home-Start Vlaanderen en het kenniscentrum Gezinswetenschappen door een actieve verkennende rol te spelen in het project “gedeeld en betrokken ouderschap”.

In dit werk hebben we de invulling van het ouderschap in beeld gebracht. We onderzochten hoe ouderschap wenselijk wordt ingevuld en vergeleken dit met hoe ouderschap effectief wordt beleefd. We deden dit vanuit het perspectief van ouders die spraken over hun eigen ouderschap en over het ouderschap van hun partner. Het doel was om een zicht te krijgen op welke manier ouders hun gezinsleven organiseren en hoe ‘gelijkwaardig’ partners zich daarvoor (kunnen) inzetten. De bevindingen van deze bevraging toetsten we af a.d.h.v. een theoretisch sociologisch en cultuursensitief kader.

We stelden vast dat er een aantal steunende factoren zijn die ouders net versterken in hun ouder zijn. Het ervaren van ondersteuning is een grote hulp, zeker als blijkt dat partners hulp ervaren van elkaar. De voornaamste elementen die gelijkwaardig ouderschap ondersteunen zijn een bevredigende taakverdeling tussen partners, het maken van duidelijke afspraken en elkaar waarderen in hun ouderlijke rol.

Daarnaast stelden we een aantal belemmerende factoren vast die moeders en vaders bemoeilijken in hun rol als ouder. Een onevenwichtige work-life balans of de problematiek van alleenstaand ouderschap maken het ouderschap pittig. Maar een veel voorkomende moeilijkheid wordt ervaren als samenwerking tussen 2 (ex-)partners niet goed tot stand komt. M.a.w. als de verwachtingen van de invulling van ouderschap verschilt, zorgt dit in belangrijke mate spanningen in het gezin.

De aanwezigheid van genderstereotype taakverdeling kan een hulp, maar ook een last zijn. Vanuit sociologisch perspectief stellen we vast dat sociale normen deze stereotyperingen in de hand werken. Moeder blijven zo de voornaamste taak opnemen op vlak van zorg voor de kinderen en het huishouden. Zij plannen hun werksituatie zodanig in dat ze deze taken kunnen combineren. Ze voelen daarenboven een druk rond het gevoel van verantwoordelijkheid die zij ervaren om een “gesocialiseerd kind” af te leveren aan de maatschappij. Dit brengt ons bij de individualistische maatschappij waarin wij in België leven. Opvoeden is een zaak geworden van enkele individuen rond het kind en wordt losgetrokken van de rest van de samenleving. Tijdens de rondetafelgesprekken werd duidelijk dat Belgische ouders de voordelen inzien – en bijgevolg wat vragende partij zijn - van een meer collectivistische opvoeding.

Vanuit een cultuur-sensitieve opvoeding wordt het verschil tussen individualistisch en collectivistische eveneens aangehaald. Ouders met verschillende achtergronden leggen andere nadrukken in hun opvoeding, waardoor al eens conflicten tussen waardepatronen op school en thuis ontstaan.

De aanleiding van dit onderzoek is er gekomen om na te gaan of we ouders (al dan niet in een maatschappelijk kwetsbare situatie) kunnen bevestigen of stimuleren om een actieve en gelijkwaardige rol in de opvoeding te laten opnemen. Kan een gezinsondersteunende organisatie daar een rol bij spelen.

Desondanks het enthousiasme tijdens de rondetafelgesprekken, is het op dit moment moeilijk om te weten of het gesprek wel degelijk heeft bijgedragen tot een betere bewustwording van gelijkwaardig

ouderschap bij ouders en vrijwilligers. Uit feedback (cfr. casus in punt 5.3.1) kunnen we voorzichtig concluderen dat er alvast iets van is blijven hangen. Het zaadje is geplant, maar het heeft nog water en voedingsstoffen nodig. Deze voedingsstoffen kunnen er maar komen als ook de samenleving meer kan evolueren naar een meer effectieve, meer evenwichtige rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Daarvoor is bewustwording nodig op maatschappelijk vlak, wat op zijn beurt inspanningen vraagt op vlak van beleidsmaatregelen en een verandering van beeldvorming.

Om beleidsmakers daartoe te brengen, is het raadzaam om vanuit het sociale werkveld aandacht te blijven vestigen op het belang van dit thema en het een plaats toe te eigenen binnen het maatschappelijke debat.

Ik heb dit thema gekozen omdat allerlei redenen. Vooreerst omdat het mijn interesse wekt en nauw aansluit bij mijn eigen wereld. Als moeder van 3 kinderen en een man die vaak voor lange periodes in het buitenland verblijft (werkgerelateerd), ervaar ik het verschil van gedeelde taken constant. Mijn leven wisselt zich af tussen momenten dat ik alleen instaat voor de zorg van de kinderen en de huishoudelijke taken en tussen momenten dat we met 2 zijn om de zorgen en de taken te delen. Dit gaat dan enkel om praktische taken. Ik ervaar niet de lasten van alleenstaande ouders die er ook financieel en moreel alleen voor staan, of van migratiegezinnen die een evenwicht tussen de waarden en normen van 2 verschillende socio-culturele achtergronden.

Daarnaast ben ik ook werkzaam bij Home-Start Domo vzw. Dat liet me toe om zowel vanuit mijn rol als student als vanuit mijn rol als werknemer dit project uit te werken. Deze combinatie maakte het soms wat moeilijk (waar is de lijn tussen student en werknemer?), soms ook gemakkelijker (ik kon vanuit beide perspectieven mijn inbreng doen), maar vooral verrijkend. Het was boeiend om de rondetafelgesprekken te leiden en met moeders en vaders van verschillende achtergronden in gesprek te gaan over ouderschap, te ontdekken waar ze kracht uithalen en waar de moeilijkheden liggen.

Dit thema zal blijven beroeren. Ouders zijn zoekende om de sociale druk en de maatschappelijke verantwoordelijkheid rond opvoeding aan te pakken en zijn vastberaden om een goeie oplossing te vinden. Ze zullen blijven streven naar een balans waarin het ouderschap, partnerschap en persoonlijke ontwikkeling in evenwicht kunnen komen. Of het nu om steun van de partner gaat, van het informele netwerk of (semi)professionele hulpverleners en organisaties, één ding is zeker: het samen doen, kan wonderen doen!

7. Bronnenmateriaal & Literatuurlijst

Bogaerts, S. (2007). *Gezinnen uitgedaagd: thema's uit de gezinssociologie*. Maklu.

Bracke, P., Van De Putte, B., Van Houtte, M., & Vermeersch, H. (2013). *Sociologie, een hedendaagse inleiding*. Lannoo.

Bucx, F., & de Roos, S. (2015). *Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen. Een terugblik en verkenning*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 13 maart 2023, van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2015/09/18/opvoeden-in-niet-westerse-migrantengezinnen>

De Gendt, T. (2019). *Papa hoort er ook bij: Vaders toelaten in het leven van kinderen*. (1ste editie). Lannoo.

Debruyne, H. (Host). (2023, 8 januari). Zeitgeist: De staat van het gezin (nr. 1)[Podcastaflevering]. In *Zeitgeist*. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van <https://klara.be/lees/zeitgeist-de-staat-van-het-gezin-1>

De Winter, M. (2012). *Socialization and Civil Society: How Parents, Teachers and Others Could Foster a Democratic Way of Life*. Springer Science & Business Media.

Ellemers, N. (2018). Gender Stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>

Expoo.be. (z.d.). Ouderschap versterken : literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met preventieve voorzieningen. www.expoo.be. Geraadpleegd op 17 maart 2023, van <https://www.expoo.be/ouderschap-versterken-literatuurstudie-over-opvoeding-in-migrantengezinnen-en-de-relatie-met-preventieve-voorzieningen>

Franken, M. (2003). *Vaderboekje*. Publicaties Vlaanderen.be. Geraadpleegd op 25 november 2022, van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/912>

Geldof, D. (2019). *Superdiversiteit: Hoe migratie onze samenleving verandert* (2de editie). Uitgeverij Acco.

Geril, J. (2023, 6 april). “Ik heb mijn kinderen gemaakt. Ik moet voor hen zorgen.”: Frank Boeckx over plotse exit bij Anderlecht. *Het Nieuwsblad*. Geraadpleegd op 6 april 2023, van https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20230405_96721818

Home-Start Domo vzw. (2021, 30 november). Aanvraag voor subsidiëring in het kader van de Projectoproep “Gedeeld en betrokken ouderschap” [Projectoproep]. Geraadpleegd van [Projectdossier GedeeldOuderschap Home-Start.pdf](#)

Lamb, M. E. (Ed.). (2010). *The role of the father in child development* (5th ed.). John Wiley & Sons, Inc..

Lemaire, S. (Host). (2021, Juni 11). Vaders vandaag (seizoen 2, aflevering 35) [Audio podcast episode]. In *De wereld van Sofie*. VRT Max. <https://www.vrt.be/vrtnu/podcasts/radio1/d/de-wereld-van-sofie/2/vaders-vandaag/>

Luyten, D., Van Crombrugge, H., & Emmerly, K. (2017). *Het gezin in Vlaanderen 2.0: Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid*. Garant.

- Meeussen, L., Van Laar, C., & Van Grootel, S. (2019). How to Foster Male Engagement in Traditionally Female Communal Roles and Occupations: Insights from Research on Gender Norms and Precarious Manhood. *Social Issues and Policy Review*, 14(1), 297–328. <https://doi.org/10.1111/sipr.12060>
- Meeussen, L., Van Laar, C., & Verbruggen, M. (2019). Looking for a Family Man? Norms for Men Are Toppling in Heterosexual Relationships. *Sex Roles*, 80(7–8), 429–442. <https://doi.org/10.1007/s11199-018-0946-0>
- Musschoot, D. (2020, 25 september). *Toen geluk nog heel gewoon was: Hoe het Vlaamse gezin in honderd jaar helemaal veranderde*. Lannoo.
- Ouders van nu. (2020, 8 december). Opgroeien met één ouder, wat doet dat met een kind? www.oudersvanu.nl. Geraadpleegd op 19 april 2023, van <https://www.oudersvanu.nl/kind/opvoeden/opgroeien-met-een-ouder-wat-doet-dat-met-een-kind/>
- Pels, T. V. M., Distelbrink, M. J., Postma, L., & Geense, P. H. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext: review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Sertyn, P. (2023, 8 maart). *Voor de jongste vrouwen is de loonkloof passé, voor andere vrouwen nog lang niet*. De Standaard. Geraadpleegd op 8 maart 2023, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20230308_94968757
- Sieckelincx, S., De Haan, M., & De Ruyter, D. (2017). Redactioneel: Themanummer over het werk van Micha de Winter. *Pedagogiek*, 37(2), 69–74. <https://doi.org/10.5117/ped2017.2.siec>
- Statbel. (2021, 30 april). *Deeltijds werk nog steeds een vrouwenzaak, ondanks sterkere stijging bij mannen*. Geraadpleegd op 12 maart 2023, van <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/deeltijds-werk-nog-steeds-een-vrouwenzaak-ondanks-sterkere-stijging-bij-mannen>
- Thys, T. (2019, 7 november). *Vaders zijn evenwaardige opvoedingsfiguren*. Sociaal.Net. Geraadpleegd op 25 november 2022, van <https://sociaal.net/opinie/vaders-evenwaardige-opvoedingsfiguren/>
- Van Crombrugge, H., Mortelmans, D., Verstraeten, D., Raphael-Leff, J., Vandewaerde, S., Van Hove, G., Verhaeghe, P., Verschueren, K., Van Den Bergh, B., Van Ranst, N., Vanderweyden, K., Duindam, V., Deven, F., Peeters, J., & Michielsens, M. (2003). *Vaders In Soorten: vaders in soorten en maten gewikt en gewogen*. Lannoo.
- Van Den Berg, F. (2017). Gelijkwaardig samenwerken met ouders. In *Kinderopvang*. Springer Science Business Media. <https://doi.org/10.1007/s41189-017-0138-2>
- Van Der Horst, F. C. P., Lucassen, N., Kok, R., Sentse, M., Lieneke, J., Van Rosmalen, L., & Luijk, M. P. C. M. (2020). *Opgroeien in het hedendaagse gezin: inleiding in de gezinspedagogiek*. Lannoo Campus.
- Van Leeuwen, K., & Van Crombrugge, H. (2012). *Gezinnen in soorten*. Garant.
- Vlaamse Overheid. (z.d.). Ouderschapsverlof. www.vlaanderen.be. Geraadpleegd op 7 februari 2023, van <https://www.vlaanderen.be/ouderschapsverlof>

Wikipedia-bijdragers. (2019, 26 januari). *Gelijkwaardig ouderschap*. Geraadpleegd op 30 oktober 2022, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Gelijkwaardig_ouderschap

Wikipedia-bijdragers. (2022, 25 september). *Gezin*. Wikipedia. Geraadpleegd op 8 oktober 2022, van <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gezin>

Women, Business and the Law. (z.d.). World Bank. Geraadpleegd op 31 oktober 2022, van <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/b60c615b-09e7-46e4-84c1-bd5f4ab88903/content>

Zijkant. (2022, 23 juni). *Vaders weten waarom*. Geraadpleegd op 30 oktober 2022, van <https://www.zijkant.be/vaders-weten-waarom/>

8. Overzicht figuren

Figuur 1 – Organigram Home-Start Vlaanderen

Figuur 2 – Codeboom onderzoek Gedeeld en Betrokken Ouderschap

Figuur 3 – Percentage deeltijds werk bij loontrekkenden (1983 – 2020)

Figuur 4 – Opvoedingsstijlen – het 3x3 model van Baumrind

Figuur 5 – Contextueel model opvoedingsstijl naar Darling & Steinberg

Figuur 6 – Het ecologisch model van menselijke ontwikkeling van Bronfenbrenner

9. Bijlagen

Bijlage 1 – Logboek contacten Project Gedeeld & Betrokken Ouderschap

Bijlage 2 – Overzicht rondetafelgesprekken

Bijlage 3 – Leidraad rondetafelgesprekken Gedeeld & Betrokken Ouderschap

Bijlage 4 – Toestemmingsformulier

Bijlage 5 – Cirkelschema (voor de vraag over netwerk)

Bijlage 6 - Korte samenvatting per geleid rondetafelgesprek Gedeeld en Betrokken Ouderschap

Bijlage 7 – Sjabloon Samenvattend schrijven

Bijlage 8 - Fotoreportage rondetafelgesprek Hasselt

Bijlage 1 – Logboek contacten Project Gedeeld & Betrokken Ouderschap

Logboek Project Gedeeld & Betrokken Ouderschap Barbara Dergent	
Datum	Omschrijving
24/nov/22	Studiedag Lerend Netwerk Vaders - over vaderbetrokkenheid in gezinnen in kwetsbare situatie
5/dec/22	Samenkomst projectgroep + Lerend Netwerk rond Gedeeld & Betrokken ouderschap met alle Home-Start medewerkers
17/dec/22	Studienamiddag rond Gedeeld & Betrokken ouderschap met L. Tavecchio - Odisee Campus Schaarbeek
10/jan/23	Afstemming met Laura Volcke (student) ivm aanpak rondetafelgesprek Aarschot
10/jan/23	Telefonisch overleg met Riet Meheus - Home-Start Aarschot, Diest, Scherpenheuvel-Zichem
12/jan/23	Gesprekleder tijdens rondetafelgesprek bij Home-Start Aarschot, Diest, Scherpenheuvel-Zichem
17/jan/23	Afstemming met Nathalie (student) ivm aanpak focusgroep Leuven
17/jan/23	Overleg met Hanne Gijbels - Home-Start Leuven
19/jan/23	Gesprekleder tijdens rondetafelgesprek bij Home-Start Vilvoorde/Zaventem
24/jan/23	Gesprekleder tijdens rondetafelgesprek bij Home-Start Leuven
26/jan/23	Online samenkomst projectgroep
27/jan/23	Overleg bachelorproefbegeleider Philippe Noens ivm inpassing en taakverdeling rondetafelgesprekken
27/jan/23	Telefonische afstemming ivm rondetafelgesprek Home-Start Hasselt met Mieja Engelen
1 - 2/feb/23	Samenvattend schrijven - best practice opmaken + bezorgen aan Philippe Noens
4/feb/23	Tussenpersoon tussen kwetsbare mama en student voor het regelen van een individueel gesprek
6/feb/23	Online overleg rond rondetafelgesprekken in Hasselt: wie doet wat?
7/feb/23	Bedenking met bachelorproefbegeleider ivm inzet van inbreng van vrijwilligers (focussen op eigen gezin, of gezin dat ze begeleiden?)
15/feb	Telefoongesprek met Thamara ivm rondetafelgesprek van donderdag in Hasselt
16/feb/23	Rondetafelgesprek met 7 door Home-Start ondersteunde gezinnen te Hasselt
	Opstart analyse gesprekken
2/03/2023	Update ivm project gegeven aan alle HS medewerkers
9-13/03/2023	Coördineren afspraak voor individueel interview van student Nathalie bij het gezin van vrijwilliger Liliane en fotografe Iratxe.
15/03/2023	Ontvangen van samenvattingen rondetafelgesprekken
20/03/2023	Overleg projectgroep Gedeeld & Betrokken ouderschap
30/03/2023	Vergadering rond opmaken analysekader en coderingsboom
30/3 - 15/05/2023	Codering en analyse
24/04/2023	Overleg omtrent analyse en rapportering
5/05/2023	Overleg omtrent analyse en rapportering
10/05/2023	Afspraken rondetafelgesprek in Hasselt met vaders
12/05/2023	Kort overleg met BP begeleider i.v.m. onderzoek
12/05/2023	Rondetafelgesprek met vaders
17/05/2023	Afronding resultaten onderzoek - bezorgd aan Ph. Noens & Karlien Craps
24/05/2023	Feedback ontvangen van K. Craps i.v.m. resultaten onderzoek + verwerking ervan
25/05/2023	Laatste overleg i.v.m. bachelorproef met Philippe Noens

Bijlage 2 – Overzicht rondetafelgesprekken

	Datum	Gesprek over ouderschap met vrijwilligers	Gesprek over ouderschap met ouders	Contactpersoon HS en student
Diest-Scherpenheuvel-Zichem-Aarschot	Do 12 januari 2023	9 vrijwilligers: 4 mannen, 5 vrouwen		Plaatselijke coördinator: <i>Riet Meheus</i> Gespreksleider: <i>Barbara Dergent</i> Notulist: <i>Laura Volcke</i>
Leuven	Do 19 januari 2023		4 ouders: 3 vrouwen, 1 man	Plaatselijke coördinator: <i>Sarah Ceustermans & Hanne Gijbels</i> Gespreksleider: <i>Barbara Dergent</i> Notulist/gespreksleider: <i>Nathalie Nkalamo Mumba</i>
Vilvoorde – Zaventem	Di 24 januari 2023	5 vrijwilligers + 1 coördinator: 6 vrouwen		Plaatselijke coördinatoren: <i>Kathleen Vaeremans</i> (Vilvoorde) & <i>Barbara Dergent</i> (Zaventem) Notulist/gespreksleider: <i>Barbara Dergent</i>
Leuven	Di 31 januari 2023	6 vrijwilligers: 6 vrouwen		Plaatselijke coördinatoren: <i>Sarah Ceustermans & Hanne Gijbels</i> Notulist/gespreksleider: <i>Koen Vaerewijck/Sibylle Van Eetvelde</i>
Lier	Do 2 februari 2023	4 vrijwilligers + 1coördinator: 1 man, 4 vrouwen		Plaatselijke coördinator: <i>Cindy Daems</i> Notulist/gespreksleider: <i>Birgitte Deré</i>
Hasselt	Woe 15 februari 2023	5 vrijwilligers: 4 vrouwen, 1 man		Plaatselijke coördinator: <i>Anja Van Put</i> Notulist/gespreksleider: <i>Sylvie Muylle/Sam Vandeveld</i>
Hasselt	Do 16 februari 2023		7 ouders: 7 vrouwen	Plaatselijke vertegenwoordiger: <i>Mieja Engelen</i> Gespreksleider: <i>Barbara Dergent</i> Notulist/gespreksleider: <i>Thamara Cruz Barajas</i>
Aalst	Do 23 februari 2023	3 vrijwilligers: 3 vrouwen		Plaatselijke coördinator: <i>Anna Robijns</i> Gespreksleider: <i>Klodiana Isufi</i> Notulist: <i>Sofie Coenen</i>
Hasselt	Vrij 12 mei 2023		Bijkomende rondetafelgesprek met 8 vaders	Plaatselijke coördinator: <i>Anja Van Put</i> Gespreksleider en notulist: <i>Barbara Dergent</i>

Bijlage 3 – Leidraad

Inleiding

Welkom allemaal

Door middel van een groepsgesprek met een aantal ouders proberen we ons te informeren en te begrijpen en hoe ouders vandaag **(na)denken en spreken over gelijkwaardig en betrokken ouderschap** (wat we vertalen als ‘gedragen’ ouderschap en ‘samen’ opvoeden). De bedoeling van dit gesprek is om d.m.v. een aantal vragen te komen tot een genuanceerd inzicht in hoe de deelnemers aan het gesprek hun (gedragen) ouderschap beleven (en willen beleven).

Het gesprek wordt opgenomen om de **verslaggeving** nadien makkelijker te maken. Let wel, jullie inbreng wordt anoniem behandeld. Het verzamelde materiaal wordt nadien gebruikt in een publicatie (citaten en quotes) en een nota met een algemeen overzicht van de bevindingen uit de gespreksavonden.

Deze leidraad is geen checklist: de nadruk van de leidraad ligt niet op het stellen van *alle* vragen. Het doel van deze leidraad is om **interactie tussen de deelnemers** uit te lokken. Sommige vragen zullen hierin gemakkelijk slagen, terwijl andere vragen weinig onmiddellijke interactie uitlokken en meer extra interventies (bv. gerichte – deelnemers gericht aanspreken - tussenvragen) vragen. De vragen hoeven geen lang betoog, je kan er meteen over in gesprek met de deelnemers.

Doe een korte kennismakingsronde (naam, ouder van..., vrijwilliger/ouder, ...)

DEEL I: VERKENNEN (GELIJK-WAARDIG) PARTNERSCHAP EN (GEDRAGEN) OUDERSCHAP (20')

“We schuiven enkele stellingen naar voor. Jullie mogen antwoorden op basis van eigen ervaringen en gedachten bij elke stelling.”

De gespreksleider kan elke deelnemer **rode (niet akkoord) en groene (akkoord) post-its** geven. Een deelnemer kan dan:

- (a) de voor hem/haar passende gekleurde post-it op een bordschema hangen en nadien voorzien van een gesproken antwoord of
- (b) alvast enkele staakwoorden dan wel volledige redenen (argumenten, legitimaties ...) op de post-it noteren

Het is aan de gespreksleider om deze opties in goede banen te leiden. Voordeel hiervan is dat bijvoorbeeld ouders die liever niet (te vaak, te veel) aan het woord zijn alsnog hun mening kwijt kunnen.

*!Als er (andere optie) wordt gewerkt met post-its en/of **herverdeling van de ruimte** (d.w.z. deelnemers die afhankelijk van een stelling een bepaalde 'positie' in het lokaal innemen):*

*Eventueel foto nemen van het resultaat aan het bord/de groepsverdeling doorheen de ruimte (cf (onderzoeks)fase **BEELD**)*

Geschreven post-its ophalen en verwerken in verslag van het rondetafelgesprek!

Stelling 1

Een man is thuis de baas.

Stelling 2

Een moeder kan beter opvoeden dan een vader.

DEEL II: VERKENNEN EIGEN OUDERROL ('20)

! De gespreksleider zou er eventueel voor kunnen opteren om deze foto reeds op voorhand 'als huiswerk' te laten opzoeken (eventueel aangevuld met een aantal richtvragen) !

Vraag 1

Toon eens een mooie (interessante, veelzeggende, knappe) foto (eventueel op jullie gsm) van jouw gezin.

- Wie of wat zien we op de foto?
- Waarom heb je deze foto gekozen?

- Wat doe je graag met (of voor) jouw kinderen?
- Wat vind je minder leuk om te doen als mama/papa met (of voor) jouw kinderen?

- Wat vind je belangrijk als mama/papa? [hier al dan niet focus op waarden die ze voor/bij hun kinderen nastreven?]

- Wat voor mama of papa ben jij (of hoop je te worden) voor jouw kinderen? [hier focus op hoe ze zelf als ouder in relatie staan tot hun kinderen, welke ouder ze willen zijn voor hun kinderen: bv. iemand waar ze op kunnen rekenen, die naar hen luistert enz.]

- Wat hoop je dat jouw kind(eren) (later) over jou zegt (zeggen)?

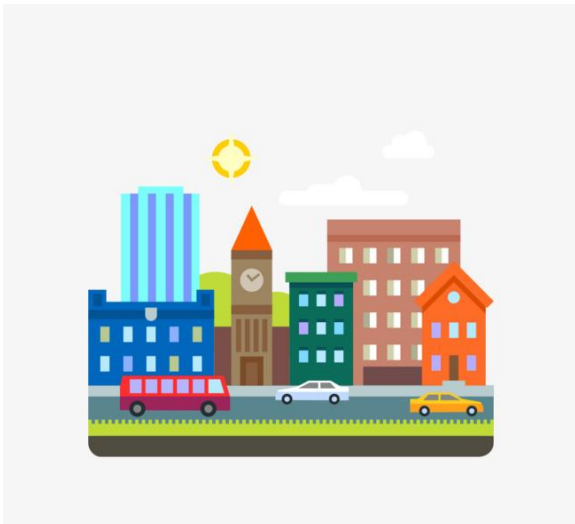
DEEL III: VERKENNEN OUDERROL (EX)PARTNER ('20)

- Wat voor een vader/moeder is je (ex)partner? Hoe zou je hem/haar omschrijven?
- Wat doet hij/zij met (of voor) jouw kind(eren)? Wat vindt hij/zij (niet) belangrijk?
- Waarmee houdt hij/zij zich (liever niet) bezig? Wat doet hij/zij minder graag (wat laat hij/zij over aan jou)?
- => *dezelfde formulering als voorgaande* => Wat vindt je (ex)partner minder leuk om te doen met (of voor) je / de kinderen?] + ook hier vragen naar 'welke mama of papa' hun (ex)partner is (hoopt te zijn)?

DEEL IV: VERKENNEN BETROKKEN(EN) OUDERSCHAP

- Wie steunt jou in jouw ouderrol? Wie zorgt ervoor dat je (een goede) mama/papa van jouw kind(eren) kunt zijn? [*al dan niet in beeld gebracht via plattegrond: verschillende 'betrokken' figuren, zoals leerkracht en buur en grootouder en vriend en collega en ander familielid en ... op plattegrond plaatsen.*]

-
- Wat helpt jou om de mama/papa te zijn van jouw kind(eren)?
-

EINDE: REFLECTIE OF BEDENKING

Maak regelmatig een synthese, na elk onderdeel of op het einde van de avond. Laat **elke deelnemer nog één bedenking of reflectie te laten delen**. Zo is iedereen 'verplicht' om nog even na te denken en vermijd je dat de luidste stemmen het laatste woord hebben. Geef vooraf aan dat het bij deze afsluitende reflecties niet de bedoeling is om nog op elkaar te reageren. Vergeet ook niet ieder van de deelnemers te bedanken voor hun tijd.

Enkele inhoudelijke tips

- Probeer een zo goed mogelijk zicht te krijgen op wat de deelnemer juist bedoelt. **Dit kan je doen door verder toelichting te vragen of door de deelnemer te vragen om concrete voorbeelden te geven** (“Kan je hiervan een voorbeeld geven?”). Probeer te vermijden om zelf met teveel voorbeelden op de proppen te komen.
- Tracht een dieper inzicht te krijgen in hoe deelnemers bepaalde zaken ervaren en appreciëren (“Hoe is dit voor jou? Hoe ervaar jij dit? Wat vind je hier goed aan? Wat vind je hier moeilijk aan?”). **Je kan hierbij ook inpikken op non-verbale signalen die de deelnemer geeft** (“Het klinkt alsof je dit onaangenaam vond? Klopt dat? Kan je daar iets meer over zeggen?”).
- Vraag door naar hoe de deelnemer bepaalde situaties of ervaringen beoordeelt en hierover reflecteert. **Appreciaties en frustraties zijn vaak goede aanleidingen** om verder te reflecteren over een impactcomponent dan wel -item (“Wat vind je hier moeilijk aan? Wat vind je hier goed? Waarom vond je dit onaangenaam? Waarom vind je dit moeilijk? Waarom vind je dit goed? Vind je dit jouw taak? Waarom wel, niet ...”). Gebruik de taal van de deelnemer wanneer je dieper op iets wil ingaan. Herhaal bijvoorbeeld zelf voorbeelden die participanten aanhaalden (“Daar net vermeldde je xxx, kan je dit toelichten? Wat bedoel je met xxx? Maak ook duidelijk wanneer je vindt dat iets niet duidelijk is: dat begrijp ik niet goed, kan je dat even uitleggen?”).

Enkele algemene tips

- Luister aandachtig naar de deelnemers, en laat dit ook merken in je houding. **Een goede gespreksleider zegt meestal niet zoveel**. Maak tijdens het gesprek oogcontact en maak op verschillende verbale en non-verbale manieren duidelijk dat je betrokken bent (knikken, woordjes als “ja, hmm,...” gebruiken, open zithouding,...).
- Maak het gesprek persoonlijk. Bijvoorbeeld: wanneer ouders een kind bij naam noemen, pas je je vraagstelling hieraan aan.
- Verplaats de discussie regelmatig **van een individueel naar een algemeen niveau**: zijn er andere ouders die dit herkennen of die dit net anders zien? (Dit is ook een zin die je kan gebruiken om het gesprek open te trekken als één deelnemer het gesprek te veel naar zich toe trekt)
- Onderbreek een ouder niet midden in een relaas (tenzij deze persoon het hele gesprek dreigt over te nemen). Kom je opeens op een **boeiende vervolgvraag**, schrijf deze dan op zodat je deze vraag later kan stellen.
- Indien de emoties hoog oplopen of indien iemand overstuur geraakt, overweeg dan te wijzigen van onderwerp of om het gesprek even te **pauzeren**. Geef na de afronding van het gesprek (+ apart, niet in de hele groep?) aan dat je merkte dat de deelnemer het moeilijk had. Vraag of de deelnemer daar nog iets over wil vertellen, of het OK is, of hij/zij iemand heeft om daar zo nodig verder op in te gaan?

Bijlage 4 – Toestemmingsformulier

Toestemmingsformulier audio-opname en gebruik van de opname

Ik neem op **[DATUM]** deel aan de rondetafel ‘gedragen en betrokken ouderschap’ georganiseerd door Home-Start Domo in samenwerking met het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool.

1. Ik geef mijn voorafgaande toestemming voor **een audio-opname** van deze rondetafel. Studenten en onderzoekers van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen zullen de opname gebruiken voor het onderbouwen van hun onderzoek naar ‘gedragen en betrokken ouderschap’. De opname of geluidsfragmenten worden niet afgespeeld op studiedagen of andere fora.
2. Ik geef mijn voorafgaande toestemming voor het **citeren** in een publicatie van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen. Dit citeren moet (*aanduiden wat past*)

met voornaam en naam

met een pseudoniem. Suggestie voor pseudoniem:

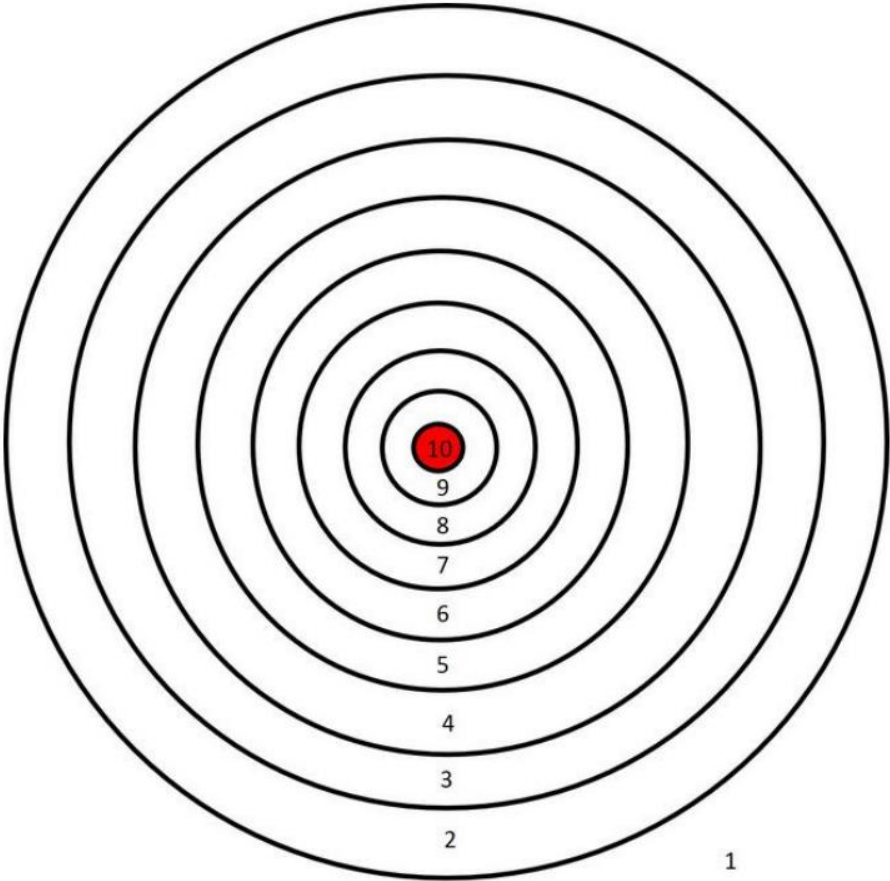
[LOCATIE, DATUM]

Voornaam en naam:

Handtekening

.....

Bijlage 5 – Cirkelschema

Bijlage 6 – Korte samenvatting per geleid rondetafelgesprek Gedeeld en Betrokken Ouderschap

Rondetafelgesprek I

Datum	Donderdag 12 januari
Locatie	Aarschot
Deelnemers	8 vrijwilligers – 1 medewerker
Mijn rol tijdens het gesprek	Gespreksleider
Notulist	Laura Volcke
Aanwezige Home-Start Coördinator	Riet Meheus
Lengte van het gesprek	2u15 (20u – 22u15)
Profiel deelnemers	1 vrijgezel man, 1 man 3x gescheiden 1 alleenstaande moeder, 3 grote kinderen 1 moeder uit kerngezin, 2 uithuzige kinderen 1 moeder uit kerngezin, 3 uithuzige kinderen, reeds 2x grootmoeder 1 moeder uit kerngezin, 2 grote kinderen 1 vader uit kerngezin, 1 tienerzoon 1 gescheiden vader, ziet kinderen sporadisch 1 gescheiden moeder, 2 kinderen, prille nieuwe relatie

Verloop van het gesprek + reflectie

We zijn gestart tegen 20u, want dan waren alle vrijwilligers toegekomen. Eéntje zou volgen online maar deze is vrij snel afgehaakt omdat ze het gesprek moeilijk kon volgen.

Om mezelf te helpen om wat structuur te geven aan het gesprek had ik een korte PPT presentatie gemaakt, dewelke ik bijvoeg in bijlage van deze bachelorproef.

We zijn gestart met de kennismakingsronde vooraleer we aan het eigenlijke gesprek begonnen. De meeste vrijwilligers kenden elkaar al, maar het gaf de gelegenheid aan een nieuwe vrijwilliger, aan Laura en aan mij om de achtergrond van de gesprekspartners te kennen.

We hebben aan de gesprekspartners op het hart gedrukt dat er geen enkele foute antwoorden in dit gesprek kunnen zijn en alles op tafel mag komen, alsook dat alles wat hier gezegd werd binnenkamers moest worden gehouden. Ik had wel het gevoel dat dit goed begrepen werd en de veiligheid van de gesprekscontext benadrukte

Deel I – de stellingen

Rode en groene kaarten werden op tafel gelegd. Bij het horen van de stellingen kon elke persoon een rode (niet akkoord) of groene (akkoord) kaart nemen. Dat was de start van een geanimeerd gesprek dat niet veel begeleiding en ondersteuning vroeg. De gesprekspartners onderhielden het

gesprek om een respectvolle manier, er werd geluisterd naar elkaar en gereageerd op elkaar. Na dit deel viel me op dat de groep al heel wat informatie had gedeeld over hun beleving van ouderschap. Desondanks de ongenueanceerde stellingen werden er toch al een genuanceerd beeld van ouderschap geschetst. Dit was voor mij alvast een geslaagd stukje gesprek.

Deel II – verkennen van eigen ouderschap

Voor dit deel was een foto aangewezen. Enkelen hadden reeds een foto doorgestuurd naar de coördinator, anderen toonden nog snel een foto op hun GSM en nog anderen werkten zonder foto. Deze ronde was minder een echte conversatie, maar eerder het beluisteren van ieders verhaal. Er werden wat bijvragen gesteld door de gespreksleider of hier en daar kwam er een tussenkomst van een andere spreker. **Ik bedacht me later of ik meer interactie kon creëren door vragen te stellen als “herkent iemand dat?” of “Heeft iemand een andere ervaring?” om zo de volgende gesprekspartner aan te duiden.** Dat had misschien dynamischer geweest dan wat we nu deden, nl het rijtje afgaan. Om mee te nemen naar een volgende keer.

Deel III – verkennen ouderschap van (ex)-partner

Ook hier werd er gewerkt met het rondje van de tafel, waarin ieder zijn situatie beschreef. Het viel me wel op hoe moeilijk mensen het hadden om zich enkel op het ouder zijn van de partner te focussen en hoe snel dat verweven kwam met de eigen rol (wat bij de vorige vraag minder opvallend naar voren kwam)

In de voorgaande delen kwam er al een deel van deze informatie naar boven, dus ‘het rondje van de tafel’ was misschien niet de beste manier om deze vraag te benaderen. Ik had beter al ingepikt op wat eerder gezegd was, dat geparafraseerd en van daaruit het gesprek op gang getrokken.

Deze vraag brengt soms wat commotie met zich mee. De verschillen tussen gezinnen vallen hier erg op: er waren dames die hun kinderen helemaal alleen hadden opgevoed/opvoeden, maar evengoed verhalen van koppels die heel harmonieus samenwerken. Deze verschillen konden de gemoederen wel aanwakkeren waardoor er ook emoties bovenkwamen. Tegelijkertijd werd er heel respectvol en ondersteunend gereageerd vanuit de groep.

Deel IV – verkennen van het netwerk

Laura had een document afgedrukt waar concentrische cirkels op stonden. Dit blad werd aan iedere deelnemer gegeven en gevraagd om het eigen netwerk hier even op uit te tekenen. We deden geen ‘rondje’, maar er kwam spontaan een gesprek op gang over de eigen ervaringen van netwerk. Bij de start van het gesprek lag de focus vooral op burens als netwerk en ik had de indruk dat ze in die ‘buren’ bleven hangen, want iedereen heeft wel een verhaal over hulp van/aan burens. Ik ben tussengekomen om dat wat open te trekken en te vragen welke netwerkervaringen er nog waren buiten de burens. Het gesprek bleef rustig op gang, maar ik merkte wel dat iedereen wat moe werd. Het was ook al 22u voorbij en de mensen wilden naar huis. Afronden was dus aangewezen.

Afronding

We gaven nog de gelegenheid aan éénieder aan tafel om nog iets te zeggen over ouderschap, maar iedereen was duidelijk uitgebabbeld. Daar waar bij de start van het gesprek veel nood was om vanalles te vertellen (al dan niet relevant), was het nu duidelijk dat iedereen zijn zegje had gedaan. Restte ons om onze gesprekspartners uitgebreid te bedanken voor ze huiswaarts keerden.

Ik had een heel goed gevoel over het gesprek. Ookal dacht ik op voorhand dat ik erg zenuwachtig zou zijn tijdens het gesprek, was dat absoluut niet het geval. Ik leek een soort van naturel te vinden in het leiden van dit gesprek en dat gaf me een heel goed gevoel en goesting naar meer!

Rondetafelgesprek II

Datum	Donderdag 19 januari
Locatie	Leuven
Deelnemers	4 – enkel ouders
Mijn rol tijdens het gesprek	Gespreksleider
Notulist	Nathalie Nkalamo Mumba
Aanwezige Home-Start Coördinator	Sarah Ceustermans, Hanne Gijbels, Lena Vandenstein (stagiaire)
Lengte van het gesprek	1u15 (13u – 14u15)
Profiel van de ouders	1 alleenstaande moeder met een kind van 15m, 1 moeder uit een kerngezin met 3 kinderen, 1 moeder uit een kerngezin met een jonge tweeling van 1j, 1 vader uit een kerngezin met 3 kinderen waar de oudste gezondheidsproblemen heeft

Verloop van het gesprek + reflectie

Om stipt 13u was iedereen aanwezig, op 1 persoon na die had aangekondigd om 15 minuten later toe te komen. Op voorhand werd ook al aangegeven door een aantal gesprekspartners dat de tijd beperkt was (1,5u beschikbaar) maar op het moment zelf kondigde één van de ouders aan dat hij om 14u al een andere afspraak had. We hebben dan beslist om snel op te starten.

De kennismakingsronde verliep ietwat chaotisch. 1 van de 4 deelnemers had Nederlands als moedertaal, de andere deelnemers kenden een verschillend niveau van Nederlands. De ene was al wat makkelijker verstaanbaar dan de andere. Vooral de enige man in het gezelschap was soms moeilijk te verstaan maar net hij vertelde graag over dingen die niet persé relevant waren. Hij vertelde honderduit over hoe hij momenteel problemen ervaart op het werk en was niet te stoppen. Ik zag al andere deelnemers zenuwachtig schuifelen op hun stoel o.w.v. de irrelevantie van het gesprek. Als gespreksleider heb ik het momentum moeten nemen om hem te stoppen en de focus terug op het gesprek rond ouderschap te zetten.

Deel I – de stellingen

Na de uitgelopen kennismakingsronde zijn we begonnen aan de stellingen. Net zoals bij het vorige gesprek ontstond hier wel degelijk een rondetafelgesprek waarbij de ene ouder inspeelde en reageerde op wat de andere zei. Desondanks de vele verschillende culturen werd best unaniem geantwoord bij de stelling “mannen zijn de baas in huis”. Het viel me op hoe vooral de moslima’s

voor het eerst een woord 'gelijkwaardig ouderschap' in de mond namen. Bij de vraag of moeders betere ouders zijn dan vaders was het wel opvallen hoe de allochtonen traditionele antwoorden gaven dan de autochtone moeder. De allochtonen bevestigden dat moeders betere ouders zijn omdat ze geduldig en zorgend zijn en de vader vaak afwezig is in de opvoeding en voorrang geeft aan werk. De autochtone moeder gaf meer betekenis aan de spelende rol die een vader kan opnemen.

Dit gesprek liep vlot en goed. Er waren weinig bijvragen nodig.

Deel II – verkennen van eigen ouderschap

De fotoronde. Foto's werden vlot gevonden en beschreven. Ook hier werd eerder een rondje gedaan waarin ieder zijn zegje kon doen. De reflectie van het vorige gesprek had ik nog niet gemaakt toen ik aan dit gesprek begon. 2 van de 4 gesprekspartners hebben nog hele kleine kindjes (minder dan 1,5j). Zij kijken meer over welke waarden en normen zij in de toekomst willen meegeven. De ouders die al oudere kinderen hebben kunnen hier al concreter op antwoorden. Respect was ook hier weer een algemene deler.

De man in ons gezelschap had het wat moeilijk om zijn ouderschap te beschrijven, maar dat had in mijn ogen te maken omdat hij momenteel in een nogal moeilijk thuissituatie zit: zware medische problemen bij één van de kinderen, gecombineerd met zijn eigen moeilijkheden op het werk geven zware spanningen in het gezin. Hij leek zijn eigen rol als ouderschap daardoor in vraag te stellen. Het was niet makkelijk om te verstaan wat hij nu eigenlijk wou zeggen en waar hij naartoe wilde, maar als gesprekspartner heb ik mijn best gedaan om naar zijn verhaal te luisteren, te parafaseren en nieuwe bijvragen te stellen.

Na dit onderdeel gaf de man aan dat hij dringend door moest naar zijn nieuwe afspraak en heeft het gesprek jammer genoeg verlaten.

Deel III – verkennen ouderschap van (ex)-partner

We blijven met 3 vrouwen over in ons gesprek. De situatie van elk van hen is verschillend, dat maakt het interessant. We hebben een alleenstaande moeder, een traditioneel gezin waarin beide ouders evenveel zorg opnemen en een traditioneel gezin waarin de moeder als enige de opvoedende rol heeft opgenomen. Echt veel interactie was er helaas niet in het gesprek omdat ook 2 van de 3 dames ondertussen aangaf van niet veel tijd meer te hebben alvorens te moeten vertrekken naar een volgende afspraak. Bij de moeder die geen steun heeft ondervonden van haar partner, riep deze vraag wel wat emoties op. Ze had het even moeilijk en kon de tranen niet bedwingen. We hebben haar goed ondersteund, haar de tijd gegeven om even terug op adem te komen en alsnog haar verhaal te doen. De lokale coördinator die de mama goed kent en vorige week nog een gesprek met haar heeft gedaan, kon nog helpen met een tussenkomst dat een troostend effect op haar had.

De twee vrouwen willen vertrekken, maar ik vraag ze alsnog vriendelijk of ze snel nog iets willen vertellen over het volgende deel. Gelukkig zeggen ze toe.

Deel IV – verkennen van het netwerk

Helaas hebben we hier weinig conversatie over kunnen opbrengen o.w.v. de haast die een aantal deelnemers hadden om te vertrekken. Ook hier eerder beschrijvende antwoorden. Opvallend bij deze groep t.o.v. de vorige groep (louter vrijwilligers) was dat het netwerk nauwelijks of niet aanwezig is bij deze mensen. Ze hebben geen familie in de buurt en vrienden maken lijkt ook niet erg evident. Dat gaf ook de nodige emotioneel beladen woorden met zich mee als "eenzaamheid", "depressieve gevoelens",... maar gelukkig ook woorden als "hoop" of "beterschap" voor de

toekomst. Ik vond het jammer dat net dit stuk, met die beladen woorden, zo snel afgehaspeld moest worden en we hier niet meer conversatie over hebben kunnen installeren. Het geeft me alleszins een reflectiepunt mee voor komende rondetafelgesprekken: laat je gesprekspartners echt wel voldoende tijd uittrekken voor het gesprek en probeer 'laatkomers' en 'vroegvertrekkers' te voorkomen omdat het een domino-effect lijkt te geven. Als er één iemand vroeger vertrekt, komt de hoogdringendheid bij de andere ook sterker naar boven.

Afronding

Uiteindelijk bleef er nog 1 mama over waardoor er niet echt een afronding is geweest. Ik had het wel kunnen doen met haar, maar ben het wat vergeten. We hebben met de mensen rond de tafel wel nog een beetje nagebabbel. Nadat de mama verdwenen was werd er ook nog een 'rondje' gedaan bij de organisatoren van het gesprek. We waren het er over eens dat het jammer was dat de kwaliteit van het gesprek zwaar geleden had onder het vroegtijdige vertrek van 3 van de 4 personen. Vermits we in een sneltrein toch ieders standpunt hebben gehoord, lijkt een vervolggelukkig gesprek niet meer aan de orde. Misschien had het wel een beter resultaat gegeven als we het gesprek halverwege hadden afgerond om op een later tijdstip te hernemen, al denk ik dat het in de realiteit ook wel heel erg moeilijk had geweest om iedereen nog eens opnieuw rond de tafel te krijgen.

Rondetafelgesprek III

Datum	Dinsdag 24 januari
Locatie	Zaventem
Deelnemers	5 vrijwilligers, 1 HS medewerker
Mijn rol tijdens het gesprek	Gespreksleider
Notulist	/
Aanwezige Home-Start Coördinator	Kathleen Vaeremans
Lengte van het gesprek	1u40 (20u – 21u40)
Profiel deelnemers	1 moeder uit kerngezin, 3 tienerdochters 1 moeder uit kerngezin, 3 uithuizige kinderen 1 dame, zelf geen moeder, wel een pluszoon 1 dame, zelf geen gezin 1 moeder uit kerngezin, 3 kinderen in late tienerjaren

Verloop van het gesprek + reflectie

Dit gesprek werd opgezet onder de vorm van een intervisie met de vrijwilligers van Home-Start Vilvoorde (2 personen aanwezig) en Home-Start Zaventem (3 personen aanwezig) samen. De meesten hadden elkaar al ontmoet en kenden elkaar. Ik heb deze intervisie "geleid" en hen ook duidelijk uitgelegd dat het om een project ging voor mijn bachelorproef.

Dit was mijn tweede groep met vrijwilligers. Omdat er 2 van de 5 aanwezigen zelf geen ouder zijn, is het gesprek deze keer niet echt ingegaan op de eigen beleving van ouderschap, maar over de beleving van ouderschap bij de Home-Start gezinnen die ze begeleiden. Het groeide eerder toevallig (zie verder), maar ik vond het zeker zo waardevol!

Deel I – de stellingen

We starten bij de stelling “de man is de baas in huis”. Onmiddellijk werden er 6 rode kaartjes ((eerder) niet akkoord) bovengehaald. Toen ik expliciet vroeg of de man ook de baas in huis is bij hun Home-Start gezin werden 3 van de 6 kaartjes vervangen door groene kaarten ((eerder) akkoord). Dat bracht het gesprek op gang en er ontstond een hele mooie conversatie waarin ieder zijn ervaring deelde, waar naar werd geluisterd, maar ook op werd ingespeeld. Ik vond dat het een meerwaarde was dat we de focus verlegd hebben naar het Home-Start gezin omdat de diversiteit binnen die gezinnen groter is dan de éénvormigheid van Westerse dames bij elkaar. **Iets om te onthouden naar de toekomst bij het afnemen van rondetafelgesprekken bij vrijwilligers: focus op hun Home-Start gezin.** Ondertussen kennen ze dat gezin genoeg om deze hele oefening rond gelijkwaardig ouderschap ook vanuit hun standpunt te bespreken.

Bij de stelling “zijn moeders betere opvoeders” bestaat er altijd wat constellatie. Uiteraard is het nooit ‘zwart-wit’ en al zeker niet binnen de gezinnen in kwetsbare situatie. Elk gezin is anders. In het ene gezin is de moeder zenuwachtig, streng en kort van stof en staat daar een rustigere vader tegenover, in een ander gezin neemt de moeder de rustige en zorgende rol over terwijl de vader enkel ‘superviseert’ en enkel bij grote beslissingen wordt betrokken bij de opvoeding van zijn kinderen. Wie de ‘betere’ opvoeder is doet mensen wat schuifelen op hun stoelen, maar vaak wordt “betrokkenheid” wel gelinkt aan het beter opvoeden.

Deel II – verkennen van eigen ouderschap

Een dankbaar onderdeel om te bespreken in deze groep. We hebben de foto’s achterwege gelaten, we wisten al van bij de voorstellingsronde wie met wat voor soort Home-Start gezin te maken had. Beelden waren hier niet op hun plaats. Er worden heel wat culturele verschillen bovengehaald, verklaringen waarom ouderschap in deze gezinnen ‘op een andere manier’ wordt gedaan dan bij de Westerse ouders. Er komt ook naar boven dat de ouders vaak wel zoekende zijn tussen de opvoedvorm die zij hebben gekend en opvoeden met Westerse waarden & normen. De waarden en normen die naar boven komen in deze groep zijn “durven/mogen fouten maken, vertrouwen, respect, eerlijkheid, empathie, gelijkwaardigheid”. Er ontstaat een interessante discussie ivm de term ‘gelijkwaardigheid’, maar uiteindelijk wordt er afgeklopt op het feit dat gelijkwaardigheid, respect & empathie samen gaan en elkaar in de hand werken.

In dit gedeelte wordt het eigen ouderschap en het ouderschap van de Home-Start gezinnen wat verweven met elkaar, maar dat was eigenlijk best interessant omdat je ziet dat waarden wel eens verschillen, maar even goed ook vaak vergelijkbaar zijn, alleen is de invulling soms wat anders. Neem nu bijvoorbeeld respect: in de islamcultuur gaat dat samen met hiërarchie, maar ook in de Westerse cultuur is respect een basispijler, los van de hiërarchie, maar moet respect worden getoond jegens elkaar (kind naar volwassene, maar ook volwassene naar kind).

Deel III – verkennen ouderschap van (ex)-partner

Ik gebruikte het woord ‘mede-ouder’ wat eerst al een zekere definiëring vroeg. Wat is een mede-ouder juist? Ik heb uitgelegd dat ik het niet ‘vader’ wilde noemen, want het gaat niet enkel vanuit de richting van moeder naar vader, soms is de vader ook de voornaamste opvoeder of de betrokken

ouder die mee rond de tafel zit. Het woord 'ex' hoor ik niet graag, maar het woord 'partner' dekt de lading niet voldoende. Je kan een partner hebben die niet de vader/moeder is van je kinderen, maar de vader/moeder van je kinderen is ook niet persé nog je partner.

Het gaf een onverwachte maar interessante dimensie aan dit stukje gesprek.

Verder ging het hier verder op het elan uit het vorige stukje: veelal neemt de moeder de dagdagelijkse beslissingen en is de vader niet heel vaak aanwezig in het gezin, of althans al zeker niet op het moment van de ondersteuning, maar iedere vrijwilliger merkt wel op dat het bij de grote beslissingen is dat de vader in het gezin ongetwijfeld een grote rol speelt.

Er wordt ook evolutie gezien in de omgang van de vader met de kinderen: zij zijn vaak 'de chauffeur' om kinderen naar buitenschoolse activiteiten te rijden. Opvallend was de tussenkomst van één van de vrijwilligers die al een lichte evolutie had gezien in de vaderrol in haar gezin en de moeder nu ook heel actief aanspoort om bij oudercontacten zelf niet mee te gaan (zij begeleidde als vrijwilliger de mama in het oudercontact), maar als volgende stap de papa mee naar school te nemen.

Deel IV – verkennen van het netwerk

Doorheen het gesprek kwam er al heel wat rond dit thema naar boven, maar ik vat het hier graag nog even samen. De vrijwilligers merken allemaal op dat hun gezin meestal een netwerk kent binnen de eigen gemeenschap. Zo is er een sterke Marokkaanse gemeenschap binnen Zaventem/Vilvoorde die elkaar kennen, opzoeken en elkaars 'village' spelen. Evenzo met Afrikaanse of Syrische gezinnen. Verder was een heel opvallende vaststelling dat al deze gezinnen nog een heel nauw online contact hebben met hun familie in hun land van oorsprong en deze op die manier ook deel uitmaken van het dagdagelijkse netwerk van het gezin. Contacten met ouders van vriendjes komen zelden tot nooit aan bod, of hadden vrijwilligers alvast nog niet opgemerkt. Buren worden wel aangehaald, maar eerder sporadisch.

Afronding

De afronding ging weer heel snel omdat we een beetje 'overtijd' waren gegaan. Da's misschien iets waar ik ook beter rekening mee moet houden in het vervolg en **mijn time-management beter organiseren zodat er nog voldoende tijd is om op een goeie manier af te ronden**. Al bij al ben ik heel erg tevreden over dit gesprek. Ik merkte wel dat ik het in dit gesprek soms moeilijk vond om niet zelf actief te mogen deelnemen, omdat ik een deel van deze gezinnen zelf persoonlijk ken en zelf toevoegingen zou kunnen doen. Ik heb me echter wat kunnen behoeden van deze drang en heb vooral het luisterend oor gespeeld en het gesprek wat verdeeld. Wat ik verder nog merkte is dat diegene die spreekt zich in zijn lichaamshouding vaak tot mij richt (wat normaal is), terwijl ik probeer te bekomen dat de sprekers mét elkaar spreken. Op momenten dat de sprekers onderling gedachten uitwisselden, ben ik dan ook bewust zo weinig mogelijk tussen gekomen om de houding naar elkaar toe niet te onderbreken.

Rondetafelgesprek IV

Datum	Donderdag 16 februari 2023
Locatie	Hasselt
Deelnemers	7 mama's (waaronder 1 stageaire)
Mijn rol tijdens het gesprek	Gespreksleider, gedeeld met Thamara
Notulist	Thamara Cruz Barajas
Aanwezige Home-Start Coördinator	Mieja Engelen
Lengte van het gesprek	2u45 (9u15 – 12u00), met kleine pauze tussenin
Profiel deelnemers	1 moeder uit kerngezin, 2 jonge kinderen, fysische beperking 1 moeder uit kerngezin, 1 jong kind 2 alleenstaande moeders met 2 kinderen (lagere school leeftijd) 4 moeders uit kerngezin, 1 tot 4 kinderen

Verloop van het gesprek + reflectie

Ik keek erg uit naar een nieuw gesprek met ouders uit de ondersteunde gezinnen van Domo Hasselt. De collega's daar hadden hun best gedaan om er een fijne groep van te maken en ontvingen ons met gebak en broodjes op het eind van het gesprek.

Het gesprek was heel aangenaam, de groep kende elkaar al een beetje wat zorgde voor warme en meelevende contacten tussen de mama's. Dat gaf een hele andere sfeer dan de rondetafelgesprek in Leuven waar de ouders elkaar niet kenden.

Thamara en ik hadden het gesprek wat onderverdeeld wat de taak van de gespreksleider betreft. Ik heb de introductie gedaan, de 2 middelste delen en de afronding. Thamara heeft zich ontfermd over deel I en IV.

De meesten spraken heel erg goed en vlot NL, 2 moeders waren soms iets minder gemakkelijk te begrijpen o.w.v. hun taalniveau. Toch was iedereen altijd geduldig en begripvol en hielp waar mogelijk.

Het gesprek zelf liep heel erg vlot. Alle mama's waren heel erg meewerkend en waren enthousiast om hun ervaring te delen. We kregen hele open en pure informatie van hen mee. Er kwam bij elk van hen al eens een emotioneel moment, maar er werd ook gelachen. De feedback van de moeders achteraf was dat ze het fijn vonden om eens over hun ouderschap te praten, maar ook om te luisteren hoe het bij andere gezinnen is. Het helpt om zaken te relativeren en naar waarde te schatten.

Ik voelde me heel erg thuis in deze groep en vond het heel mooi om te zien hoe die mama's elkaar steunden. De gezamenlijke lunch maakte het een hele mooie afsluiter van een intens moment samen.

Deel I – de stellingen

Bij deze stellingen kwam al meteen heel veel informatie naar boven en werd al duchtig gesproken over ouderschap en de taakverdeling tussen man & vrouw. Voor de stelling “de man is thuis de baas” was de meerderheid tegen en kwam al heel snel het concept over gelijkwaardig ouderschap boven. Heel wat moeders gaven aan dat ze niet geloven in “een baas” in huis en al zeker niet als het over de opvoeding van de kinderen gaat. Twee gescheiden mama’s gaven aan dat net dàt de reden was waarom ze weg zijn gegaan bij hun man: hij vond dat hij de baas was en respecteerden de vrouwen niet om wie ze waren en wat ze deden. Een 2-tal mama’s (die een goeie verhouding met hun partner lijken te hebben) onderschreven net wel dat de man de baas in huis was. Een mama zei zelfs letterlijk **“Er kan maar 1 kapitein het schip besturen”**, maar ze vertelde er ook wel bij dat ze heel veel met elkaar spreken over de opvoeding en de mening van de mama ook zeker gehoord wordt vooraleer de vader de finale beslissing maakt. Ik vond dat heel mooi gezegd van die mama en dat was ook een hele krachtige uitspraak.

Bij de stelling “moeders zijn betere opvoeders” werd er heel wat gediscussieerd en durfde meningen (waar/onweer) gedurende dat gesprek nog veranderen bij een aantal personen. Uiteindelijk was de algemene mening wel dat moeders inderdaad een meer zorgende rol opnemen en in deze groep ook vaak de ouder die het meest bezig is met scheppen van het kader. De papa’s uit deze groep zochten vaak de gemakkelijke weg: de kinderen mogen veel of zorg wordt vooral afgeschoven op andere mensen maar ze nemen zelf niet veel van de opvoeding over. In deze stelling kwam naar voren dat betrokkenheid maakt of je veel of weinig van je kind weet en of je gegronde beslissingen kan maken. **Goed kunnen opvoeden is dus eigenlijk niet persé geslachtsgebonden, maar het is de mate van betrokkenheid die telt.**

Een ander opvallend gegeven in dit stuk, is dat ik meer als in andere rondetafelgesprekken het woord “teamwork” heb horen vallen, al deze moeders waren overtuigd dat ouderschap het best als team werd benaderd. Ik had net “Teamwork makes the dream work” als titel van mijn bachelorproef te benoemen, wat me na dit gesprek wel het gevoel gaf dat deze titel wel gedragen wordt door een heel aantal ouders uit dit actieonderzoek. Ik vind het een fijne gedachte.

Deel II – verkennen van eigen ouderschap + Deel III – verkennen ouderschap van (ex)-partner

We zijn gestart met deel II, maar omdat de tijd tikte en we nog weinig tijd overhadden, hebben we deel III uiteindelijk een beetje samen bij dit stukje gevoegd. Er was over de rol van de vader ook al veel gezegd in deel I en kwam in deel II ook geregeld terug.

Persoonlijk vond ik dit een iets minder geslaagd deel. Waarden en normen kwamen wel wat naar boven, maar mss iets te impliciet. Door het analyseren van de transcripten hoop ik hier wat meer info uit te halen, maar er is me na het gesprek niet iets heel opmerkelijks bijgebleven. Er werd geregeld gesproken over verantwoordelijkheid, over het maken van regels en deze consequent toepassen, moeilijk met loslaten en hoe de alleenstaande mama’s worstelen met het alleen doen van hun taak en de tegenwerking van hun ex-man. Dit deel van het gesprek bracht bij zowat elke mama emoties naar boven, vaak om heel verschillende redenen. Ze botsten elks tegen hun demonen: de ene mama omdat ze ondanks haar ziekte en fysieke beperking toch haar best geeft voor haar kinderen en daar te weinig in gehoord of erkend wordt. Dan was er een mama die haar 14-jarige zoon niet meer zag omdat hij onlangs had beslist om bij zijn papa te gaan wonen omdat die geen regels oplegt. De angst dat haar 2 andere zijn weg zullen volgen zit er diep in. Andere mama’s herkenden dat, dat kinderen nu de weg van de minste weerstand kiezen en ze daar botsen tegen hun eigen opvoedkundige waarden.

In deze groep was het echt heel opvallend hoe per gezin de rol van de vader zodanig kon verschillen. Het ging van hele betrokken papa’s, die écht het beste voor hun gezin voorhebben (vb beslissen om met het hele gezin te migreren om de kinderen in België een betere toekomst te kunnen geven) tot

papa's die nauwelijks met hun kinderen bezig zijn (zelden tot nooit hun kinderen in bed steken, op een avondje dat mama niet thuis is de kinderen naar de grootmoeder brengen om zelf op de PlayStation te spelen,...) .

Als ik het zo neerschrijf, zie ik toch wel heel wat waardevolle elementen die zijn verteld waar we uiteindelijk wel iets mee kunnen doen!

Deel IV – verkennen van het netwerk

Deze vrouwen hebben opvallend weinig netwerk! Waar in andere rondetafelgesprekken vaak over burens of familie wordt gesproken (al dan niet online), verschoot ik hoe weinig deze opties door deze vrouwen werden genoemd. Hier was het wel heel opvallend hoe de Domo-vrijwilligers heel erg naar voor kwamen als grote steun en toeverlaat bij deze mama's. Los van het weinige netwerk dat ze hebben, kwamen ze allen als heel erg sterk en zelfzeker over, en zeker en vast als vrouwen die – desondanks de moeilijkheden waar ze voor staan – erg strijdvaardig in het leven staan.

Afronding

De afronding gebeurde in mijn ogen wat te snel en te rommelig. Het was dan ook “tijd” en dan worden mensen soms wat zenuwachtig en ze wachten op het moment van het einde. Niet persé om naar huis te gaan, maar omdat er nog zoveel was dat ze met elkaar leken te willen delen...

Ik deelde met hen het idee om mijn bachelorproef als titel “teamwork makes the dream work” te maken en dat ik versterkt was door dat idee n.a.v. wat ik tijdens het gesprek had gehoord. Ze waren erg enthousiast en dat vond ik wel leuk.

Dit was mijn laatste focusgesprek. Na afloop kreeg ik veel warme reacties van de mama's, maar het mooiste compliment kwam van Mieja, zij is zelf ook actief in de projectgroep en had op voorhand erg haar bezorgdheid geuit omdat ze schrik had dat de rondetafelgesprek niet goed zou worden voorbereid en verlopen. Ze zei dat ze heel blij was over de manier waarop het gesprek was geleid en dat het heel naturel gebeurde.

Rondetafelgesprek V

Datum	Vrijdag 12 mei 2023
Locatie	Hasselt
Deelnemers	8 vaders
Mijn rol tijdens het gesprek	Gespreksleider
Notulist	ikzelf
Aanwezige Home-Start Coördinator	Anja Van Put
Lengte van het gesprek	2,5u (19u15 – 21u45)
Profiel deelnemers	7 vaders uit kerngezinnen, met minstens 1 kind 1 pasgetrouwde man, voorlopig nog zonder kind

Verloop van het gesprek + reflectie

Het was een heel andere opzet om ineens 8 papa's rond e tafel te hebben zitten. Zij vertellen graag, maar gaan veel minder in detail over hun kinderen. Daar waar ik van de mama's meteen wist hoeveel jongens en meisjes ze hadden, hoe oud de kinderen zijn en welke opvallende kenmerken hun kinderen hebben, geven papa's dat niet prijs. Ze geven hooguit de verdeling tussen jongens en meisjes weer. Het gesprek was heel leuk om te doen. De vaders waren erg ontvankelijk voor het gesprek en naarmate het gesprek vorderde werden ze erg openhartig en kwamen er best wat intieme zaken aan bod. De meesten waren heel open en praatten graag en gemakkelijk over hun gezin. Opvallend is dat ze allemaal ook duidelijk heel fier zijn op hun gezin en hun kinderen en zich heel erg inzetten voor hun gezin.

De mannen waren heel direct. Ze gaven duidelijk aan wanneer het rookpauze was, maar ook toen het op het einde van het gesprek stilaan genoeg geweest was. Ze begonnen spontaan op te ruimen met z'n allen. Wat goed was, maar daardoor luisterden ze niet meer naar de mensen die hun verhaal nog kwijt wilden. Dat had ik wat beter moeten monitoren. Nu, heel erg storend was het niet.

Deel I – de stellingen

Eerst vroegen ze duiding over het begrip 'baas'. Net als in de andere groepen lopen de gemoederen al meteen wat op bij deze stelling. Tot mijn verbazing dachten ze erg lang na en waren de antwoorden ook heel verdeeld en genuanceerd. Er waren vaders die heel duidelijk in het 'ja' kamp zaten, vooral omdat ze zich erg verantwoordelijk voelen voor hun gezin en het gevoel hebben dat ze een coördinerende rol opnemen in het gezin. Andere vaders waren wat meer genuanceerd. Uiteindelijk was al meteen duidelijk dat overleg en teamwork ook hier eigenlijk heel belangrijk is. Datzelfde gold voor de tweede stelling. Geen unanieme ja of nee.

Deel II – verkennen van eigen ouderschap

De vaders vertelden redelijk summier wat ze leuk vinden aan ouder zijn en wat ze belangrijk vinden. Het verschil met de moeders is dat ze zich nogal fel aan enkele acties houden en verder niet veel uitweiden. Toch viel de betrokkenheid van de papa's me heel erg op. Ze vinden het echt wel belangrijk om er te zijn voor hun kinderen, tijd met hen door te brengen (kwaliteit, want niet altijd mogelijkheid voor kwantiteit). Spelen met de kinderen, hen van of naar school brengen, taxi zijn voor de activiteiten,... De papa's vertelden er graag over, met de glimlach.

Deel III – verkennen ouderschap van (ex)-partner

Dit was een verrassend stukje toen één van de papa's plots heel intiem sprak over zijn relatie. Hij liet zich plots wat ontvallen dat er toch wel een aantal zaken zijn aan zijn vrouw die hem frustreren, en visa versa en hoe dat snel tot spanningen leidt in het gezin. Een aantal van de andere vaders gaven aan dat te herkennen en met diezelfde patronen te maken hebben. Alles hangt af van "hoelang je getrouwd bent". Het komt erop neer dat de ouders doorheen de tijd wat vriendschappelijke verbindingen missen met hun partner, hoewel ik niet weet of ik het echt zo mag benoemen. Grappig hoe bij de vaders doorheen het gesprek ook vaker de cultuurverschillen benoemd werden en ze mij zelf bevroegen hoe bepaalde zaken bij mij thuis geregeld waren. Dat is de eerste en enige groep die expliciet interesse toonde in mijn doen en laten. Waarschijnlijk omdat ze het interessant vonden om eens in een open sfeer met een westerse vrouw te kunnen spreken over opvoeding en huishouden. Het was een mooie wisselwerking.

Deel IV – verkennen van het netwerk

Hier waren de papa's het al een beetje beu. Deze ronde was snel afgerond. De antwoorden waren heel erg verschillend. De mooiste vond ik een papa die zei dat communicatie en verbinding met zijn vrouw uiteindelijk het belangrijkste middel was om een goede vader te kunnen zijn voor zijn kinderen, los van het netwerk van externen.

Afronding

Het was een lange dag voor mij vandaag, en om dan op een vrijdagavond nog een focusgroep te leiden, dat is pittig. Maar het was een heel open, eerlijk en authentiek gesprek met veel respect en (h)erkenning naar elkaar toe. De vaders gaven achteraf aan dat zij dit ook echt wel een fijn onderwerp vinden om over te praten onder elkaar. Ze gaven ook wel aan dat het heel belangrijk is dat zulk gesprek kan gebeuren in de beslotenheid van mannen onder elkaar. Eén vrouw erbij (los van mij dan?) en een heel groot deel van de zaken die vandaag verteld zijn zouden onder de radar blijven. Ik ben blij dat ik een stukje van hun vertrouwen heb kunnen winnen, dat ze dit met mij hebben willen delen en ze duidelijk ook steun vonden bij elkaar. Ik ben blij dat ik dit 'toetje' er nog heb kunnen bij doen.

Algemene reflectie overheen de verschillende gesprekken

Ikzelf had al bij het eerste gesprek door dat dit me wel afging en dat ik het wel leuk vond om zulke rondetafelgesprekken te leiden. Dat is doorheen het proces alleen maar bevestigd geweest en nu dus bekroond door een mooi compliment. Ik neem het alvast mee dat dit zaken zijn die ik graag doe en waar ik naar op zoek kan gaan in mijn verdere loopbaan als gezinswetenschapper. Ik vind het vooral fijn om et deze mensen in gesprek te gaan, hen een stem te geven, zien hoe ze steun vinden bij elkaar en hoe sommigen zich snel veilig genoeg voelen om wat meer van hun binnenste, hun échte zorgen en gevoelens te uiten met een vaak nog heel onbekende groep. Het contact, de warmte en de verbondenheid maken van een rondetafelgesprek een waardevol instrument, maar ook moment waarin mensen delen wat er bij hun leeft!

De gesprekken zelf waren authentiek, interessant en brachten heel wat informatie. Ze waren een goede basis voor het te voeren onderzoek en tegelijkertijd een zaadje dat gepland werd om de gezinnen ondersteund door de Home-Start Domo werking een beetje meer "gedragen" te maken.

Het was ook een leerproces voor mij, vooral de gesprekken met de ouders zelf. Door met hen in gesprek te gaan, leer je elkaars cultuur beter kennen, leer je tradities begrijpen en apprecieer je elkaar. Iedereen zou aan zulke interactieve gesprekken moeten deelnemen, de wereld zou wat toleranter worden!

Bijlage 7 – Sjabloon Samenvattend schrijven

SJABLOON SAMENVATTEND SCHRIJVEN VAN RONDETAFELGESPREK

1. Praktische gegevens van gesprek

Datum:

Locatie:

Tijdstip:

Aantal deelnemers:

Gezinssituatie van deelnemers:

Naam student(en):

Eventuele verdeling van 'samenvattend schrijven' per student (wie deed wat?):

Naam coördinator:

2. Weerslag eerste indrukken (onmiddellijk na gesprek, of na opnieuw beluisteren van de opname)

Wat ging goed:

Wat kon beter:

Wat zal veranderd worden i.f.v. het persoonlijke interview:

Opvallende uitspraken (letterlijk):

Opvallende antwoorden (samenvattend):

3. Samenvatting per onderdeel

- i. beluister de opname in stukjes*
- ii. vat het gesprek in grote lijnen samen per onderdeel*
- iii. noteer minimum 2 sprekende citaten per onderdeel onderaan*

Stelling 1. De man is thuis de baas.

Samenvatting:

Sprekende citaten:

Stelling 2. Een moeder kan beter opvoeden dan een vader.

Samenvatting:

Sprekende citaten:

Verkennen eigen ouderrol (a.d.h.v. een foto)

Samenvatting:

Sprekende citaten:

Verkennen (ex-)partnerrol

Samenvatting:

Sprekende citaten:

Verkennen betrokken ouderschap (a.d.h.v. een plattegrond)

Samenvatting:

Sprekende citaten:

Bijlage 8 – Fotoreportage rondetafelgesprek Hasselt

